

Jakautuneen identiteetin kaupunki

Rovaniemellä opiskelevien nuorten kulttuurisesti jäsentyneet muuttamisen ja jäämisen merkitykset

Janne Honkasilta

Pro gradu-tutkielma

Sosiologia

Yhteiskuntatieteiden laitos

Lapin yliopisto

2015

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Jakautuneen identiteetin kaupunki. Rovaniemellä opiskelevien nuorten kulttuurisesti jäsentyneet muuttamisen ja jäämisen merkitykset

Tekijä: Janne Honkasilta

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiologia

Työn laji: Pro gradu -työ_x Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 103 + 4 liitettä

Vuosi: 2015

Tutkin pro gradu -tutkimuksessani Rovaniemellä opiskelevien nuorten muuttamiselle ja jäämiselle antamia merkityksiä. Rovaniemi on hieman yli 61 000 asukkaan kaupunki, joka tunnetaan Lapin pääkaupunkina. Muun Lapin tavoin Rovaniemi on suosittu turistikohde, jota mainostetaan joulupukin kotikaupunkina ja Lapin porttina. Lappi on vahvasti muuttotappiollista aluetta, ja kärsii muun muassa periferiaksi leimautumisesta ja nuorten lähtemisestä alueelta. Muuta Lappia koskevat alueelliset mielikuvat vaikuttavat myös Rovaniemeen, sillä Rovaniemeä mainostetaan hyvin vahvasti Lapin kontekstissa. Tutkimuksessani käsittelen 16-25-vuotiaiden nuorten Rovaniemeltä muuttamiselle ja Rovaniemelle jäämiselle annettuja merkityksiä, ja peilaan niitä aikaisempiin Lappia koskeviin tutkimuksiin, etsien samankaltaisuuksia ja eroja nuorten Rovaniemeä ja muuta Lappia koskevista alueellisista mielikuvista.

Keräsin aineiston vuonna 2012. Aineistoni koostuu Rovaniemellä opiskelevien toisen ja kolmannen asteen opiskelijoiden eläytymismenetelmä -kirjoituksista sekä teemahaastatteluista. Eläytymismenetelmä – kirjoituksien ohessa keräsin muutamalla taustakysymyksellä dataa siitä, missä eläytymismenetelmä -kirjoituksiin osallistunut opiskelija halusi asua tulevaisuudessa mieluiten ja mitä hänelle tulee Rovaniemestä mieleen. Käytin taustakysymyksillä tuotettua dataa luovan ajattelun apuna ja muodostin sen pohjalta teemahaastattelu kysymyksiä. Analyysimetodinä käytin teemoittelua ja tyyppittelyä, ja tutkimusotteena toimi sosiaalinen konstruktionismi Peter. L. Bergerin ja Thomas Luckmannin todellisuuden sosiaalisen rakentumisen käsitteen valossa.

Rovaniemellä opiskelevien nuorten mielikuvissa Rovaniemellä on kaksi identiteettiä: se on maaseutu ja kaupunki, tai käpykylä ja menestyvä opiskelijakaupunki. Rovaniemi on vahvojen muuttopuheiden alue, joka kuitenkin koetaan hyväksi asuinalueeksi. Opiskelijat kokevat Rovaniemen palvelut huonoiksi verratessa niitä etelän suuriin kaupunkeihin, mutta ilman vertailua palvelut saavat kehuja. Työttömyydestä puhutaan Rovaniemellä paljon, ja etelään muuttamisen ajateltiin takaa-avan työpaikan. Samaan aikaan työllisyystilanne on koko Suomessa aikaisempaa huonompi, ja opiskelijoiden työttömyyspuheet perustuivat pääasiassa kuulopuheisiin. Rovaniemellä vaikuttavat laajat muuttopuheet eivät siis täysin perustu konkreettiseen todellisuuteen, vaikka ongelmat ovat konkreettisia. Aikaisemmin tutkitun pohjalta jatkettuna tutkimuksessani kerron muuttopuheiden pohjautuvan kulttuurisesti tuotettuihin rakenteisiin, eli sosiaaliseen todellisuuteen, ja se tulee esiin kun nuoret vertaavat aluetta menestyviksi miellettyihin alueisiin. Lappiin kohdistuva aluepolitiikka on vuosikymmenien aikana muovannut Lapista sosiaalisesti rakentuneen perifeerisen paikan, ja Rovaniemen turismia varten tuotettu Lappi- kuva on jakanut Rovaniemen identiteetin kahtia. Se on samaan aikaan sekä hyväksi että kärsiväksi mielletty asuinalue. Tutkimukseni perusteella Rovaniemi tarvitsee menestyjän identiteetin, jotta nuoret voivat jäädä Rovaniemelle ja muualle Lappiin ja kokea onnistuvansa. Avain menestymiskehityksen saavuttamiseen voi löytyä Lappi- kuvan tietoisesta tuottamisesta muilla tavoin kuin vain turismin kontekstissa.

Avainsanat: Alueellinen identiteetti, Lappi, kulttuurintutkimus, muuttoliike, nuorisotutkimus

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
1.1. Identiteetti, alue ja paikka	7
1.2. Tutkimus ja tutkija Lappia koskevan yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden kentällä.....	9
1.3. Tutkimusongelman kolme tasoa	11
1.4. Tutkimusote ja metodologiset valinnat.....	13
1.5. Tiedonintressi, tutkimusetiikka ja tutkimuksen luetettavuus	23
2. Muuttamisen ja jäämisen merkityksellistyminen.....	27
2.1. Muuttamisen ja jäämisen teemat	29
2.2. Alueellinen identiteetti muuttamisen merkityksellistäjänä	44
3. Toimijuus tyyppillisten muutto- ja jäämiskertomuksien rakentajana.....	48
3.1. Toimijuus alueellisten mielikuvien jakajana	50
3.2. Toimijuus muutto- ja jäämispuheissa.....	56
4. Rovaniemen alueellinen identiteetti	59
4.1. Rovaniemi ja Lappi opiskelijoiden mielikuvissa	61
4.2. Rovaniemen alueelliset merkitykset	80
4.3. Turismi negatiivisen alueellisen identiteetin tuottajana.....	82
5. Rovaniemen sosiaalinen merkityksellistyminen.....	85
5.1. Muuttamisen ja jäämisen kulttuuriset jäsentelyt	86
5.2. Poismuuton puhekulttuuri ja tarve menestymisen alueelliselle identiteetti-kehitykselle	92
5.3. Miten tutkimuksen olisi voinut tehdä toisin?.....	96
5.4. Jatkotutkimusmahdollisuudet	97
Lähdeluettelo:.....	99
Liitteet.....	104
Liite1:Eläytymismenetelmälomake	104
Liite2: Rovaniemin kuvailutehtävästä muodostettu sanapilvi	105
Liite3: Opiskelijoiden muuttosuunnat asuinpaikkakunnan suhteen: Millä asuinpaikkakunnalla mieluiten asuisit?.....	106
Liite4: Teemahaastattelurunko ja haastatellut opiskelijat	108

1. Johdanto

Ajatus Rovaniemen muuttokulttuurin tutkimisesta lähti omista kokemuksistani syntyperäisenä rovaniemeläisenä paluumuuttajana. Vartuin ympäristössä jossa ikätoverini puhuivat hyvin usein alueelta poismuuttamisesta, mutta eivät juuri lainkaan sinne jäämisestä. Kun olin täyttänyt seitsemäntoista vuotta, kuulin isoveljeni mainitsevan: ”Rovaniemi on niin nähty, aika muuttaa muualle tästä pikkukylästä”. Niin hän muuttikin ja myöhemmin niin tein myös minä. Muualla Suomessa vietettyjen vuosien jälkeen muutin kuitenkin takaisin Rovaniemelle opiskelemaan. Rovaniemi oli suunnilleen samanlainen kuin ennenkin, mutta näyttäytyi minulle uudessa valossa: olin muuttanut pois käpykylästä ja paluumuuttanut kaupunkiin. Tuolloin ymmärsin, ettei Rovaniemi itsessään ollut lainkaan huono asuinalue verrattuna esimerkiksi Tornioon tai Helsinkiin, joissa välillä asuin, eikä todennäköisesti suhteessa muihinkaan Suomen paikkakuntiin. Alkuperäiseen poismuuttoaikeeseeni vaikutti aikanaan kulttuurinen muuttopaine ja puheet, jotka saivat alueen näyttäytymään minulle kokemuksellisesti käpykylänä, vaikka sellaiselta se ei enää paluumuutettuani vaikuttanut. Tämän kokemukseni innoittamana tein kandidaatin tutkielmani rovaniemeläisten toisen asteen opiskelijoiden viiden vuoden päähän suuntautuneista kuvitelluista tulevaisuuskuvista. Narratiivisen tutkimuksen ja esseeaineistojen kautta saadut tulokset eivät olleet yllättäviä: vain harva uskoi asuvansa tulevaisuudessa Rovaniemellä. Näistä syistä päätin tutkia pro gradu-tutkimuksessani Rovaniemellä opiskelevien nuorten kulttuurisesti jäsentyneitä muuttamisen ja jäämisen merkityksiä, sillä arvelin että nuorten muuttamiseen ja jäämiseen vaikuttavat tekijät eivät ole aivan yksiselitteisiä.

Pohjois-Suomen ja erityisesti Lapin alueellinen ongelma on nuorison kasvava poismuutto. Tilanne on hankala, sillä poismuuton syyt, seuraukset ja ratkaisumahdollisuudet muodostavat moniulotteisen kokonaisuuden. Muuton takana eivät ole pelkästään alueelle asetut fyysiset ominaisuudet, vaan alueille on muodostunut poismuuttamiseen kannustava nuorisokulttuuri. (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 96.) Lappi kärsii kurjistumiskierteestä, johon on vaikuttanut vuosikymmeniä sitten muuttunut aluepolitiikka, jonka seurauksena Lapista on alettu puhumaan huonomman, kurjemman ja apua tarvitsevan alueen kontekstissa. Osittain puhettavan muutoksen seurauksena poismuutto Lapista on yleistynyt, ja monet palvelut ovat jääneet kannattamattomiksi. Palveluiden heikkeneminen on taas osaltaan nopeuttanut poismuuttoilmiötä, minkä seurauksena palvelut ja

työllisyystilanne heikkenevät entisestään (Haveri & Suikkanen 2003, 172–183). Vuosikymmeniä jatkanut poismuutto tehnyt vahinkonsa myös kulttuurillisesti: ”pakko muuttaa kun muutkin muuttaa” on Lappilaisten nuorten puheissa tuttu ilmiö (Ollilla 2008, 205). Muuttaminen Lapista ei siis aina tapahdu nuoren oman tahdon vuoksi, vaan se on nuorille kulttuurillisesti rakennetusti oletusarvoista toimintaa. Jäämishalun lisäksi vaatii hyvää itsetuntoa jäädä alueelle, jolla muuttamisen paine on kova (Pulliainen & Siuruainen 2000, 122).

Mikäli kurjistumiskierre halutaan pysäyttää, nuoria pitäisi kannustaa jäämään alueelle. Miten sitten saada nuoret jäämään, kun sekä työpaikkojen että palveluiden arvellaan olevan muualla paremmat? Olisi tärkeää kuunnella nuorisoa itseään, ja etsiä ongelmaan ratkaisua heidän puheistaan esiin nousseista lähtökohdista. Nuorten aluepuheisiin vaikuttaa alueellinen identiteetti ja sitä muokkaava alueellinen imago ja maine, joiden kautta nuorten jäämistä, muuttoa ja paluumuuttoa koskevat päätökset muodostuvat. Esimerkiksi periferia eli syrjäseutu on moniin alueisiin kuten Lappiin liitetty termi, joka sisältää ajatuksen periferian vastakohtana, keskuksen, arvottamisesta paremmaksi. Alue määrittyy siis sosiaalisesti tuotetusti periferiaksi suhteessa alueisiin, jotka määrittellään keskuksiksi. Itä- ja pohjoissuomalaisien nuorten alueellisessa vertailussa nuorten arvoasteikon yläpäässä olivat suuret kaupungit, joiden kaltaisiksi nuoret haluaisivat kotialueidensakin kehittyvän. Pohjoissuomalaiset nuoret kokevat usein kuitenkin asuvansa syrjäseudulla, asuivatpa he Pellon kunnan kylissä, tai Lapin pääkaupungin, Rovaniemen, keskustassa (Jukarainen & Tuhkanen 2004, 94–98). Nuoret eivät siis muuta Pohjois-Suomen paikkakunnilta pois pelkästään alueen fyysisten ominaisuuksien vuoksi, vaan päätöksen tekoon vaikuttava kulttuurillinen konteksti on moniulotteisempi. Kurjistusmieskierre ja periferiaksi leimautuminen ovat kuitenkin olennainen osa poismuuttamisen kulttuurillista taustaa.

Nuorten muuttoilmiötä on tutkittu monin tavoin. Usein poismuuton ajatellaan tapahtuvan enimmäkseen parempien työ- ja opiskelumahdollisuuksien perässä, mutta nämä kaksi seikkaa eivät ole ainoat poismuuton syyt (Jurvansuu 2000, 25–28). Joillain alueilla negatiivinen muuttoliike on seurausta pakottavista taloudellisista paineista (Chang 2011, 1142). Opiskeluiden perässä muutetaan myös ekonominen nousun toivossa, ja opiskelupaikan takia muuttaminen on nuorille hyvin yleistä (Jurvansuu 2000, 25–32). Taloudelliset tekijät näyttäisivät siis usein johtavan muuttamiseen. Pois-

muuton vastavoimana voidaan pitää sukulaissuhteita ja paikkakunnalle juurtumista, sillä jos suku on ollut kauan tietyllä paikkakunnalla, muutetaan paikkakunnalta harvemmin pysyvästi pois (Gill 1999, 6). Kulttuurilliset tekijät eivät ole ainoat nuorten muuttoon vaikuttavat asiat, mutta ne ovat olemassa jo ”tosiasiallisten” ilmiöiden, kuten työllisyystilanteen heijastumina puhekulttuurissa. Lisäksi alueiden välinen vertailu arvottaa alueet eriarvoisiksi ja sen, mikä alue on nuorille haluttava asuinalue, ja mitä aluetta pidetään ”nolona” asuinpaikkakuntana (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 94–100.) Puhekulttuurissa alueelle annetut ominaisuudet määrittyvät alueellisen identiteetin kautta. Alueellinen identiteetti tarkoittaa tietyn alueen rajautumista paitsi maantieteelliseksi myös sosiaalisesti ympäristöksi, jolle annetaan tiettyyn paikkaan liittyviä merkityksiä. (Paasi 2003, 475–485.) Puhekulttuurilla tarkoitetaan puhuttua ja kirjoitettua artikulointi-tapaa, joka tutkimuksen kontekstissa tulee esiin tapoina määrittää Rovaniemeä ja Lappia paikkoina, jolla on alueellinen identiteetti. Alueellinen identiteetti tarkoittaa fyysistä ja sosiaalista tilaa jolle tuotetaan merkityksiä sosiaalisissa prosesseissa (Paasi 2003, 475–485). Alueet ovat siis sosiaalista konstruktia, sen lisäksi että ne ovat maantieteellisiä rajattuja tiloja.

Maaseudulta kaupunkeihin ja periferioista keskuksiin suuntautuva muuttoliike ei ole uusi ilmiö. Erityisesti nuoret muuttavat enimmäkseen töiden ja opiskelun perässä maaseudulta isompiin asutuskeskuksiin. Trendi on nähtävissä esimerkiksi Australian aluekehityksessä 1980-luvulta lähtien, kun aluekehityksen seurauksena nuoret ovat muuttavat maaseudulta pois (Alston & Kent 2001). Australiassa yhä harvempi maaseudulta muualle opiskelemaan lähtenyt nuori muuttaa enää kotiseudulle takaisin. Tämän seurauksena koulutettu väestö maaseudulla seudulla vähenee, mikä tuottaa monenlaisia ongelmia jo ennestään heikkeneville työmarkkinoille. Yksi maaseutujen tyhjenemiseen vaikuttava tekijä on suurempiin asutuskeskuksiin liitetyt näkemykset paremmista työ- ja sosiaalisointi mahdollisuuksista. Ilmiöön voi vaikuttaa alueelliseen kehitykseen suunnatuilla resursseilla. (Davies 2008.) Australian tilanne ei ole täysin erilainen, kuin esimerkiksi Suomen Lapissa, missä aluepolitiikan muutokset ovat osaltaan johtaneet poismuuttokierteeseen (Haveri & Suikkonen 2003, 172–183).

Lappi on suuren maaseudun omaava maakunta, jossa sijaitsee neljä kaupunkia: Rovaniemi, Kemi, Tornio ja Kemijärvi. Kaupunkien lisäksi Lapissa on kymmenittäin kyliä. Maantieteellisesti ja kulttuu-

risesti Lappi ei ole yhtenäinen alue, vaan sitä voi tarkkailla monen eri kulttuurin ja näkökulman kontekstissa (Valkonen 2003, 14–15). Vuonna 1993 Lapin väkiluku oli korkeimmillaan, ja lappilaisia oli 202 895. Vuonna 2000 sama luku oli 193 187. Syynä asukasluvun putoamiseen on Lapista Etelä-Suomeen suuntautuva muuttoliike (Jurvansuu 2000, 5). Suunta on edelleen laskeva, sillä maaliskuussa 2013 päivitetyn raportin mukaan Lapissa oli asukkaita enää 182 514 (Tilastokeskus: Maa-kuntien pinta-ala, väestö ja bruttokansantuote) Vähentynyt syntyvyys ja kasvanut muuttoliike on Lapissa aiheuttanut väkiluvun rajun pientymisen. Rovaniemi on Lapin muuttotilastoissa poikkeus, ja vielä vuonna 1995 se oli kymmenentenä muuttovoittoisten seutukuntien listalla. Vuonna 1998 Rovaniemen seutukunta oli kuitenkin kääntynyt muuttotappiolliseksi. (Jurvansuu 2000, 5–6.) Vaikka Rovaniemi on kasvava kaupunki, joulukuussa 2013 Suomen sisällä tapahtuvan muuton suhteen kaupunki jäi 128 hengen verran tappiolle (Tilastokeskus: kuntien avainluvut) Kaupunki kasvaa siis syntyvyyden ja ulkomailta tulevan muuton takia, ei Suomen sisäisen muuton seurauksena. Lapissa muutetaan usein ensin pieniltä paikkakunnilta Lapin kaupunkeihin, joista myöhemmin muualle Suomeen. Rovaniemi on suurin Lapin muuttokeskuksista, ja vuonna 1999 yli puolet Lapin sisäisestä muutosta suuntautui Rovaniemelle tai silloiseen Rovaniemen maalaiskuntaan (Jurvansuu 2000, 8–9).

Rovaniemi ei ole tyypillinen Lappilainen kaupunki. Lapista poismuuttaneilta lappilaisilta kysyttäessä, he pitivät ainoastaan Rovaniemeä ja kotiseutujaan Lappiin sijoittuvina mahdollisina tulevaisuuden asuina-alueinaan. (Aaltonen & Karinen 2007, 22). Rovaniemi on Lapin palvelu- ja kulttuurikeskus, eikä tässä mielessä kärsi muun Lapin tavoin kurjistumisen kierteestä (Tikkanen 2003, 31). Elinoloista riippumatta Rovaniemi voi jakaa aluetta määrittelevän keskusteluyhteyden Lapin muiden alueiden kanssa, sillä Lappi on vahvojen stereotyyppien kielellinen konstruktio (Ollilla 2008, 83). Rovaniemi on osa Lappia, ja siksi myös jakaa Lappiin liitettyjä stereotyyppioita, vaikka ne eivät kaikki alueeseen sopisi. Tässä mielessä Rovaniemellä asuvien nuorten muuttokulttuuri on tutkimisen arvoista. Rovaniemen kasvava väestön koko ja Lapin parhaaksi koetut palvelu- ja työllisyystilanteet yhdistettynä puheyhteyden jakamiseen muun Lapin kanssa muodostavat anomalian, jonka tutkiminen voi tuoda esiin arvokasta tietoa Lappia määrittävästä kulttuurisesti rakentuneesta periferia- mielikuvasta. Miksi rovaniemeläiset nuoret voivat kokea asuvansa maaseudulla, vaikka he asuisivat Rovaniemen keskustassa? Tutkimukseni kontekstissa vastaus löytyy jakaantuneesta alueellisesta identiteetistä, jossa turismiin liitetty mainonta liittyy Rovaniemen muuhun Lappiin liitet-

tyyn puheyhteyteen, niin hyvässä kun huonossa. Samalla Rovaniemi näyttäytyy myös Suomen mitapuulla keskisuurena kaupunkina, joka ei sovi periferia näkemykseen.

Tutkimus tuo esiin tietoa Rovaniemellä asuvien nuorten kulttuurisesti rakentuneista muutto- ja jäämistavoista, ja antaa vahvistuksensa muuta Lappia koskevan muuttoilmiön kulttuuristen tekijöiden vakavuudelle. Mikäli Lappi halutaan pitää elinvoimaisena, se tarvitsee koulutettuja nuoria ja heidän osaamistaan. Pieni lappilainen paikkakunta ei kuitenkaan tällä hetkellä tarjoa nuorille menestymisen tulevaisuuskuvia (Ollilla 2008, 166). Rovaniemen, Lapin suurimman ja elinvoimaisen alueen opiskelijoiden muuttokulttuurin tutkiminen voi tuoda selvyyttä niistä tekijöistä, jotka tuottavat sekä Rovaniemelle että muualle Lappiin muuttamiseen ”pakottavaa” kulttuuria. Lisäksi tutkimus nuorten muuttokulttuurista tuo esiin tietoa niistä asioista, jotka kannustavat nuoria jäämään Rovaniemelle ja Lappiin. Mikäli haluamme yhä useamman nuoren jäävän Lappiin, Lapin ei pitäisi tarkoittaa epäonnistumista ja työtöntä tulevaisuutta, vaan Lapin tulisi aktiivisemmin tarjota nuorille tulevaisuuskuvia, joiden kautta he voisivat ylpeänä asua alueella ja kokea menestyvänsä.

Tutkimukseni rakenne jakautuu kolmen tyyppiin lukuihin, johdantoon, tuloslukuihin ja päätöslukuun Pertti Alasuutarin (2011) laadullisen tutkimuksen mallin mukaisesti. Johdannon alaluvuissa esittelen tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet, metodologiset ratkaisut, tutkimuksen sijoittamisen tutkimuskentällä, oman positioni tutkijana sekä tutkimusongelmat. Luvut 2-4 ovat tuloslukuja, joissa esitän tutkimuksen tulokset aikaisempien tutkimuksien kautta peilattuina. Tulosluvussa 2 pohdin Rovaniemellä opiskelevien nuorten kulttuurisesti jäsentyneitä muuttamisen ja jäämisen merkityksiä eläytymismenetelmällä kerätyistä aineistokirjoitelmista eli tarinoista. Luvussa 3 esitän tulokset aineistosta esiin nousseista tyypillisistä muutto- ja jäämistarinoista, ja luvussa 4 paikannan Rovaniemen alueellista identiteettiä haastatteluaineiston pohjalta. Luku 5 on pohdintaluku, jossa nivon tulosluvut yhteen ja pohdin tutkimukseni ja sen tulosten merkitystä.

1.1. Identiteetti, alue ja paikka

Klassisen sosiologisen näkemyksen, symbolisen interaktionismin tarjoaman tulkinnan mukaan yksilön *identiteetti* muodostuu ”minän” ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. *Subjekti* omaksumaan arvot, merkitykset, symbolit ja kulttuurin toimintatavat merkityksellisiltä toisilta - subjektille tärkeiltä ihmisiltä ja yhteiskunnallisilta instituutiolta sekä ympäröivältä yhteisöltä ja yhteiskunnalta. Yksilö muodostaa identiteettinsä suhteessa ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteen. Subjekti muodostuu useasta usein ristiriitaisestakin identiteetistä, sillä subjekti identifioi itsensä yleensä useihin erilaisiin kulttuurisiin identiteetteihin. Seurauksena on postmoderni subjekti, jolla ei ole pysyvää identiteettiä, vaan yksilön identiteetti muokkautuu jatkuvasti suhteessa niihin tapoihin, jotka puhuttelevat ja edustavat meitä ympäröivissä kulttuurisissa järjestelmissä. (Hall 1999, 19–23.) Kerronnallisesta näkökulmasta katsottuna identiteetti on kerrontaa ja kerronnasta jatkuvasti muokkautuva esitys (Ollila 2008, 16). Tässä mielessä identiteetti muodostuu kun subjekti liittyy itsensä onnistuneesti asioita määrittävien keskusteluiden, diskurssien avaruuteen (Hall 1999, 253).

Identiteetti muodostuu siis subjektin suhteesta ympäröivään kulttuuriin (Hall 2003, 85). Subjektii-visuus pitää sisällään käsityksen itsestämme, eli ne tiedostetut ja tiedostamattomat ajatukset ja tunteet, joihin vaikuttaa kulttuurin sisäiset diskurssit. Identiteetti on subjektiivista ja positionaalista. Siihen vaikuttaa yksilölliset käsitykset omasta minuudesta, sekä positio suhteessa ympäröivään kulttuurilliseen kontekstiin. Subjekti ja identiteetti on vaikea erottaa toisistaan, ja näissä kahdessa käsitteessä on paljon päällekkäisyyksiä. (Woodward 39, 1997.) *Kulttuuri* on yhteisen merkityksen järjestelmä, jota samaan yhteisöön, ryhmään tai kansakuntaan kuuluvat ihmiset käyttävät jäsentämään maailmaansa. Kieli, paikka, tavat, traditiot ja uskonnot ovat kulttuuria tuottavia merkitysjärjestelmiä. (Hall 2003, 85–93.) Kun kulttuuri muodostaa merkitykset kokemuksillemme, on identiteetti keskustelun kohteena. Tietoiset ja tiedostamattomat position valinnat vaikuttavat identiteettiimme. (Woodward 1997, 39.) Identiteetti ei kuitenkaan ole ennalta määrätty, vaan valinnan vapaus tekee ihmisestä sosialisoinnin kohteen lisäksi toimijan identiteetin rakentamisprosessissa (Buckingham 2003, 159). Tutkimuksessani subjektilla tarkoitan yksilöä kokijana, jonka kokemuksiin vaikuttaa hänen identiteettinsä tietoiset ja tiedostamattomat subjektiposition valinnat.

Identiteetti ei ole ainoastaan yksilöön liittyvä ilmiö, vaan myös elottomilla asioilla voi ihmisten toimesta tuotettu identiteetti, kuten alueilla. *Alueet ovat sosiaalisesti rakentuneita* ja alueella viitataan maantieteellisesti tiettyyn fyysiseen sijaintiin. *Alueellinen identiteetti* on identiteettikeskustelun alalaji, joka sisältää tulkinnat niistä seikoista, jotka institutionalisoivat tietyn alueen. Nämä tulkinnat tarkoittavat rajoja, symboleita ja instituutteja, jotka erottavat alueen toisista alueista. Alueellinen identiteetti tarkoittaa lisäksi alueellista tietoisuutta niiden ihmisten toimesta, jotka asuvat tietyllä alueella tai sen ulkopuolella. Kyseessä on siis fyysinen ja sosiaalinen ympäristö, jolle annetaan paikkaan liittyviä erityisiä merkityksiä. (Paasi 2003, 475–485.) Paikka ja tila ovat kytköksissä alueelliseen identiteettiin. *Tilan* voi ymmärtää fyysisenä, sosiaalisena ja mielikuvista muodostuvana alueena, kun taas *paikka* on alue, jolla on identiteetti. (Ollilla 2008, 31.) Rovaniemi ja Lappi ovat molemmat sekä paikkoja, tiloja että alueita. Niillä on omat osin limittyvät alueelliset identiteetit, jotka eivät kuitenkaan ole täysin ristiriidattomia keskenään. Rovaniemi on eläväinen yliopistokaupunki ja Lapin väestökeskus, vaikka Lappiin liitetyissä mielikuvissa alue usein mielletään harvaan asutuksi luonnonkauniiksi periferiaksi (Ollila 2003, 84–85). Identiteettiä – myös alueellisesta sellaista – voidaan tuottaa tiedostaen ja ylhäältä alaspäin (Kivistö 1997, 83).

Paikka hahmotetaan usein vakiintuneen yhteisön asuttamaksi alueeksi, jolla on omat fyysiset, taloudelliset ja kulttuuriset erityisluonteensa. Paikka on toisiaan leikkaavien sosiaalisten suhteiden ja toimintakenttien tila, ja samalla niiden vaikutusten kehys ja näyttämö. Paikka on perinteisesti nähty kulttuurisesti yhtenäisenä, turvallisina ja muista paikoista rajattuna kotiin viittaavana asiana. Globalisaation, väestön liikkuvuuden ja monikulttuurisuuden lisääntymisen myötä paikan käsitteen perinteisessä ymmärtämistavassa on huomattu ongelmia, tai oikeastaan sen ongelmat ovat tulleet paremmin esille. Kulttuurisesti homogeenisilta vaikuttaneet paikat paljastuvat usein vahvasti muihin alueisiin linkittyneiksi ja monikulttuurisiksi, ja näin on ollut jo kauan ennen modernia globalisaatiota. Paikan perinteinen tulkinta staattisena ja vakiintuneena kokonaisuutena onkin problemattinen ja kritisoitu. Empiiristä kritiikkiä paikan perinteiselle tulkinnalle voidaan löytää esimerkiksi historiasta. Aikojen kuluessa tietyn paikan hallitsijat ja vallanpitäjät ovat vaihtuneet, kaupankäynti eri ihmisryhmien kesken on ollut vilkasta, ja kulttuurit ovat sekoittuneet. Paikat rajattuina ja omaan rauhaan eristettyinä vakiintuneina entiteetteinä ei ole mielekäs lähtökohta, sillä paikkojen identiteetit, joiden sisällöstä käydään kiivasta keskustelua, ovat lähtöisin pitkälle yltävien yhteyksien historiasta. (Massey 2003, 51–72.)

1.2. Tutkimus ja tutkija Lappia koskevan yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden kentällä

Lappia ja sen alueellista identiteettiä ymmärtääkseen tulee ymmärtää Lapin erityispiirteitä. Lappi ymmärretään usein luontona, mikä on aluekeskusteluissa Lappi- puheiden perusta. (Valkonen 2004, 225–239.) Kyseessä on maantieteellisesti suuri alue, missä on suhteellisen vähän asukkaita. Lappi on monista näkökulmista ja määritelmistä johtuen vaikea määritellä yksiselitteisesti. Eri määritelmät ja näkökulmat tuovat alueeseen erilaisia rajauksia, jotka tuovat mukanaan ja rajaavat pois näkemyksiä aiheesta. Lappi on myös kulttuurisesti ja maantieteellisesti moniulotteinen alue sisältäen lukuisia pienempiä alueita, ja joka näyttäytyy eritavalla riippuen siitä, minkä kulttuurin kontekstissa Lappia tarkkailee. (Valkonen 2003, 14–15.) Vähentynyt syntyvyys ja kasvanut poismuutto on laskenut Lapin asukasmäärää, mikä erityisesti pienillä paikkakunnilla on johtanut kurjistemiskierteeseen. Mikäli väestöpohjaa ei ole riittävästi, julkisten palveluiden ylläpidon kannattavuus laskee ja palvelut supistuvat. Kun palvelut supistuvat väkeä muuttaa entistä helpommin pois ja kurjuuskierre pahenee. Tilanteeseen on vaikuttanut muun muassa muuttunut aluepolitiikka, kun Lappia on alettu määrittämään poliittisessa retoriikassa apua tarvitsevan ja kärsivän alueen kontekstissa. (Haveri & Suikkanen 2003, 172- 183.) Lapista puhutaankin usein joko luonnon tai kurjuuden kontekstissa.

Luonto- ja kurjuuspuheiden lisäksi Lappi voidaan määrittää etelän vastakohtaksi, tosin myös tämä määritelmä pitää sisällään sekä luonto- että kurjuuspuheita. Määritelmässä ”etelä” ei kuitenkaan ole pelkästään maantieteellinen sijainti, vaan ennemminkin mielikuvituksellinen rakennelma, joka erottaa Lapin muusta Suomesta. Muuttoilmiöstä puhuttaessa etelä tarkoittaa Etelä- Suomea, mutta muuten määritelmät siitä, mistä etelä alkaa ovat yksilökohtaiset. Toisille etelä alkaa jo Oulun seudulta, toisille etelä tarkoittaa jotain muuta. Etelälle annetaan tässä määritelmässä Lappia alistavia merkityksiä. Etelässä on asiat paremmin, se on rikkaampi ja siellä riittää työmahdollisuuksia. Mielikuva on yleinen lappilaisten omien puheiden ja kirjoitusten tuottamana, ja sitä voidaan negatiivisuudessaan pitää jopa osana tyhjenevän Lapin ongelmaa. Kun lappilaiset toistuvasti sijoittavat itsensä puheissaan periferiaan ja määrittävät Lapin etelän riistämäksi ja alistamaksi, voi muualle muuttaminen helposti tuntua jäämistä paremmalta vaihtoehdolta. (Suopajarvi 1999, 15–21.)

Lapista poismuuttaneet kokevat usein alakohtaiset työmahdollisuudet Lapissa maa- ja metsätalouselämyksiä lukuun ottamatta huonommaksi kuin muualla Suomessa. Muuten Lappi koetaan usein luonnonkauniiksi ja turvalliseksi, ja lappilaisia pidetään ystävällisinä. (Aaltonen & Karinen 2007, 16–17.) Kyseiset ovat yleisiä mielikuvia lappilaisten keskuudessa (Ollilla 2008, 86). Huonoksi koetut työllisyysmahdollisuudet kertovat Lapista näennäisen selvää kieltä: huonoksi koettu työllisyystilanne johtaa kurjuuspuheisiin, koettu luonnonkauneus luontopuheisiin, ja lappilaisten ystävällisyys taas voidaan nähdä etelän vertailukohteen kautta. Asiat eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä, sillä niihin vaikuttaa kulttuurinen konteksti ja alueellinen identiteetti. Lappi käsitys on siis kulttuurisesti rakentunut tietynlaiseksi, ja sen voisi rakentaa myös toisenlaiseksi. Kulttuuristen seikkojen lisäksi aluetta määrittäviin asioihin voidaan vaikuttaa resurssien koordinaatioon liittyvillä alue poliittisilla päätöksillä, kuten Lapin tapauksessa on käynyt (Haveri & Suikkanen 172–183). ”Luonnon kauneus” ei ole mikään itsestäänselvyys, jonka vuoksi Lappi- puheet ovat luontokeskeisiä. Samalla tavoin Lappia koskevat kurjuuspuheetkin määrittyvät tietynlaisiksi aluepolitiikan ja moninaisten sosiaalisten prosessien kautta rakentuneina. Lappi ei sisäänrakennetusti ole luontoa, eikä se ole sisäänrakennetusti kurjuutta tai etelän vastakohtaisuutta. Se on rakentunut ja sitä on rakennettu merkitsemään luontoa, kurjuutta, ja etelän vastakohtaisuutta.

Jarno Valkonen (2003) kirjoitti teoksessaan *Lapin luontopolitiikka* seuraavasti: ”Ensi silmäyksellä nämä kuvaukset näyttävät liittyvän Lapin maantieteelliseen sijaintiin ja alueella vallitseviin, jokaisen havaittavissa oleviin luonnon olosuhteisiin. Kuvauksia Lapista ja sen luonnonoloista voidaan kuitenkin käyttää monella eri tavalla, monissa eri tilanteissa. Esimerkiksi heti sotienjälkeisenä aikana sama Lapin karuus ja kylmyys, joka nykyisin on matkailulle niin tärkeä markkinointivaltti, oli maatalousvaltaisen alueen kirous. Myös puheet pitkistä matkoista ja maisemallisesta äärevyydestä voivat olla yhtä hyvin niin aluepoliittisia lausumia kuin argumentteja Lapin luonnon eri käyttötapojen puolesta.” (Valkonen, 2003, 81.)

Lapin luonto ja Lappi itsessään ovat määrittelevän keskustelun kohteena, eikä ole mielekäästä todeta pelkästään, että Lappi määrittyy luonnoksi koska siellä on ”luontoa”. Jos luontopuheet ovat politisoinnin kohteena, miksei työttömyyskin? Ja niinhän se onkin. Aluepolitiikka vaikuttaa kurjuuteen ja työttömyyteen (Haveri & Suikkanen 2003, 172–183). Kun määrittelyyn liittyvä konteksti

tiedostetaan, ja ymmärretään määrittelyn sosiaalinen rakentuminen, voidaan siihen myös vaikuttaa sosiaalisin keinoin. Alueellisen tietoisuuden lisääminen, ongelman tutkiminen ja aiheesta keskusteleminen voi itsessään vähentää Lappiin liittyvää nuorten poismuutto-ongelmaa, sillä kulttuuriset merkitykset voivat muuttua tiedostamisen lisääntyessä. Pohjoisen määrittelemisen periferiaksi ja etelän keskustaksi ei kuitenkaan ole pelkästään Suomeen liittyviä ilmiö. Esimerkiksi Pohjois-Englantia on kulttuurisesti tuotettu määrittelemällä sitä ankeaksi periferiaksi, jossa asuu karua elämää viettäviä työväenluokkaisia ihmisiä (Shields 1991, 231).

Tutkimukseni tarkoituksena on osallistua Lappia koskevaan keskusteluun yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden kentällä. Tarkoitukseni ei ole kyseenalaistaa tai kiistää aikaisemmin kirjoitettua, vaan jatkaa keskustelua Rovaniemellä opiskelevien nuorten osalta. Tutkimusta on inspiroinut paitsi omat kokemukseni rovaniemeläisenä paluumuuttajana, myös vuonna 2008 julkaistu Anne Ollilan sosiologian väitöskirja *Kerrottu Tulevaisuus: alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit*. Väitöskirjan yhtenä tutkimustuloksena väitöstutkimukseen osallistuneiden kemijärveläisten nuorten kerrottiin pitävän poismuuttoa tulevaisuuskuvaansa koskevissa kirjoituksissa lähes välttämättömänä, tai edessä olisi epäonnistuminen elämässä. Samat nuoret kuitenkin kirjoittivat Rovaniemen ulostästä kurjuus- narraatiosta, sanoen Rovaniemen olevan erilaisessa tilanteessa kuin Kemijärvi. Vuonna 2011 tekemäni kandidaatintutkielma koski Rovaniemellä opiskelevien nuorten tulevaisuuden suunnitelmia. Tutkielman aineistoon esseen kirjoittaneet nuoret näkivät tulevaisuutensa pääosin muualla kuin Rovaniemellä tai Lapissa. Sekä Ollilan väitöskirjan että kandidaatintutkielmani tulosten innoittamana päätin lähteä tutkimaan Rovaniemen nuorten kulttuurisesti jäsentynyttä poismuuttoilmiötä. En halua nähdä kotikaupunkini, Lapin ainoan kasvukeskuksen päätyvän kurjistumiskierteeseen. Mielestäni tämän takia poismuuttokulttuuria pitää tutkia ja siitä tulee keskustella, vielä kun on aikaa vaikuttaa sen kehitykseen.

1.3. Tutkimusongelman kolme tasoa

Tutkimusongelmaksi määritin Rovaniemellä opiskelevien 16-25-vuotiaiden nuorten ja nuorten aikuisten kulttuurisesti jäsentyneiden mielikuvien tutkimisen suhteessa paikkakunnalta muuttamiseen ja jäämiseen. Tarkoituksena on tarkastella ja jäsentää niitä merkityksiä, jotka opiskeluiden jälkeiselle muutolle tai jäämiselle annetaan, ja tutkia Rovaniemen alueellisen identiteetin ja ima-

gon vaikutusta näihin jäsentelyihin. En tyydy pelkästään toteamaan muuttamiselle tai jäämiselle annettuja syitä, vaan niiden lisäksi pyrin muiden tutkimusten ja sosiologisen viitekehyksen kautta tulkitsemaan muuttoilmiön takana olevaa kulttuurista kontekstia. Muuttaminen liittyy usein johonkin elämän käännekohtaan, kuten opiskeluiden aloittamiseen tai niiden päättämiseen (Jurvasuu 2000, 3). Tämän vuoksi keskityn tutkimuksessa juuri opiskeluiden jälkeiseen muuttamiseen tai jäämiseen, sillä tuolloin on usein aika tehdä päätöksiä asuinpaikkakunnan suhteen. Tutkimusongelmassa vastaan kolmeen eritasoiseen tutkimustehtävään niihin liittyvien empiirisen kysymyksen kautta. Tutkimustehtävien tasot ovat yleinen taso, yhteiskunnallinen taso ja teoreettinen taso.

Tutkimuksen yleinen tehtävä on Rovaniemellä asuvien 16–25-vuotta täyttäneiden opiskelijoiden kulttuurisesti jäsentyneiden muuttamiselle ja jäämiselle annettujen merkitysten selvittäminen. Yleistä tutkimustehtävää käsittelen luvussa kaksi. Yleisen tehtävän Empiirinen kysymys on seuraavanlainen: Millaisia merkityksiä toisen ja kolmannen asteen opiskelijat antavat opintojen jälkeiselle Rovaniemelle jäämiselle ja muuttamiselle? Tutkimuksen yhteiskunnallinen tehtävä on opiskelijoiden tyypillisten muutto- ja jäämiskertomusten kartoittaminen. Yhteiskunnallista tutkimustehtävää käsittelen luvussa kolme. Tutkimustehtävän empiirinen kysymys on: millaiset asiat merkityksellistävät muuttamisen ja jäämisen siten, että jääminen voidaan kokea sekä epäonnistumiseksi että halutuksi elämäntavaksi, ja muuttaminen pakoksi tai vapaaehtoiseksi? Tutkimuksen teoreettinen tutkimustehtävä on Rovaniemen ja Lapin alueellisen identiteetti-teorioinnin kehittämiseen osallistuminen. Teoreettista tutkimustehtävää käsittelen luvussa neljä. Tutkimustehtävän empiiriset kysymykset ovat: millä tavoin nuorten koettu alueellinen identiteetti-positio vaikuttaa heidän muuttamista tai jäämistä koskeviin tulevaisuuskuviinsa? Millaisia mielikuvia Rovaniemestä tuotetaan, ja millaisia merkityksiä näille mielikuvia annetaan? Miten Rovaniemen lappilaisuus määrittyy nuorten haastatteluissa?

Rovaniemi on Lapin ainoa muuttovoittoinen alue ja myös Lapin ainoa yliopistokaupunki – ja tässä mielessä suurin opiskelijakaupunki. Rovaniemeen verrattuna esimerkiksi sen naapuripaikkakunnalla Kemijärvellä tilanne on erilainen. Vuonna 1980 Kemijärvellä asui 12 621 ihmistä, mutta vuoteen 2010 mennessä väkiluku oli laskenut 8418 asukkaaseen. Kemijärvellä nuorilla on hyvin tyypillistä puhua muualle muuttamisesta pakkona, sillä jääminen tarkoittaa kulttuurisesti jäsentyneesti hei-

dän puheissaan usein epäonnistumista, ja muuttaminen koetaan lähes välttämättömäksi, jotta epäonnistumiselta voidaan välttyä (Ollila 2008, 192–195). Rovaniemellä opiskelevien nuorten kulttuurisesti jäsenytyneen muutto- ja jäämisilmiön tutkiminen on arvokasta, sillä se antaa tietoa niistä seikoista, jotka erottavat Rovaniemen muusta Lapista. Lisäksi yhteiskunnallisessa kontekstissa tutkimus voi olla hyödyllinen pyrkimyksissä lisätä opiskelijoiden jäämishalukkuutta.

1.4. Tutkimusote ja metodologiset valinnat

Tutkimukseni tutkimusotteena toimii todellisuuden sosiaalinen rakentuminen eli sosiaalinen konstruktionismi. Sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti kieli ja kulttuuri vaikuttavat siihen, miten todellisuus hahmotetaan (Berger & Luckman 1994, 77–83). Kertoessani alueellisesta identiteetistä, kerron sosiaalisista rakenteista, jotka ovat vahvasti kieleen kytköksissä. Esimerkiksi Lappi on kielellinen konstruktio, johon liitetään vahvoja stereotypioita (Ollilla 2008, 83). Näin ollen reflektoidessani opiskelijoiden Rovaniemeen ja Lappiin liittyviä näkemyksiä, reflektoin itse asiassa kahden alueellisen kielellisen konstruktion merkityksellistymistä diskurssimerestä, en näitä kahta aluetta maantieteellisinä rajoina. Maantieteellisesti Rovaniemi on kiistatta osa Lappia, mutta Rovaniemen lappilaisuudelle annetut merkitykset ovat keskustelun kohteena sosiaalisen rakentumisen tasolla. Sosiaalisesti rakentuneesti Rovaniemelle ja Lapille tuotetaan merkityksiä alueita määrittävien keskusteluiden kautta, eli alue ei ole ainoastaan konkreettisesti tietynlainen vaan alueen kokemiseen jonkinlaiseksi voidaan osittain vaikuttaa kun sen alueelliseen identiteettiin vaikutetaan.

Jotta aineistosta löytyvät havainnot pystytään erottamaan tutkimuksen tuloksista, tarvitaan tutkimusmetodi. Se koostuu niistä käytännöistä ja toimintamalleista, joilla tutkija tuottaa tai kerää aineiston, ja niistä keinoista joiden avulla aineistossa esiintyviä havaintoja voidaan muokata ja tulkitella. Tutkimusmetodologiset ratkaisut muokkaavat tutkimuksen kulkua, päämäärää ja lopputulosta (Alasuutari 2011 82–83.) Ensimmäinen metodologinen valintani oli otoksen valinta. Aluksi aioin rajata aineiston kattamaan vain syntyperäisiä rovaniemeläisiä nuoria opiskelijoita, mutta päätin muuttaa rajauksen koskemaan yleisesti Rovaniemellä opiskelevia nuoria. Halusin tutkimuksen olevan hyödyllinen koulutetun nuoren väestön Rovaniemelle jäämisen houkuttelemisen kannalta, enkä siksi nähnyt väliä ovatko nuoret Rovaniemeltä kotoisin vai eivät. Toinen tekemäni metodologinen valinta oli laadullisen tutkimuksen valitseminen määrällisen tutkimuksen sijaan. Tarkoituk-

senani ei siten ole pyrkä toteamaan nuorten muuttamiseen liittyviä tilastollisia seikkoja, vaan halusin selvittää nuorten ilmiölle tuottamia kulttuurisia jäsenyyksiä.

Kolmas metodologinen valinta tuli vastaan aineiston keräämiseen liittyvien päätösten yhteydessä. Aineiston keräämisen muodoksi valitsin eläytymismenetelmä-kirjoitelmat ja tutkimushaastattelut. Olisin voinut kerätä aineiston eläytymismenetelmän sijaan vapaiden essee-kirjoitusten muodossa. Tällöin olisin pyytänyt opiskelijoita kertomaan tulevaisuuden muutto- ja jäämispäätökseen liittyviä tekijöistä. Olen kuitenkin käyttänyt vapaata esseetä kandidaatintutkielmassani, ja tämän kokemuksen perusteella koin eläytymismenetelmän soveltuvan paremmin pro gradu-tutkimukseeni. Vapaan esseen ongelmana oli se, että esseen lopputuloksena syntyi usein tarkka kuvaus henkilön omista haaveista. Eläytymismenetelmällä taas saa kerättyä eräänlaisia kulttuurillisia yleistyksiä ja stereotyyppioita, jotka olivat oleellisia tutkimukseni kannalta (Eskola 1997). Valitsin tutkimushaastattelut aineiston keräämisen muodoksi, sillä niiden kautta pystyin tarkentamaan kulttuurisia merkityksiä ja kysymään luontevasti Rovaniemen alueelliseen identiteettiin ja maineeseen liittyviä asioista, verrattuna siihen että kysyisin kirjallisessa muodossa hyvin tulkinnanvaraisia kysymyksiä. Haastattelut mahdollistivat suoran kommunikoinnin haastateltavien kanssa, ja antoivat mahdollisuuden kysyä tarkennuksia. Kirjallisen aineiston keräämisessä tällaista mahdollisuutta ei ole.

Neljäs metodologinen valinta liittyi analyysimenetelmiin. Valitsin teemoittelun aineiston analyysitavaksi, sillä teemoittelun kautta pystyin tuomaan esiin ymmärrettävässä muodossa kaikki aineistossa ilmenneet muuttamista ja jäämistä merkityskellistävät merkityksenannot. Jatkoin kirjoitetun aineiston analyysiä tyypittelemällä aineistot tarinoiden mukaan neljään kategoriaan, joiden kautta esitin eläytymistarinoiden tyypilliset juonenkuviot. Teemoittelua käytetään usein ensimmäisenä lähestymisentapana laadulliseen aineistoon, mutta se on myös analyysimetodi itsessään (Eskola & Suoranta 1998, 175–182). Kun teemoittelua käytetään analyysimetodina, se yhdistetään usein tyypittelyyn joka, pelkistää aineiston helpommin ymmärrettävään muotoon ja vie analyysin pitemmälle (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Näin ollen jatkoin kirjoitetun aineiston analyysiä tyypittelemällä aineistot tarinoiden mukaan neljään kategoriaan, joiden kautta esitin eläytymistarinoiden tyypilliset juonenkuviot: 1) Tahto: muuttaminen suunnitelmien vuoksi, 2) tarve: muuttaminen olosuhteiden vuoksi, 3) tyytyväisyys: jääminen viihtymisen vuoksi, 4) epä-

onnistuminen: jääminen olosuhteiden vuoksi. Tyypittelyllä tarkoitetaan aineiston pohjalta rakennettuja keinotekoisia malleja, jotka pelkistävät aineiston tyypillisiksi tarinoiksi (Eskola & Suoranta 1998, 182–184).

Laadullinen nuoriso- ja kulttuuritutkimus

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään käyttämään aineistoa luovan ajattelun lähteenä (Coffey & Atkinson 1996). Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus tarkoittaa karkeasti aineiston ja analyysin muodon kuvausta, eli ei-numeraalista kuvaustapaa. (Uusitalo 1991, 79). Sitä voidaan pitää määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimukseen verrattavissa olevana, mutta poikkeavat metodisäännöt omaavana sosiaalitutkimuksen metodina. Kahtiajako ei kuitenkaan ole täysin mielekäs: molemmissa tutkimuksen kentissä käytetään kaikille tieteille yhteisiä periaatteita, kuten pyrkimystä loogisuuteen ja objektiivisuuteen siinä, että tutkija nojautuu empiirisestä aineistosta todistamiinsa havaintoihin, eikä omiin arvoihinsa tai subjektiivisiin mieltymyksiinsä. Usein samassa tutkimuksessa käytetään sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia aineistoja (Alasuutari 2011, 31–32). Nykyään nämä kaksi hahmotetaan toisiaan täydentäviksi suuntautumisiksi (Hirsjärvi ym. 2009, 135).

Tutkimukseni sijoittuu laadullisen kulttuuritutkimuksen kentälle, joskin se sivuaa myös nuorisotutkimusta, aineiston kaikkien opiskelijoiden sijoituessa Robert Havighurstin (1953) kehittämän kehityspsykologisen nuoruuden määritelmän piiriin. Määritelmän mukaan 15-18 vuotta täyttäneet ovat keskinuoruuden vaiheessa ja 19-25-vuotta täyttäneet myöhäisnuoruuden vaiheessa. Vaiheet muodostuvat biologisen kasvun ja sosiaalisen ympäristön vuorovaikutuksesta. (Puuronen 2006, 62–63.) Nuorisotutkimuksen metodologisena haastavuutena on nuorten yhteistyöhaluttomuus. Parhaiten nuorisotutkimukseen soveltuukin metodit, jotka perustuvat tutkijan ja nuoren suoralle kommunikaatiolle, kuten haastattelut (mt., 18.)

Kulttuuritutkimuksella viitataan mielen ja merkitysjärjestelmien, eli kulttuurin koodien tutkimiseen. Kyseessä on laaja, monitahoinen ja monitieteinen tutkimuksen kenttä, jota voidaan lähestyä muun muassa sosiologisesta, kielitieteellisestä tai taidetutkimuksellisesta näkökulmasta. Mielen tutkimus kuuluu sosiologian piiriin, kun sosiologian ymmärtää klassisen sosiologin, Max Weberin tavoin tieteksi, joka tulkitsee ja ymmärtää sosiaalista toimintaa. Kulttuuristen koodien tutkimuk-

seen taas kuuluu kaikki merkitysjärjestelmien kokonaisuusyksiksi tekemään pyrkivä tutkimus. Kulttuuritutkimusta ei määritä aineiston kvalitatiivisuus tai kvantitatiivisuus vaan tutkimusintressi, eli merkitysrakenteiden toiminnan mielen etsiminen. Se tarkoittaa tutkimusmateriaalin olevan ennalta merkitysjäsennelty, ja pyrkimyksenä on näiden merkitysjäsennysten tutkimus. (Heiskala 1990, 9–29.) Kulttuuritutkimuksen näkökulma laadulliseen tutkimukseen tarkoittaa pyrkimystä löytää näkökantoja, jotka tuovat jotain uutta sosiaalista ilmiötä koskevaan julkiseen ja tieteelliseen keskusteluun (Alasuutari 2011, 24–25). Sosiologisen kulttuuritutkimuksen kentällä tutkimukseni sijoittuu sosiologisen teorian, empiirisen sosiaalitutkimuksen ja kulttuuritutkimuksen leikkauskohtaan. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksen lopputuotoksena on sosiologisen teorian jäsentämää tietoa ihmisten elinolosuhteista ja niistä tavoista, joilla nämä olosuhteet ovat merkityksellistyneet. (Heiskala 1990, 26.)

Tutkimusaineistoja voidaan lähestyä fakta- tai näytenäkökulmasta. Faktanäkökulma soveltuu vain kyselylomakkeiden, haastatteluiden ja puheiden analyysiin. Merkitykset eivät ole tärkeitä faktanäkökulman kannalta, koska ne eivät ole objektiivisesti tosiasioita maailmassa. Näkökulman tunnistaa myös käytännöllisestä, arkiajattelumaisesta lähestymistavasta ja aineistosta ilmenneen informaation todenmukaisuuden pohtimisesta. (Alasuutari 2011, 90–91.) Tutkimukseni edustaa näytenäkökulmaa. Näkökulma poikkeaa faktanäkökulmasta siten, että tutkimusmateriaalia mielletään tutkittavan todellisuuden osana, sitä rakentavana ja ylläpitävänä. Aineiston totuudenmukaisuutta ei ole näkökulmassa mielekästä pohtia, vaan pohtimisen kohteena ovat juonellisuus, vuorovaikutus, ja kulttuuriset jäsenyydet. Aineisto on totta omassa kulttuurisessa kontekstissään riippumatta sen sisällöstä. Kulttuuristen jäsenyyden tutkiminen on yksi tapa tutkia sitä, miten henkilö tai teksti kertoo tarinaansa (mt., 114–117.) Valitsin näytenäkökulman lähestymistavaksi tutkimukseen, sillä lähdän aikaisempien Lappia koskevien tutkimuksien valossa liikkeelle oletuksesta, että muuttoilmiöön vaikuttaa vahva alue politiikan muokkaama kulttuurillinen konteksti, joka on rakentunut Lapin sosiaalisessa sijoittumisessa periferiaksi. Näkökulma tarjoaa mahdollisuuden reflektoida opiskelijoiden koettua todellisuutta, ja sitä kautta päästä tutkimaan heidän näkemyksiään Rovaniemen alueellisesta identiteetistä.

Nuoret opiskelijat kertojina

Keräsin aineiston Rovaniemellä opiskelevilta toisen ja kolmannen asteen opiskelijoilta. Toisen asteen opiskelijoihin kuului ammattikoululaisia, lukiolaisia ja ammattilukiolaisia. Sain heidät mukaan tutkimukseen ryhmä kerrallaan, ottamalla yhteyttä opistojen rehtoreihin ja opettajiin, ja pyytämällä tutkimusluvan Rovaniemen kaupungilta. Kolmannen asteen opiskelijat koostuivat ”puskaradiolla” tavoitetuista yliopisto-opiskelijoista. Lopullisen rajauksen aineistoon tein siten, että kaikki käyttämäni materiaali on kerätty 16-25-vuotta täyttäneiltä opiskelijoilta. Aineisto koostuu eläytymismenetelmällä kerätystä kirjoitelmista sekä tutkimushaastatteluista. Kirjoitelmia kertyi yhteensä 84, joista 22 oli kolmannen asteen opiskelijoiden, ja 62 toisen asteen opiskelijoiden kirjoittamia. Kirjoitelmat ovat laajuudeltaan muutamasta rivistä puoleen sivuun. Haastatteluja kertyi 15, joista 11 sain kolmannen asteen opiskelijoilta, ja neljä toisen asteen opiskelijoita. Haastattelut kestivät 20 minuutista 1,5 tuntiin.

Kirjoitelmien ohessa kysyin muutaman taustakysymyksen, joita olivat ikä, sukupuoli, kotipaikkakunta sekä se asuinpaikkakunta jossa vastaaja mieluiten haluaisi asua. Lisäksi pyysin opiskelijoita kuvailemaan Rovaniemeä muutamalla ensimmäisenä mieleen tulevalla sanalla tai lauseella. Jätin taustakysymykset lyhyiksi, sillä eläytymistehtävään vastaaminen vaatii paneutumista ja taustakysymyksien asettelu saattaa heikentää itse eläytymisaineistoa (Eskola 20, 1996). Otin tietoisesti riskin asettaessani taustakysymykset, mutta koin että tieto kotipaikkakunnasta ja mieluisimmaksi koetusta asuinpaikkakunnasta auttoivat ymmärtämään aineistoa. Lisäksi taustakysymykset toimivat luovan ajattelun lähteenä, mikä on laadullisessa tutkimuksessa tärkeää (Coffey & Atkinson, 1996). ”Rovaniemen kuvailu”- tehtävää käytin muodostaakseni Rovaniemen imagosta muutaman stereotyypin, joita käytin teema-haastattelurunkoni kysymysten asetteluun apuna. Tehtävän vastaukset auttoivat myös Rovaniemen alueelliseen identiteettiin liittyvien päätelmien tekemisessä.

Kerroin kaikille aineistoon osallistuneille opiskelijoille itsestäni ja siitä, mitä olin tekemässä. Tästä huolimatta innokkuus osallistua haastatteluihin jäi lukio- ja ammattikoululaisilla vähäiseksi. Haastatteluiden ja kirjoitelmien määrällinen suhde kertoo siitä, että vaikka kolmannen asteen opiskelijoita osallistui tutkimukseen vähemmän, he suostuivat haastatteluun huomattavasti toisen asteen

opiskelijoita useammin. Tämä johtuu mahdollisesti siitä, että kolmannen asteen opiskelijoilla oli helpompi samaistua minuun pro gradu -tutkimuksen tekijänä. Haastateltavien saaminen voi olla haasteellista etenkin nuorten ollessa kyseessä, sillä tutkija koetaan helposti etäiseksi aikuisten maailman edustajaksi, jolloin yhteistyöhalukkuutta ei välttämättä löydy (Puuronen 2006, 18). Aineiston nuorimmat ja vanhimmat opiskelijat olivat todennäköisesti hyvin erilaisissa elämäntilanteissa, ja otin tämän huomioon eläytymisaineistoa tulkitessani, sillä elämäntilanne vaikuttaa heidän muuttamiselle ja jäämiselle antamiinsa merkityksiin. Haastatteluvaiheessa en kuitenkaan eroteluja tehnyt, sillä vaikka elämäntilanne ja kokemus vaikuttavat tapoihin kertoa asioista, haastateltavien kertomukset ovat iästä riippumatta totta heidän omassa kulttuurisessa kontekstissaan (Alasuutari 2011, 114–117).

Eläytymismenetelmä aineiston keräämisen tapana

Eläytymismenetelmä on aineiston keräämisen tapa, ei analyysimetodi. Eläytymismenetelmässä vastaajaa pyydetään eläytymään tutkijan antamaan kehyskertomukseen, ja kirjoittamaan sen pohjalta lyhyt eläytymistarina, joka liittyy kehyskertomuksessa annettuun skenaarioon. (Eskola & Suoranta 1998, 110–117.) Kehyskertomuksesta tehdään vähintään kaksi versiota, jotka poikkeavat toisistaan jonkin keskeisen seikan perusteella. Tutkimukseni tapauksessa keskeinen ero oli että puolelle tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista jaon jäämiseen liittyvän kehyskertomuksen, ja toiselle puolelle muuttamiseen liittyvän kehyskertomuksen. Eläytymismenetelmä kirjoitelmien vastaukset itsessään voivat olla jo informaatorikkaita, mutta kun niitä analysoi ja vertailee keskenään, pääsee eläytymismenetelmä arvoonsa. Vastauksia ei voida kuitenkaan ottaa faktoina, vaan eräänlaisina kuvauksina mahdollisesti toteutuvista tulevaisuudenkuvista. Eläytymismenetelmälle on tyypillistä, että vastauksessa annetaan merkityksiä kehyskertomukselle, ja usein muttei aina tuloksena on tarinan tyylisesti kirjoitettuja vastauksia. Valitsin eläytymismenetelmän haastatteluiden lisäksi pääasialliseksi aineiston keräämismetodiksi, sillä menetelmällä voidaan tutkia eettisesti sosiaalisia tilanteita, jotka muuten vaatisivat eräänlaisia järjestettyjä olosuhteita. (Eskola 1997). Tutkimukseni kontekstissa pidin eläytymismenetelmää vapaata aineistoosetta parempana aineiston keräämisen vaihtoehtona, sillä sen avulla pystyin tarkentamaan kirjoitelmien sisällön koskemaan muuttamiselle ja jäämiselle annettuja merkityksiä kirjoittajan oman tarkan tulevaisuuskuva- näkemyksen sijaan.

Aineistoa kerätessäni testasin aluksi kuutta erilaista kehyskertomusta ammattikoululaisluokalla. Huomasin, että vastaajan omaan tulevaisuuteen sijoittuvat lyhyet kehyskertomukset tuottivat kattavimpia vastauksia. Tähän lienee kaksi syytä: opiskelijat eivät jaksaneet keskittyä liian monimutkaisiin kehyskertomuksiin, minkä lisäksi aiheeni oli sellainen, että vastaajan omaan lähitulevaisuuteen sijoittuva lyhyt kehyskertomus oli helpoiten eläydyttävissä. Päätös paikkakunnalta muuttamisesta tai sinne jäämisestä kun tulee monelle opiskelijalle ajankohtaiseksi valmistumisen jälkeen. Lopullinen versio käyttämästäni kehyskertomuksesta sisälsi kaksi yksinkertaistettua variaatiota:

”Kuvitellaan, että opiskelujesi jälkeen päätät jäädä asumaan Rovaniemelle. Eläydy tähän tilanteeseen, ja kerro niistä syistä jotka vaikuttivat tähän päätökseen” (Kehyskertomus, jäämistarina)

”Kuvitellaan, että opiskelujesi jälkeen päätät muuttaa pois Rovaniemeltä. Eläydy tähän tilanteeseen, ja kerro niistä syistä jotka vaikuttivat tähän päätökseen.” (Kehyskertomus, muuttotarina)

Molemmat versiot kehyskertomuksista koskivat kertojan tulevaisuuskuva. Tulevaisuuskuviin liittyvän aineiston keräämiseen eläytymismenetelmää on käytetty hyväksi havaitusti vuodesta 1982 asti (Eskola 1997, 42). Tulevaisuuskuva koostuu uskomuksista, toiveista ja käsitteistä, jotka ovat rakentuneet menneisyyttä ja nykyisyyttä koskevien havaintojen ja tietojen varaan (Rubin 2002, 791–819). Suunnilleen 15 tarinaa kehyskertomusta kohti on eläytymismenetelmää käyttäessä tarpeeksi aineiston kylläisyyden saavuttamiseksi. Kyseessä on kuitenkin suuntaa antava ohje eikä varsinainen sääntö, ja aineistoa kannattaa kerätä tutkimuskohtaisesti niin paljon kuin on tarpeellista (Eskola & Suoranta 1998, 63). Keräämäni aineisto oli koulutusasteen mukaisesti kaksijakoinen, ja huomasin toisen ja kolmannen asteen opiskelijoiden vastausten poikkeavan toisistaan. Toisen asteen opiskelijat olivat taipuvaisempia kertomaan tarinoissaan ympäristön paineista ja vaikutuksesta, kun taas kolmannen asteen opiskelijat korostivat omien päätöksien tärkeyttä. Eroavaisuus johtui todennäköisesti opiskelijoiden iästä ja elämäntilanteesta. Lisäksi toisen asteen opiskelijoiden vastausten kattavuudessa oli ryhmäkohtaisia eroja, joihin vaikutti opiskelupaikka ja motivoinnin onnistuminen. Aineiston lukiolaiset kirjoittivat usein ammattikoululaisia kattavampia vastauksia, todennäköisesti siksi että he olivat tottuneempia kirjoittamaan paljon.

Aineistokohtaisista eroista johtuen keräsin tarinoita 86 kappaletta, ja lopetin keräämisen vasta kun koin aineiston olevan kylläinen, eli kun uudet tapaukset eivät tuottaneet enää tutkimusongelman kannalta uutta tietoa (mt. 1998, 62–64). Opiskelijat kirjoittivat tarinat ruutupaperille, mutta muu-

tin ne Word- tiedostoiksi kirjoittamalla ne täsmälleen samanlaisina tietokoneelle. Eläytymisaineiston kerättyäni analysoin ne hajottamalla tarinat eri teemojen alle, minkä jälkeen kokosin niistä tyypillisiä tarinoita. Dataa muodostui fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1 yksitoista sivua.

Tutkimushaastattelun rakenne

Tutkimushaastattelu rakennetaan samoilla tavoilla ja samoihin vuorovaikutuksen yhteisiin oletuksiin nojaten kuin keskustelut muutenkin. Haastattelulla on kuitenkin tietty päämäärä: haastattelijan tiedonintressi. Haastattelu rakentuu kysymysten ja vastausten varaan. Haastattelu etenee useimmiten kolmivaiheisesti: haastattelijä kysyy, haastateltava vastaa, ja haastattelijä kuittaa vastauksen kuulluksi. Tämän jälkeen haastattelijä kysyy uuden kysymyksen. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22–27.) Haastattelua tekevän tutkijan tarkoituksena on välittää kuvaa haastateltava ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista (Hirsjärvi & Hurme 2000, 41). Kun viitataan tutkimuksessa haastatteluihin suoraan, käytän haastattelijan eli itseni symbolina kirjainta H, ja haastateltavana nimenä käytän itse keksimääni nimeä, josta ei voi päätellä haastateltavan oikeaa henkilöllisyyttä.

Tutkimushaastattelun voi toteuttaa monella tavalla, ja haastattelumalleilla on useita erilaisia ja jopa sekavia nimityksiä. Pääasiallisesti erot tapahtuvat lähinnä strukturointi-asteen suhteen. Tällä tarkoitetaan kysymysten muotoilun kiinteyttä ja sitä, kuinka suuressa määrin haastattelijä jäsentää haastattelutilannetta. Täysin strukturoitua haastattelua edustaa standardoitu lomakehaastattelu. Siinä samat kysymykset kysytään haastateltavilta aina samassa järjestyksessä, eikä kaavasta poiketa koskaan. Strukturoidun lomakehaastattelun vastakohtana voidaan pitää esimerkiksi avointa haastattelua, joskin nimikkeitä strukturoimattomalle haastattelulle on monia. Strukturoimattomissa haastatteluissa kysymyksiä ei ole lyöty valmiiksi lukkoon, vaan ne elävät haastattelutilanteen mukana. Lisäksi on olemassa puolistrukturoituja haastatteluja kuten teemahaastattelut, joista ei myöskään ole yhtenäisiä määritelmiä. Puolistrukturoiduille haastatteluille on ominaista, että jotkin haastattelun kysymykset on ennalta valittu, mutta niissä on liikkumavaraa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 43–47.) Tutkimuksessa käyttämäni haastattelumalli on teemahaastattelu. Kyseessä on puolistrukturoitu haastattelu, jossa kohdennetaan keskustelu kiinnostuksen kohteena oleviin teemoihin. Teemahaastattelu viittaa jo sanana haastattelumallin oleellisempaan sisältöön, eli haastatte-

lun etenemiseen keskeisten teemojen mukaisesti. Teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua, joten haastatteluiden eteneminen voi vaihdella suuresti. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

Teemahaastattelussa pohdinnan kohteena ovat haastateltavien tulkinnat, heidän asioille antamat merkitykset ja se, miten nämä merkitykset ovat muodostuneet (Tuomi & Sarajärvi 2002, 74–77). Tutkimuksessa käyttämäni teemahaastattelurunko keskittyi mielikuviin Rovaniemestä – Rovaniemelle asumiselle ja sieltä muuttamiselle annettuihin merkityksiin. Usein kuitenkin improvisoin jatkokysymykset tilanteen mukaan, tai esitin kysymyksen eri muodossa kun olin alun perin suunnitellut, mikäli se sopi tilanteeseen paremmin. Teemahaastattelun teemat muodostavat itsessään jonkinlaisen aineiston jäsenyyksen, joka helpottaa aineiston lukemista. (Eskola & Suoranta 1998, 152.) Haastattelussa käyttämäni teemarunko toimi samalla myös haastatteluanalyysin pohjana. Olisin voinut käyttää myös avointa strukturoimatonta haastattelumallia, mutta valitsin teemahaastattelun, jotta haastattelu pysyisi tutkimuksen kannalta mielekkäissä aiheissa. Täysin strukturoitua lomakehaastattelua en toteuttanut, sillä sen antamat vastaukset eivät olisi antaneet tietoa kulttuurisesti tekijöistä ja merkityksistä, eikä aineiston koko olisi ollut tarpeeksi kattava tilastollisen merkittävyyden kannalta. Valitsemani tapa mahdollisti sen, että haastateltavat pystyivät rakentamaan merkityksenantojaan vapaasti ja intuitiivisesti ilman, että tiukan struktuurin vaikutusta tilanteeseen. Haastattelu dataa muodostui 133 sivua rivivälillä 1 ja fontikoolla 12. Analysoin haastattelut teemoittelemalla haastatteluaineiston teemahaastattelurungon mukaisesti ja tyypittelemällä haastattelut niistä esiin nousseiden Rovaniemen lappilaisuutta koskevien määritelmien mukaisesti. Ennen analyysiä litteroin haastattelut sanatarkasti. Lisäksi kirjoitin sulkeisiin jos haastateltava äänenpainotuksellaan vahvisti sanoihinsa liittyvää viestiä, kuten esimerkiksi nauraessaan.

Teemoittelu aineiston jäsentäjänä

Ensimmäinen aineiston lähestyminen tapahtuu usein teemoittelun kautta (ks. Eskola 1997, 89; Eskola & Suoranta 1998, 175). Teemoittelun avulla aineistosta voi nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Tällä tavoin teemakohtaisesti aineistosta irrotetut sitaatit vaikuttavat usein mielenkiintoisilta, mutta itsessään ne eivät välttämättä osoita pitkälle mennyttä analyysiä. Onnis-

tuakseen teemoittelu vaatii aineiston tuoman empirian ja tutkimuskirjallisuudesta tulevan teorian vuorovaikutusta, joka tutkimustekstissä näkyy niiden lomittumisena tosiinsa. (Eskola & Suoranta 1998, 175-182.) Esimerkkinä eläytymistarinan teemakohtaisesta jaottelusta käytän erään tutkimukseeni osallistuneen lukiolaisen (L6) tarinaa, sillä se kuvastaa mielestäni selkeästi teemoittelua eläytymistarinan suhteen. Tarina on jaettu kahteen osaan, sillä siinä on kaksi selvästi esiin nousevaa teemaa:

”Päätökseeni muuttaa pois Rovaniemeltä voi vaikuttaa se, että Rovaniemi on niin pohjoisessa ja kaukana suuremmista Suomen kaupungeista. Eteläisemmässä Suomessa on lämpimämpi kesä kuin täällä, mikä on suuri plussa.” (L6, Teemana asuinympäristö)

”En myöskään voi opiskella haluamaani ammattia (psykologi), koska se ei ole Lapin yliopistossa mahdollista. Haluan asuva jossain suuremmassa kaupungissa kuin Rovaniemi. Suurin syy muuttamiselleni on siis ympäristö ja ammatti.” (L6, teemana elinkeino)

Jaoin yksittäiset tarinat esimerkin tarvoon eri teemoihin, paitsi jos niissä kerrottiin vain yhdestä teemasta. Esimerkissä toinen muuton syy – ammatti - kuuluu *elinkeino* teeman sisään. Ympäristöön viittaava osa tarinaa kuuluu *asuin ympäristön* teemaan sisälle, vaikka siinä viitattiin maantieteelliseen sijaintiin, jonka olisi voinut tulkita myös liikkumisen teeman kuuluvaksi. Kyseessä on asuin ympäristön teeman osa, sillä tarinassa sijainti tuli esiin pääasiallisesti sääolojen kautta ja kirjoittaja eritteli asuin ympäristön suoranaiseksi syyksi. Jaoin samankaltaisella logiikalla kaikki tarinat muuttamiseen ja jäämisen syiden mukaisesti teemoihin, joita aineistosta nousi esiin kuusi. Esiin nousseet kuusi teemaa olivat *sosiaaliset suhteet, elinkeino, alueellinen identiteetti, asuin ympäristö, palvelut ja liikkuminen*. Teemoittein myös haastatteluaineiston teemahaastattelurungon mukaisesti, eli käytin haastattelurungon teemoja teemoittelussa käyttäminäni teemoina. Teemahaastattelurungon teemat olivat: *muuttaminen ja jääminen, asuin ympäristö, menestyminen, viihtyminen, Rovaniemen vertailu, mielikuvat Rovaniemestä ja Rovaniemestä tuotetut stereotypiat*.

Tyypittely aineiston järjestäjänä

Tyypittely on lukijaystävällinen ja kokonaisuutta hyvin hahmottava tapa analysoida aineistoa. (Roos 1988, 202). Tyypittelyllä tarkoitetaan aineiston järjestämistä samankaltaisuuksien mukaan keinoitekoisiksi malleiksi eli tyypeiksi, jotka pelkistävät aineiston ryhmiä samankaltaisia tarinoita.

Rakentamieni tyyppien tarkoituksena ei ole väittää, että kaikki tyyppiin liittyvistä seikoista löytyisi jokaisesta tyyppin rakentamiseen käytetystä eläytymistarina. Niiden tarkoitus on tiivistää ja tyyppillistää, joten niihin laitetaan sellaisiakin asioita, joita jokaisesta yksittäisestä tarinasta ei välttämättä löydy. Tyypittelyn rakentaminen vaatii ensiksi jonkinlaista tarinajoukon jäsentämistä, esimerkiksi teemoittelun avulla. Tyypittely soveltuu erityisesti eläytymismenetelmä-aineistojen analyysiin, sillä menetelmän perusideana on soveltaa kokeellisen ajattelun logiikkaa, mikä toteutuu kun kehyskertomuksen tyyppisiä verrataan toisiinsa. (Eskola & Suoranta 1998, 182–184.)

Tyypittelyn voi tehdä ainakin kolmella tavalla. On yhden tarinamallin sisältämä tyyppi, yhdistetty tyyppi jossa esiintyy vain asioita, jotka esiintyvät suuressa osassa tai kaikissa tarinoissa, sekä mahdollisimman laaja tyyppi, johon mukaan otettavista asioista osa esiintyy mahdollisesti vain yksittäisissä tarinoissa. (Eskola & Suoranta 1998, 183.) Tyypittelin eläytymisaineiston käyttäen mahdollisimman laajaa tyypittelyä, sillä halusin esittää laajan kuvauksen aineiston sisällöstä, ja etsiä suurimman yhteisen tekijän, joka vaikuttaa muutto- ja jäämistarinoihin. Rakentamani tyypit ovat monista tarinoista koostettuja, joten täysin tyyppin mukaista tarinaa ei aineistosta löydy, vaikka teoriassa se olisikin ollut mahdollista (mt. 1998, 183). Tyypittelin haastatteluaineiston laajalla tyypittelyllä aineistosta esiin nousseiden Rovaniemen lappilaisuuden määritelmien mukaan. Haastatteluaineistosta esiin nousseet tyypit olivat: 1) Rovaniemi osana Lappia, 2) Rovaniemi kaupunki- Lappina, 3) Rovaniemi Lapissa maantieteellisesti sijaitsevana mutta siitä erillisenä alueena.

1.5. Tiedonintressi, tutkimusetiikka ja tutkimuksen luetettavuus

Tiede on tietojärjestelmä, mutta se on myös tiedon järjestelmällistä hakemista metodologisin keinoin tutkimuksen kautta. Tiede, samoten kun sen tavoitteluun käytetyt menetelmät, muuttuu ja kehittyy vuosien kuluessa. (Niiniluoto 2002, 32–35.) Tutkimusta voidaan lähestyä useasta tieteellisestä näkökulmasta, joissa kaikissa ei ole samaa tieteellistä päämäärää. Joissain perinteisimmissä tutkimussuuntauksissa tutkimuksen ideana voidaan ajatella olevan pelkistettyjen empiiristen väitelauseiden testaaminen toistettavissa olevilla koesarjoilla. Yhteiskuntatieteellisen kulttuuritutkimuksen lähtökohdat ovat erilaiset. Yhteiskuntatieteet voidaan hahmottaa kriittisen kirjallisuuden luokkana, jonka yksi päämäärä on yhteiskunnallisen keskustelun kehittäminen. Kulttuuritutkimuksen näkökulmasta tämä tarkoittaa ennakkoluulotonta asennoitumista itsestäänselvyyksiä kohtaan, ja

näiden itsestäänselvyyksien problematisointia. Tutkimusongelma voi olla arkielämässä tiedostettu asia, jota tieteellisessä tutkimuksessa pyritään selittämään ja kuvaamaan siten, että selitys pätee kaikkiin aineiston tapauksiin suhteutettuna, tai jos se ei ole mahdollista, niin myös poikkeustapaukset otetaan huomioon ja selitetään. Tutkittavaan ilmiöön suhtaudutaan analyyttisesti ja otetaan etäisyyttä siten, että sen laajempi konteksti tulee näkyville. Tarkoituksena on selittää ilmiö, ei todeta sitä. (Alasuutari 2011, 234–242.) Tästä syystä tiedon intressini on maailman ymmärtämistä lisäävä, eli pyrkimyksenäni on yhteiskunnallisen tiedon tuottaminen ja tulkintojen tekeminen. Maailman ymmärtämistä lisäävän tiedonintressin tutkimukset voidaan kokea jossain mielessä poliittisesti ärsyttäväksi. (Heikkilä 2002, 173–176.) Tutkimukseni kontekstissa potentiaalinen poliittinen ärsyttävyyks tulee esiin siinä, kun mietitään Suomen aluepolitiikkaa. Tällä hetkellä suomen aluepolitiikassa on nähtävissä kymmeneen kasvukeskukseen resurssien koordinoinnissa siten, että esimerkiksi Rovaniemen kaltaiset keskisuuret kaupungit voivat joutua ongelmiin (Moisio, 2012). Tutkimukseni, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa Rovaniemellä opiskelevien nuorten kulttuurisesti jäsenyneestä muuttoilmiöstä, tuo esiin myös tiettyjä alueita suosivan politiikan haittavaikutuksia.

Sosiologinen selittäminen on sisään rakennetusti yleistämistä. Väitteen pohjana toimii niiden yhteiskunnallisten ja kulttuuristen reunojen erittely, jotka vaikuttavat ihmisten toimintaan ja tekevät toiminnan ymmärrettäväksi. Asiat merkitsevät jotain, ja kun nämä merkitykset on selitetty, toimintaa voidaan ymmärtää. Vaikka nykyään painotetaan ihmisten yksilöllisyyttä, ihmisten käyttäytymisen ja kulttuuri noudattavat osittain säännönmukaisuuksia, jotka voidaan yleistää koko aineistoon. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole väittää, että nämä säännönmukaisuudet pätsivät universaalisti aineiston ulkopuolella, vaan ennemminkin osoittaa ilmiön sidonnaisuus kulttuuriin ja historiaan. (Alasuutari 2011, 240–244.) Tutkimuksessani selitän aineiston Rovaniemellä opiskelevien nuorten kulttuurisesti jäsenyneet muuttamiseen ja jäämiseen vaikuttavia tekijöitä on paikannettu aikaisemminkin. Lapista etelään muuttaminen on yleistä, ja vuonna 2007 julkaistussa tutkimuksessa maakunnasta pois muuttaneet totesivat muuton syyksi muun muassa huonoksi koetun työllisyyslanteen ja heikoksi koetut palvelut. (Aaltonen & Karinen 2007,16- 23).

Tutkijana toimiessani olen myös moraalinen toimija, ja tutkimustyöni on sidoksissa tutkimuseettisiin vaatimuksiin. Käytännössä tämä tarkoittaa tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden huomiointia. Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa informaation kriittistä perustelua suhteessa havaintomenetelmiin, analyysiin ja teorioiden rakentamiseen. Tieteellinen informaatio täytyy tuottaa tieteellisin keinoin, muutoin tutkimuksen lopputuloksena on vilpillistä tai epäluotettavaa tietoa. Tutkimuseettisyys voidaan jakaa seitsemään osa-alueeseen, jotka ovat: älyllisen kiinnostuksen vaatimus, tunnollisuuden vaatimus, vaaran eliminoimisen vaatimus, rehellisyyden vaatimus, julkaisutoiminnan eettinen vaatimus, sosiaalisen vastuun vaatimus ja ammattiharjoituksen edistäminen. (Pietarinen 2002, 60–68.) Tutkimuksessani osa alueet tulevat esille pyrkimyksenä tuottaa tarkkaavaisesti yhteiskunnallisesti hyödyllistä tietoa tieteellisin keinoin ilman vilpillisyyttä, plagiointia tai kenellekään aiheutuvaa harmia, samalla kun perustelen tulkintojani muiden tutkimuksien ja yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden kautta.

Tärkeimmäksi eettiseksi periaatteeksi tutkimukselleni asetin harmittomuuden tutkimukseen osallistuneille henkilöille. Korostin kirjoitelmatehtäviä jakaessani, ettei mihinkään taustakysymykseen tarvitse vastata jos ei halua, enkä kysynyt vastaajien nimiä. Tämän tein suojellakseni vastaajien yksityisyyttä, sillä kysyin myös heidän asuin- ja synnyinpaikkakuntaansa. En kokenut tarpeelliseksi, että minun tarvitsisi pystyä jäljittämään ketään yksittäistä tutkimukseen osallistunutta kirjoittajaa, joten tutkimuseettisyyden vuoksi päätin jättää itseni epätietoisuuteen kirjoitelman kirjoittaneiden opiskelijoiden henkilöllisyyden suhteen. Eläytymismenetelmä lomakkeen taakse merkitsin kohdan, johon pystyi jättämään nimen ja puhelinnumeron, mikäli kirjoitelman kirjoittaja halusi osallistua haastatteluihin. Tiesin siis haastateltavien nimet, mutta tutkimusraporttia kirjoittaessani vaihdoin ne fiktiivisiin nimiin, en kertonut haastateltavien opiskelulinjoja tarkasti, ja tarkan kotipaikan sijasta kerroin miltä seudulta he ovat kotoisin. Näin haastatteluihin kohdistuvista suorista viittauksista ei voi päätellä, kuka haastattelun on antanut. Sain tutkimusluvut Rovaniemen kaupungilta, kouluilta joiden kanssa tein yhteistyötä, ja alle 18-vuotiaiden tutkimusaineistoon osallistuneiden ollessa kyseessä, heidän vanhemmiltaan. Yhteiskuntatieteellisestä tutkimuksen jokainen vaihe on eettisten pohdinnan kohteena (Heikkilä 2002, 165). Tästä syystä koin eettisten kysymysten tarkastelun tärkeäksi jo aineiston keräämisen vaiheessa. Huolellisuus, täsmällisyys, vastuullisuus ja tutkimuksen läpinäkyvyys ovat myös tutkimuksen teon tärkeitä arvoja (Coffey & Atkinson 1996, 137).

Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa pohjimmiltaan tutkimuksen todellisuuden arviointia. Tutkimuksen todellisuutta voidaan pohtia kahden näkökannan läpi: objektivismin ja relativismin. Objektivismi tarkoittaa ajatusta siitä, että on olemassa yksittäinen totuus jota voidaan tutkia tieteellisin keinoin. Relativistisen näkökannan mukaan yksilöiden kokemuksellisuus vaikuttaa heidän totuus käsitykseensä, eikä tutkimuksella pyritä saavuttamaan objektiivista totuutta. Tämä tarkoittaa totuuksien moninaisuutta: ei ole olemassa yhtä ainoaa totuutta, vaan varman tiedon sijaan tavoitellaan perusteltavaa tietoa. (Tynjälä 1991, 388; Eskola & Suoranta 1998, 214.) Tutkimukseni edustaa relativismia, sillä se tuo esiin useita eri näkökulmia Rovaniemellä opiskelevien nuorten poismuutto- ja jäämisilmiöstä. Näkökulmat ovat kaikki totta kertojan omassa kokemusmaailmassa, mutta ne ovat välistä ristiriitaiset keskenään. Tutkimukseni tarkoitus ei ole julistaa Rovaniemellä opiskelevien nuorten poismuutto- ja jäämisilmiön olevan aina tietynlainen, vaan tarkoituksena on problematisoida ja tuoda esiin ymmärrystä kulttuurisia jäsennyksiä jotka ilmiöön vaikuttavat. Laadullinen tutkimus ei usein etsi objektiivista totuutta vaan korostaa totuuden subjektiivista luonnetta (Tynjälä, 1991, 388).

2. Muuttamisen ja jäämisen merkityksellistyminen

Alueelta muuttaminen tai alueelle jääminen nousee usein kysymykseksi elämäntilanteen mullistusten ja käännekohtien aikana (Jurvansuu 2000, 3). Opiskeluiden päättyminen on yksi tällainen käännekohta. Muutto- ja jäämispäätökseen vaikuttavat monet tekijät, eikä asuinpaikkakunta ole yksiselitteisesti ”hyvä” tai huono”, vaan asuinpaikkakunnan kokeminen jonkinlaiseksi on aina subjektiivista. Alue ei ole myöskään luonnontilallisesti tietynlainen, vaan sitä rajaavat ja merkityksellistävät sen fyysisten ominaisuuksien asukkaiden, matkalaisten ja kulttuuristen käytäntöjen sosiaalisesti rakentama aluetietoisuus (Paasi 2003, 475–485). Alueelta poismuutto- ja jäämispäätökseen vaikuttavat siis alueen fyysisten ominaisuuksien lisäksi sille tuotetut sosiaaliset merkitykset.

Asuinpaikkakunnan kokemiseen tietynlaiseksi vaikuttaa subjektin oma elämäntilanne. Katri Koistisen ja Helena Tuorilan vuonna 2008 julkaisemassa tutkimuksessa *Millainen olisi hyvä elinympäristö? Asukkaiden näkemyksiä elinympäristöstä, asumisesta ja palveluista eri elämänvaiheissa* kerrottiin aikuistalouksissa asuvien ihmisten arvostavan yleensä toimivia liikenneyhteyksiä, hyviä palveluita ja rauhallista asuinympäristöä. Lapsiperheiden hyvää asuinympäristöä määrittäväksi tekijäksi nousi koulujen sijoittuminen, luonnonläheisyys ja omakotitalot. Eläkeläisen hyväksi elinympäristöksi kerrottiin turvallisuus, lähipalvelut ja hyvät jalkakäytävä yhteydet. (Koistinen & Tuorila 2008.) Kysyttäessä nuorilta heidän tulevaisuuden kuvista, hyvän asuinpaikkakunnan merkityksellistää suurelta osin menestyskehys. Nuoret haluavat asua alueilla, joissa he voivat kokea menestyvänsä, sillä koululaitoksen ja median kautta tuotetuissa diskursseissa henkilökohtainen menestyminen on asia, mitä heiltä odotetaan. Nuoret tiedostavat tulevaisuuspuheissaan heidän tekemien päätöksiensä vaikuttavan siihen, saavuttavatko he hyvän vai huonon elämän. Tulevaisuuspuheet taas määrittyvät ympäröivän sosiaalisen todellisuuden tarjoamien diskurssien valossa. Tulevaisuuspuheet paikantuvat ajan lisäksi paikkaan, ja niihin vaikuttaa menestysdiskurssin alueelliset kehykset. (Ollila 2008, 12–13.) Jotkut alueet on tuotettu median, aluepolitiikan ja asukkaiden itsensä kautta merkitsemään enemmän menestystä kuin toiset. Tässä mielessä alue voidaan kokea hyväksi asuinympäristöksi ilman, että sillä on olemassa sellaista kulttuurisesti rakentunutta menestyskehystä, joka houkuttelee nuoria jäämään alueelle.

Tutkimuksessani Rovaniemellä opiskelevien nuorten eläytymistarinoissa ilmenneissä tulevaisuuskuvuissa on huomattavissa fyysisten olosuhteiden ja kulttuurin kautta rakentuneita muuttoa ja jäämistä merkityksellistäviä asioita. Yleensä fyysiset ja kulttuurisesti rakentuneet aluetta merkityksellistävät seikat ovat kietoutuneet yhteen ja alueellinen identiteetti sisältää nämä molemmat aspektit. Esimerkiksi liikkumisen teemaan sisältyy kertomuksia, joissa opiskelija kertoo muuttavansa, koska Rovaniemi on kaukana kaikesta. Tarinoissa ”kaikki” tarkoittaa itse asiassa Etelä-Suomen isoja kaupunkeja. Maantieteellisesti Rovaniemi on kaukana Etelä-Suomen kaupungeista, mutta sama on totta myös toisinpäin. Opiskelija kerrottiin kuitenkin aina Rovaniemen eikä Etelä-Suomen sijaitsevan kaukana. Lapissa asuvien oletusarvoinen muuttosuunta on Etelä-Suomi, eikä sama päde toisinpäin (Suopajarvi 1999, 15–21). Sosiaalisesti rakentuneet merkitykset vaikuttavat siis alueen fyysistenkin ominaisuuksien kokemiseen.

Luvun tutkimustehtävä on Rovaniemellä asuvien 16-25-vuotta täyttäneiden opiskelijoiden kulttuurisesti jäsentyneiden muuttamiselle ja jäämiselle annettujen merkitysten selvittäminen. Millaisia merkityksiä toisen ja kolmannen asteen opiskelijat antavat opintojen jälkeiselle Rovaniemelle jäämiselle ja poismuuttamiselle? Jäsensin nämä merkitykset kuuden eläytymisaineistosta esiin nousseen teeman mukaan (ks. taulukko 1). Teemat olivat sosiaaliset suhteet, elinkeino, alueellinen identiteetti, asuinympäristö, palvelut ja liikkuminen. Kyseessä on melko samankaltaiset teemat kuin Koistisen ja Tuorilan hyvää elinympäristöä käsittelevässä tutkimuksessa, jossa hyvää elinympäristöä määrittäviksi teemoiksi nousivat asunto, asuinalue, liikkuminen, palvelut ja sosiaaliset suhteet (Koistinen & Tuorila 2008, 14). Nuorten muuttamista ja jäämistä merkityksellistävät asiat liittyvät hyvää elinympäristöä koskeviin pohdintoihin, minkä lisäksi niihin vaikuttaa menestykseen liittyvä tulevaisuuspuhe. Menestyspuheisiin vaikuttaa olennaisesti sosiaalisesti tuotetut alueelliset stereotyyppit, joiden vaikutuksen kautta Lappilainen nuori voi tuntea asuvansa syrjäseudulla, vaikka hän asuisi Rovaniemen keskustassa (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 94–98). Seuraavissa alaluvuissa selitän teemakohtaisesti auki Rovaniemellä opiskelevien nuorten poismuuttoa ja jäämistä merkityksellistävät tekijät.

Taulukko 1: Teemat ja niiden sisältö	
Sosiaaliset suhteet	Perhe, suku, juuret, kaverit, parisuhde, harrastusmahdollisuudet, itsenäistyminen, sosiaalinen ilmapiiri, sosiaalisen ympäristön vaihtaminen, paikalleen jämähtäminen, kyllästyminen
Elinkeino	Työllistyminen, opiskeleminen, yrittäminen, kontaktit organisaatioihin, menestys- ja epäonnistumispuheet
Alueellinen identiteetti	Mielikuvat alueesta, Lappilaisuus, Rovaniemeläisyys, koti, erikoispiirteet, Rovaniemen vertailu muihin alueisiin
Asuinympäristö	Rauhallisuus, turvallisuus, koko, ilmasto, asuminen, luonto, kaupungin ulkoasu, ulkoliikuntamahdollisuudet
Palvelut	Kaupat, erikoisliikkeet, tapahtumat, kulttuuritoiminta, palveluiden läheisyys, baarit, terveydenhuolto, julkinen liikenne
Liikkuminen	Välimatkat, autoilu, sijainti, kulkuyhteydet muualle, kevytliikenne

2.1. Muuttamisen ja jäämisen teemat

Sosiaaliset suhteet: Juurten merkitys

”Olen etelästä, eikä minulla ole täällä sukua. Vaikka elo täällä onkin varsin sosiaalista, se rajoittuu tosin opiskelijoihin ja on näin aika kapea otanta, jotta voisin todella juurtua. Opiskelutoverini muuttavat pois töiden perässä.” (Y5)

Sosiaaliset suhteet ovat yksi aineiston useimmiten esiin nousseista teemoista. Sosiaaliset suhteet vaikuttivat paljon sekä muuttamiseen että jäämiseen: joillekin jäämistarinan kirjoittaneille vanhempien, ystävien ja seurustelukumppaneiden sijainti toimi pääasiallisena merkityksen antajana jäämiselle. Sama kääntyi kuitenkin myös toisinpäin: joissain tarinoissa muuttaminen seurustelun vuoksi koettiin joko realistisena tulevaisuudenkuvana tai haaveena, jossa nuoren muuttoja helpotaisi yhdessä lähteminen. Kavereiden sijoittuminen paikkakunnalle ei kuitenkaan aina taannut jäämistä, vaikka heidät eläytymistarinessa mainittiin. Useassa tarinassa kerrottiin kavereiden muuttavan massoittain muualle. Nuorten suuri poismuutto ei ole Lapsissa epätavallista (Jurvansuu

2000, 9). Kyseessä ei kuitenkaan ole Lappiin rajoittuva ilmiö, sillä nuorten suuri poismuuttoilmiö on muodostunut ongelmaksi myös Lapin ulkopuolella, kuten Itä-Suomessa (Jukarinen & Tuhkunen 2004, 94).

Toisen ja kolmannen asteen opiskelijat kirjoittivat sosiaalisten suhteiden teemaan liittyen täysin eritavoin, mihin vaikutti lähinnä kaksi tekijää: ikä ja kotipaikkakunta. Kolmannen asteen opiskelijat olivat yleensä toisen asteen opiskelijoita vanhempia, ja tässä mielessä heidän sosiaaliset verkostonsa olivat ”valmiimmat”. Näin ollen he kuvailivat enemmän tosiasiallista tilannetta, kuten suvun ja ystävien sijoittumista jonnekin alueelle. Toisen asteen opiskelijoiden tarinoissa sen sijaan oli yleisempää haaveilla isompaan kaupunkiin muuttamisen mahdollistamista sosiaalisista mahdollisuuksista. Muuttotarinoissaan toisen asteen opiskelijat kertoivat siis tulevan asuinpaikkakunnan sosiaalisista mahdollisuuksista, kolmannen asteen opiskelijat taas tuntemiensa heille tärkeiden ihmisten maantieteellisestä sijoittumisesta. Jäämisen suhteen ilmiö vaikutti yksinkertaisemmalta: jäämiseen liittyvät sosiaalisia suhteita koskevat tarinat kertoivat aina joko juurtumisesta tai harrastustoiminnasta, paitsi jos jääminen koettiin erittäin epämiellyttäväksi vaihtoehdoksi, jolloin ne koskivat epäonnistumista ja/tai syrjäytymistä.

Toinen tarinoihin vaikuttava tekijä oli se, että iso osa toisen asteen opiskelijoista oli kotoisin Rovaniemeltä, siinä missä kolmannen asteen opiskelijoiden parissa syntyperäinen rovaniemeläisyys oli harvinaista. Tästä johtuen toisen asteen opiskelijoiden jäämistarinoissa puhuttiin usein perheen, suvun ja ystävien sijoittumisesta paikkakunnalle – omista juurista. Samasta syystä kolmannen asteen opiskelijoilla omat juuret merkityksellistyivät useimmiten, muuttotarinoissa. Heidän tarinoissaan mainittiin usein, että opiskeluaikojen sosiaaliset verkostot todennäköisesti hajoavat opiskeluiden jälkeen. Poikkeus löytyi muualta Lapista Rovaniemelle muuttaneiden kolmannen asteen opiskelijoiden tarinoista: niistä juuret löytyivät tarpeeksi läheltä, jotta ne pystyivät toimimaan syynä jäämiselle.

Juuret voivat myös olla niin lähellä ja syvät, jolloin muuttaminen koetaan tärkeäksi itsenäistymisen vuoksi. Toisen asteen opiskelijat, erityisesti syntyperäiset rovaniemeläiset, kertoivat myös Rova-

niemellä olevan ”liian pienet piirit” ja että ”kaikki tuntee kaikki”. Kyseinen nuorten puhetapa ei ole tuntematon myöskään naapurikaupungissa Kemijärvellä (Ollila 2008, 95). Samanlaista ilmaisutapaa ei löytynyt kolmannen asteen opiskelijoiden kirjoituksista, joten tulkitseen kyseessä olevan syvien juurien ja pieneksi koetun paikkakunnan tuoma lieveilmiö: kun on asunut suurimman osan elämästään samassa pienenä kokemassaan paikassa, voi paikan sosiaaliset verkostot tuntua ahtailta, ja paikkakunta kyllästyttävältä. Sen lisäksi että tämä puhetapa liittyy pieneksi koetulla paikkakunnalla asumiseen, kyseessä on myös itsenäistymisprosessiin liittyvä asia, kuten joissain tarinoissa suoraan sanottiin. Kittilän ja Tervolan kunnissa on myös havaittu itsenäistymisen olevan yksi nuorten muuttohalukkuuteen vaikuttava tekijä (Jurvansuu 2000, 30–33). Pääasiassa juurtuminen vaikutti kuitenkin opiskelijan iästä ja kotipaikkakunnasta riippumatta siten, että se oli yleisin ja tärkein sosiaalisiin suhteisiin liittyvä muuttamista ja jäämistä merkityksellistävä asia. Tärkeimmällä asialla tarkoitan juurten merkityksellistymistä pääasialliseksi teemansisäiseksi muuttamisen tai jäämisen syyksi. Joissain Rovaniemeltä kotoisin olevien opiskelijoiden muuttotarinoissa pohditaan myös paluumuuton mahdollisuutta myöhemmin, kun ”maailmaa on koettu tarpeeksi”. Onkin tutkittu, että jos suku on asunut kauan jollain paikkakunnalla, muutetaan paikkakunnalta harvemmin pysyvästi pois (Gill 1999, 6). Suvun juurtuminen voi siis aiheuttaa muuttoa itsenäistymisen vuoksi, mutta sen lisäksi se toimii paluumuuton syynä alueelle. Suvun juurtumisen on huomattu vaikuttavan paikkakunnalle jäämiseen esimerkiksi Skotlannissa toteutetussa tutkimuksessa (Trew 2007, s. 29–40).

Suomessa syrjäytyminen on vuosikymmenien ajan ollut ajankohtainen ongelma (Suutari 2002, 12). Lappiin paikannetuissa tutkimuksissa syrjäytymisen on havaittu tarkoittavan usein alkoholisoituneen erakon tai ”peräkammarinpojan” identiteettiä. Kotiseudulle lamaantuminen on lappilaisten nuorten tarinoissa yleistä: se tarkoittaa yksinäisyyttä, sairautta ja työttömyyttä. (Ollila 2008, 197.) Samanlaisia kertomuksia löytyi myös Rovaniemellä kerättyjen eläytymistarinoiden joukosta, joskin toistuvasti esiin nouseva termi oli syrjäytymisen sijasta paikalleen ”jämähäminen”. Kertojan synnyinpaikkakunnalle ei tarinoissa ollut niinkään väliä, sillä myös muualta muuttaneet kirjoittivat samasta ilmiöstä samalla tavoin, ja syykin oli sama: muuttamisen oletusarvoisuus. Rovaniemeltä kotoisin olevien opiskelijoiden jämähämistarinoissa kavereiden arveltiin muuttavan pois, ja suvun sijoittuminen kaupunkiin ei aina ollut riittävän merkittävää jäämisen kannalta. Muualta muuttaneilla tilanne oli vielä ongelmallisempi: suku asui muualla, ja kavereiden arveltiin muut-

tavan pois opiskeluiden jälkeen. ”Pakko muuttaa kun muutkin muuttaa” on muualta Lapista tuttu nuorten ajattelumalli (mt., 205). Tämä on tuttu kerrontatapa myös Rovaniemellä opiskelevien nuorten parissa, olivat nämä paikkakunnalta kotoisin tai eivät. Paine muuttaa voi olla kova, etenkin jos kokee muidenkin muuttavan, ja jääminen vaatii tällöin erityistä halua ja hyvää itsetuntoa (Pulliainen & Siuruainen 2000, 122). Osassa tarinoista Rovaniemelle jääminen koettiin kuitenkin täysin päinvastaisesti, eli jääminen koettiin haluttavaksi, eikä sosiaalista painetta muuttamiselle joko mainittu tai sitä kritisoitiin. Tässä mielessä nuorten paikkakunnalle jääminen oli määrittelyn dualistisessa taistelussa: osalle jääminen merkitsi sosiaalista jämähtämistä, eli syrjäytymistä, osalle se merkitsi halutun elämäntavan jatkumista.

Elinkeino: Opiskelut mahdollistavat jäämisen, työllistyminen kannustaa muuttamaan

”Lukion jälkeen muuttaisin todennäköisesti Helsinkiin tai Turkuun yliopisto opintojen takia sillä Rovaniemellä ei voi opiskella kieliä pääaineena. Kaikkien opiskelujen jälkeen muuttaisin pois Rovaniemeltä varmaankin töiden perässä”. (L23)

Koulutusmahdollisuudet olivat kahdessa Lapin kunnassa, Kittilässä ja Tervolassa, 16-20 vuotta täyttäneiden suurimmat muuttohalukkuuteen vaikuttavat tekijät. Samoilla paikkakunnilla 21-26-vuotta täyttäneiden suurimmiksi muuttohalukkuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi ilmoitettiin työllistyminen. (Jurvansuu 2000, 30.) Samanlaista suuntaa oli nähtävissä myös oman aineistoni Rovaniemellä opiskelevien nuorten eläytymistarinoissa. Toisen asteen opiskelijoille yleisimmäksi muutosyksi merkityksellistyi aineistossani opiskelupaikat, kolmannen asteen opiskelijoille työllistyminen. Töiden ja opiskeluiden vuoksi ”pakkomuuttaminen” ei ole Lapissa epätavallista (mt., 4). Etehlään muuttamista pidetään usein itsestään selvänä työllisyyden takaajana (ks. Ollilla 2004, 85 ja Ollilla 2008, 165). On selvää, että nuori ihminen määrittää tulevaisuuskuvansa asuinpaikkaa töiden ja opiskeluiden kautta. Aineistoni opiskelijat asuivat kuitenkin Rovaniemen kaupungissa lähellä keskustaa – eivät maaseudulla, ja Rovaniemellä on laajat opiskelumahdollisuudet yliopiston ja ammattikorkeakoulun takia. Millaisia selityksiä sitten löytyy sille, että työt ja opiskelut kuitenkin nähtiin niin kovina muuttovaltteina myös Rovaniemellä opiskelevien, syntyperäisten ja muualta muuttaneiden muuttopuheissa?

Eräs selitys on se, että kyseessä on nuorille kulttuurisesti hyväksyttävä tapa määrittää tulevaisuutta. Nuorten odotetaan pystyvän vastaamaan heidän tulevaisuuden asuinpaikkakunnan valintaa, työtään ja opiskeluaan koskeviin kysymyksiin (Houni & Suurpää 1998, 9-24). Kyseessä on tulevaisuuspuhetta, jonka osaaminen on nuorille välttämätöntä (Ollilla 2008, 12). Usein toisen asteen opiskelijoille opiskeluiden takia muuttaminen oli hyvin yleistä. Pakolliseksi muuttaminen koetaan kun kyseessä on ala, jota ei voi opiskella Rovaniemellä. Tulevaisuuspuhe tulee esiin myös, kun opiskelija kertoo muuttavansa jonnekin opiskeluiden vuoksi, mutta alaa opetetaan myös Rovaniemellä. Tällöin opiskeluihin liittyvä vastaus on kulttuurillisesti hyväksyttävää tulevaisuuspuhetta, ja todellinen muuttamisen merkitys löytyy muualta. Useissa tarinoissa mainittiinkin työt ja opiskelut, mutta painotettiin muita asioita, jotka yleensä liittyivät lähinnä sosiaalisten suhteiden tai alueellisen identiteetin teemoihin. Esimerkiksi itsenäistyminen ja alueiden koettu eriarvoisuus olivat usein painotuksen takaa löytyviä selityksiä. Alueet kilpailevat asukkaista keskenään, ja kyseissä kilpailussa alueet arvettuvat maineen ja imagon, sekä niiden kautta alueellisen identiteetin suhteen eriarvoiksi (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 94–100). Alueellisen menestyskehyyksen puuttuessa nuori saattaa perustella muuttamistaan kulttuurisesti hyväksytyillä tavoilla opiskeluiden kautta, vaikka hän olisi voinut jäädä opiskelemaan haluamaansa alaa Rovaniemelle.

Toisen asteen opiskelijoiden tarinoissa opiskelut olivat toisaalta usein myös syy jäämiselle. Välillä Rovaniemen asemaa opiskelijakaupunkina korostettiin, jolloin puheeksi nousivat laajat opiskelumahdollisuudet. Ei myöskään ollut epätavallista, että tarinoissa esiteltiin aikomus hakea opiskelemaan tiettyä alaa Lapin yliopistoon tai Rovaniemen ammattikorkeakouluun. Toisen asteen opiskelijoiden tarinoissa olikin havaittavissa kolme opiskeluihin liittyvää merkityksen rakentamistapaa. Ensimmäinen merkitys oli opiskeluiden perässä muuttaminen pakkona, kun haluttua alaa ei opetettu paikkakunnalla. Kyseessä on muualta Lapista tuttu ilmiö, joka koskee erityisesti vanhempien sa talossa asuvia lukiolaisia (Jurvansuu 2000, 23). Toinen merkitys oli opiskelut muuttamisen syytä, tai oikeastaan eräänlaisena tulevaisuuspuheeseen liittyvänä oikeutuksena: opiskelija kertoi muuttavansa opiskeluiden vuoksi, vaikka myös kertoi tietävänsä että voisi jäädä opiskelemaan haluamaansa alaa Rovaniemelle. Tällöin muuttaminen merkityksellistyi muiden teemojen, kuten sosiaalisten suhtein kautta, ja opiskeluiden mainitseminen toimi muuton oikeuttajana ja tulevan tekemisen kuvailuna. Kolmas merkitys löytyi tarinoista joissa puhuttiin Rovaniemellä opiskelusta. Tarinoissa puhuttiin halusta jäädä alueelle ja kerrottiin opiskeluiden mahdollistavan jäämisen. Laa-

joiksi koetut opiskelumahdollisuudet ovat yksi niistä seikoista, joita ei yleensä Lappiin liitetä, Rovaniemen muodostaessa poikkeuksen.

Työllistymisen merkitys tarinoissa oli selvempi, sillä siinä missä opiskelut toimivat monesti oikeutuksena muuttamiselle ja muuttaminen merkityksellistyi muiden asioiden kautta, työt olivat erittäin yleinen pääasiallinen syy muuttamiselle. Koulutusasteesta ja iästä riippumatta osassa tarinoista haluttiin jäädä, mutta jääminen koettiin työllistymisen ja uran kannalta liian suureksi riskiksi. Pieni kaupunki Lapissa ei nuorelle tarkoita menestystä (Ollilla 2008, 166). Osassa tarinoista mainittiin, että Rovaniemellä työllistyminen vaatii suhteita, tai vaihtoehtoisesti yrityksiin luotuja kontakteja ja verkostoitumista. Usein jääminen koettiin haluttavaksi ja mahdolliseksi, mikäli kontaktit koettiin hyväksi. Töiden perässä muuttamiseenkin vaikutti kuitenkin alueelliset mielikuvat suuresti, sillä useissa tarinoissa etelään muuttamista pidettiin automaattisena työllistymisen takaajana, mikä on melko tyypillinen ajattelumalli (ks. Ollilla 2004, 85; Ollilla 2008, 165). Tässä mielessä työllistymiseen liittyvissä muuttotarinoissa ei ollut pelkästään kyse tosiasiallisesta ilmiöstä ”työttömyys”, vaan myös etelään liitetyistä paremmista menestyksen mielikuvista. Aineiston pohjalta voi kuitenkin sanoa, että koettu työllisyystilanne ei ole Rovaniemen kannalta mairitteleva. Historiallisesti Pohjois-Suomen työttömyysprosentti on aina ollut maankeskiarvoa suurempi (Pulliainen & Siuruainen 2000, 100).

Eryteisesti kolmannen asteen opiskelijat uskovat muuttavansa tulevaisuudessa asuinpaikkakunnaltaan muualle töiden perässä. Usko oli niin vahva, että työllisyystilanne merkityksellistyi suurimmaksi muuttamiseen kannustavaksi tekijäksi. Rovaniemen väkiluku oli joulukuussa 2013 mitattuna 61 215 asukasta (Tilastokeskus: kuntien avainluvut 2013), ja syyskuussa 2013 Lapin yliopistossa oli kirjoilla 4578 opiskelijaa (Tilastokeskus: yliopistotilastot 2013) Kaupungin väkilukuun suhteutettuna pelkästään yliopisto opiskelijoita on väestä n.13 %, tosin tässä arvioissa ei ole otettu huomioon sitä, että kaikki opiskelijat eivät välttämättä ole Rovaniemen kunnan kirjoilla. Kun yhtälöön lisätään ammattikorkeakoululaiset, joita lokakuussa 2013 oli yli 3000 (Koulutuskuntayhtymän opiskelijamäärä), voi asiasta tehdä suuntaa antavan päätelmän, että Rovaniemellä koulutetaan melko runsaasti koulutettua työvoimaa suhteessa väkilukuun. Tämä antaa merkityksen yleisimmälle kolmannen asteen opiskelijoiden muuttosyyille – työllistymiselle. Useissa kolmannen asteen opiskeli-

joiden tarinoissa muuton koettiin olevan pakollisena edessä, kun taustalla on kova kilpailu työpaikoista, johtuen jatkuvasti valmistuvista kilpailijoista. Opiskelijakaupungin status ja hyvät opiskelumahdollisuudet mahdollistavat jäämisen Rovaniemelle opiskelujen ajaksi, mutta aiheuttaa valmistuneen koulutetun työvoiman inflaation, ja sitä kautta heikentää mahdollisuuksia löytää koulutusta vastaavia töitä.

Alueellinen identiteetti: Jakaantuneen identiteetin Rovaniemi

”Jos muuttaisin Lapista etelään (kuten kerran aikaisemmin olen tehnyt), se olisi todennäköisesti väliaikainen ratkaisu, ja palaisin myöhemmin Lappiin ja Rovaniemelle uudestaan. Osittain allekirjoitan väitteen ”ihmisen voi ottaa pois lapista, mutta lappia ei ihmisestä”. Etelä-suomessa en koe olevani kotonani.”(Y1)

Lappi voidaan mieltää luontopuheena (Valkonen 2004, 225–239), kurjuuden kautta (Haveri & Suikkanen 2003, 172–183) ja kielellisenä konstruktiona johon liitetään etelän vastakohtaisuuksia, ja joka on siihen verrattuna huonompi (Suopajarvi 1999, 15–21). Nuoret kertovat rauhallisuudesta, turvallisuudesta, puhtaudesta ja luonnosta silloin, kun he kuvailevat Lappia positiivisesti kirjoituksissaan (Ollilla 2008, 86–87). Kaikki edellä mainittu toistui myös aineistoni eläytymistarinoissa, vaikka harvassa tarinassa yhtä aikaa. Tässä mielessä Rovaniemi jakaa – ainakin osittain – muun Lapin kanssa Lappiin liitettyjä yleisiä mielikuvia ja keskusteluyhteyksiä. Lisäksi Rovaniemestä kerrottiin myös toisella tavalla: monien kulttuurien kohtaamispaikkana pidetty opiskelijakaupunki ei ole yleinen Lappia koskeva keskusteluyhteys. Tässä mielessä aineistossa esiintyneet alueellista identiteettiä koskevat puheet jakaantuivat. Aineistosta löytyi kaksi Rovaniemeä: Rovaniemi kaupunkina ja Rovaniemi Lappina. Rovaniemi kaupunkina löytyi aineistosta silloin, kun sen opiskelijakaupunki-statusta korostettiin ja silloin kun sitä verrattiin muuhun Lappiin. Rovaniemi Lappina sen sijaan tarkoitti aluetta maaseutuna, johon liitetään samoja piirteitä kuin muuhun Lappiin. Lappilaisuutta ei kuitenkaan aina pidetty huonona asiana, vaikka joissain tarinoissa pidettiin, vaan osassa tarinoita alueen koettu lappilaisuus nähtiin rennompana ja parempana ”meininkinä”, jopa pääasiallisena jäämisen syynä. Kaikki nuoret eivät halua muuttaa pois Lapista, vaan osa muuttaa koska

he kokevat sen pakoksi (Jurvansuu 2000, 4). Tämä pitää paikkansa myös joidenkin aineistosta löytyvien tulevaisuuskuvien kohdalla.

Nuoret määrittävät kotipaikkakuntansa usein kahden, keskus-periferia ja kaupunki-maaseutu asetelmien kautta (Jukarinen 2000). Rovaniemi oli määritelmässä ristiriitainen, sillä osasta tarinoista se oli maaseutua, kylä tai pikkukaupunki, ja osassa kaupunki, tai yleisemmin opiskelijakaupunki. Erään lukiolaisen tarinassa todettiin ”Rollon” jakavan mielipiteet ja olevan toisaalta ”käpykylä” pohjoisessa, ja toisaalta pikkukaupungista kotoisin oleville iso kaupunki. Rovaniemi määritettiin siis sekä maaseuduksi että kaupungiksi. Määrittelyssä alue sai myös kehuja ja haukkuja molempien ominaisuuksien mukaan. Välillä Rovaniemi kuvattiin luonnonkauniiksi lappilaiskyläksi, jossa on ”lappilainen rento ilmapiiri”. Sama asia merkityksellistyi kuitenkin myös muuttamisen syynä. Kylä tai pikkukaupunki Lapissa ei nuorelle tarkoita menestystä (Ollilla 2008, 166). Stereotypiat näyttelevät nuorten alueita koskevissa mielikuvissa suurta roolia, ja esimerkiksi kaupunkilainen on näissä stereotypioissa moderni yksilö, ja maaseudun asukkaaseen yhdistetään mielikuvia junttimaisuudesta (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 96). Tässä mielessä kaupunkiin haluaminen on nuorille usein oletusarvoista toimintaa, sillä kaupunkilaisuus arvotetaan maalaisuutta paremmaksi ja isot kaupungit oletusarvoisiksi muuttosuunniksi. Siispä kun Rovaniemi yhdistetään stereotypioissa alueellisesti muuhun Lappiin, se saa muulta Lapilta maaseutu ja periferia statuksen, ja siihen liitetään myös maaseutuun liitettäviä mielikuvia ei-toivotusta identiteetti-positiosta. Maaseutu ei välttämättä edusta tulevaisuuskuvaavaa, johon nuoret haluavat itsensä identifioida, jos se kärjistäen tarkoittaa syrjäseudun juntin identiteetti-positiota. Toki yksilötasolla määrittelyssä on eroja: joillekin maaseudulla asuminen on toivottavaa ja kaupunkilaisuus epämiellyttävää.

”Rovaniemessä on paljon vastakohtia; usein tuntuu että se on täys käpykylä pohjoisessa. Jonkun pikkukaupunkilaisen mielestä taas Rovaniemeä voisi verrata 5th Avenuella kulkemiseen silmät sidottuna. Rollo jakaa mielipiteen.” (L14)

Alueellinen identiteetti näkyi usein toiseen asteen opiskelijoiden muuttotarinoissa siten, että tarinassa kerrottiin opiskeluiden perässä muuttamisesta, vaikka alaa pystyisi opiskelemaan Rovanie-

mellä. Kyseisissä tarinoissa muuttosuunta oli lähes aina Oulu, Tampere, Turku, Jyväskylä tai Helsinki, ja muuttokohde arvotettiin asuinpaikkana suoraan korkeammalle kuin Rovaniemi. Muualle kuin edellä mainittuihin kaupunkeihin muuttaminen toi yleensä mukanaan selityksen, kuten ”Muutan Järvenpäähän koska sukuni ja ystäväni asuvat siellä”. Suositut opiskelijakaupungit eivät kuitenkaan samalla tavalla tarvinneet selitystä toisen asteen opiskelijoiden tarinoissa. Vaikuttaisi siltä, että suurempiin opiskelijakaupunkeihin muuttamisen koetaan olevan tarpeeksi selitysvoimaista itsessään, eli niihin suuntautuva muutto oli Rovaniemellä opiskelevien toisen asteen opiskelijoiden tarinoissa kulttuurisesti hyväksyttävää. Muuttaminen liittyi mielikuviin paikkakummasta, ja Rovaniemi hävisi alueellisen vertailun näille kaupungeille. Asuinpaikan koko ja kaupunkilaisuus eivät aina vaikuta siihen, koetaanko Pohjois- ja Itä-Suomessa sijaitseva alue periferiaksi, vaan alueet voivat olla myös imagoltaan perifeerisiä ja keskuksiin nähden alempiarvoisia (Jukarainen & Tuhkanen 2004, 97- 98).

”Etelämpänä on kaikki lähellä, paljon tapahtumia esim. keikkoja, paljon ihmisiä, lämpimämpää ja paremmin töitä, tapahtumien keskipiste, parempia palveluita.” (L5)

Aineistoni eläytymistarinoissa Rovaniemelle maalattiin monenlaista alueellista identiteettiä. Sille määritettiin tarinakohtaisesti maaseutuun, kaupunkiin, periferiaan ja keskukseen liitettyjä ominaisuuksia. Rovaniemi jakaa mielipiteitä eikä alue leimaudu pelkästään periferiaksi, siinä missä muu Lappi usein leimautuu (ks. Ollila 2008, 196.) Periferian leima oli kuitenkin nähtävissä silloin, kun nuoret puhuivat joko ”totta kai minä lähden kun kaikki muutkin, eihän tänne mitään jää”, tai ”etelässä on kaikkea enemmän ja kaikki paremmin”- mielipiteestä. Anne Ollillan vuonna 2008 julkaisemassa väitöskirjassa *Kerrottu tulevaisuus, alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit* puhuttiin Rovaniemestä seuraavasti: ”Toisaalta Rovaniemi kerrotaan ulos Lappikuvasta metaforan etelän meininki- keinoin. Menestyväksi mielletty kaupunkiympäristö ei sovi sen enempää luonto- kuin kurjistumistarinaankaan.” (Ollila 2008, 94–95.) Lainaus on kohdasta, jossa käsitellään kemijärveläisten nuorten haastatteluissa ilmennyttä Rovaniemeä koskevaa tulkintaa. Kemijärveläisnuorten identiteettipositiosta katsottuna Rovaniemi ei välttämättä sovi luonto- tai kurjistumistarinaan, mutta Rovaniemellä opiskelevat nuoret liittyvät siihen sekä luontoon että kurjuuteen liittyviä seikkoja.

Lapin pääkaupunki jakaa Lapin alueellisen identiteetin, sillä Lappi liitetään Rovaniemeen nuorten mielikuvissa hyvin vahvasti. ”Rovaniemi Lappina” ja ”Rovaniemi kaupunkina” näyttävät olevan kaksi päällekkäistä ja limittäistä alueellista identiteettikuvaa, joiden kautta Rovaniemi saa eri merkityksiä. Rovaniemi Lappina -mielikuva voi olla painava syy paikkakunnalle jäämiselle, ja Rovaniemi kaupunkina voi tarkoittaa negatiivista asiaa – ja toisinpäin. ”Rovaniemi Lappina” voi kuitenkin olla ongelmallinen identiteettikuva, sillä tällöin Rovaniemi saatetaan helposti leimata periferiaksi. Toisaalta Rovaniemen mieltäminen Lapiksi tuo mukanaan myös positiivisia keskusteluyhteyksiä ja mielikuvia, kuten rauhallisuus, kaunis ympäristö ja hyvä ilmapiiri.

Alueelliseen identiteettiin liittyy myös aluetta koskevat muuttopuheet. Muuttopuheisiin vaikuttaa alueellinen identiteetti, johon taas vaikuttaa maine ja alueellinen imago. Ei ole epätavallista, että nuorta ahdistaa asua kauan samassa paikassa, ja hän saattaa tuntea itsensä ”luuseriksi”, mikäli paikka on imagoltaan ja identiteetiltään maalainen tai perifeerinen, tai molempia. (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 94- 103.) Jos nuori tuntee, että kaikki muut muuttavat tai aikovat muuttaa, vaatii kovaa itsetuntoa olla muuttamatta itsekin (Pulliainen & Siuruainen 2000, 122). Lappi tulkitaan usein sekä taloudellisesti että kulttuurisesti periferiaksi (Valkonen 2003, 103). Suomalaisessa kansallisen identiteetin merkitysjärjestelmässä Lappi ja Itä- Helsingin lähiöt samankaltaisina toiseuden tuottajina. Autioituva, tyhjä pohjola ja urbaani ongelmalähiö ovat samankaltaisia alueellisen eriarvoisuuden marginaaleja. (Ollilla 2008, 83.) Lähiö on monimutkainen sosiaalinen konstruktio, jolle on vakiintunut luonnollisena pidetty merkitys, joka peittää sen sosiaalisesti rakentunutta merkitystä. Lähiö on siis vahva kielellinen stereotypia tai konstruktio, johon liitetään tiettyjä ominaisuuksia ja piirteitä. (Roivanen 1999, 9 ja 19.) Lappi on samalla tavalla lähiön kanssa vahva kielellinen konstruktio (Ollilla 2008, 83). Kun puhumme Lapista, puhumme vahvojen mielikuvien alueesta. Lappi ei kuitenkaan ole yhtenäinen alue jossa on yhtenäinen kulttuuri, vaan se koostuu useasta alueesta ja kulttuurista (Valkonen 2003, 14- 15). Tässä mielessä Rovaniemeen heijastetut Lappia kuvaavat mielikuvat eivät ole ongelmattomia.

Rovaniemi on imagoltaan ja mielikuviltaan vahvasti sidoksissa Lappiin, ja sanaan ”Lappi” on vaikea olla Rovaniemellä törmäämättä. Lappiin liitetyt stereotypiat ja mielikuvat koskevat myös vahvasti sen kautta profiloituvaa Rovaniemeä, ja nuoret ovat alttiita alueellisten stereotypia-puheiden vai-

kutukselle päätöksen teossaan (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 96). Monessa tarinassa Rovaniemi arvotetaan alueena huonommaksi kuin Etelä-Suomen kaupungit, joihin sitä yleisesti peilattiin. Monet asiat koettiin aineistoni tarinoissa olevan huonommin Rovaniemellä kuin Etelä-Suomessa, mikä olikin melko yleinen perustelu poismuutolle. Kun ”kaikki” koetaan huonommaksi, on kyseessä negatiivinen alueellisen vertailu, mikä on negatiivisen alueellisen identiteetin tulos. Toisaalta välillä jäämistä pidettiin mielekkäänä vaihtoehtona juuri Rovaniemen koetun lappilaisuuden takia, ja välillä Rovaniemeä ei edes koettu lappilaiseksi kaupungiksi. Rovaniemi on todellakin mielipiteiden jakaja. Se on Lapin suurin väestökeskus ja hyvien koulutusmahdollisuuksien kaupunki, ja siksi osassa tarinoissa Rovaniemi määritettiin opiskelijakaupungin identiteetin kautta. Rovaniemi on osa Lappia, minkä seurauksena se myös jakaa monia Lappia koskevat stereotyyppiset konstruktio, kuten kurjuuspuheet, pohjoisen ja etelän vastakkainasettelun, sekä luontopuheet. Nämä stereotyyppiat luovat Rovaniemelle periferia-identiteettiä. Rovaniemi on jakaantuneen identiteetin kaupunki. Se on osa Lappia, mutta samalla se on jotain muuta: elinvoimainen opiskelija kaupunki.

Asuin ympäristö: Sopivan kokoinen vai liian pieni?

”Rovaniemi on myös mukava ja rauhallinen paikka, eikä esimerkiksi hirveitä ruuhkia kuten pääkaupunkiseudulla.” (L8)

Asuin ympäristön teema on vahvasti kytköksissä alueellisen identiteettiin, sillä asuin ympäristö määrittäyty usein suhteissa muihin potentiaalsiin asuin ympäristöihin, tai oikeastaan mielikuviin muista asuin ympäristöistä. Alueiden imagon eriarvoisuus vaikuttaa muuttoilmiöön (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 96–97). Tämä on huomattavissa niistä eläytymismenetelmä aineistoni tarinoista, joiden sisällön tulkitsin liittyvän alueelliseen vertailuun. Asuin ympäristöön liittyen tämä vertailu oli jossain mielessä Rovaniemen kannalta positiivista. Rovaniemeä verrattiin usein Helsinkiin, jolloin esiin nousivat muualta Lapista tutut nuorten positiiviset asuinpaikkakuntaa koskevat määritelmät, eli rauhallisuus, turvallisuus ja luonnonläheisyys (Ollilla 2008, 86), jotka merkityksellistyivät positiivisiksi asioiksi myös Rovaniemeä koskevissa mielikuvissa. Lappi – Rovaniemi mukaan lukien – koetaan usein turvalliseksi ja ystävälliseksi asuin ympäristöksi (Aaltonen & Karinen 2007, 16–17). Muuttotarinoissa asetelma kääntyi kuitenkin toisinpäin, jolloin rauhallisuudesta puhuttiin tylsyytenä ja turvallisuuden sijaan kerrottiin tapahtumien puutteesta. Negatiivisessa alueellisessa vertai-

lussa Rovaniemeä pidettiin liian pienenä, mutta muuten vertailua ei selitetty, vaan se kuitattiin puhumalla että ”Etelässä on enemmän kaikkea”. Alueellinen vertailu, johon liittyviin tarinoihin yleensä vaikutti kaupungin koko, oli usein merkittävä peruste muutolle toisen asteen opiskelijoiden tarinoissa, mutta siitä kertoivat myös kolmannen asteen opiskelijat.

”Pidän kuitenkin hieman pienemmistä kaupungeista ja kotikaupunkiini Kemijärveen verrattuna täällä on mahdollisuuksia pilvin pimein.” (Y19)

Rovaniemen koko jakoi mielipiteet. Asuinympäristöön liittyvissä jäämistarinoissa kaupunkia kuvailtiin ”sopivan kokoiseksi” ja muuttotarinoissa ”pieneksi”. Koettu ”sopivan kokoisuus” oli yleistä Rovaniemeä pienemmiltä paikkakunnalta kotoisin olevien tarinoissa. Useimmiten ”sopivan kokoisuus” tarkoitti siis sitä, että tarinan kertoja oli asunut pienemmällä paikkakunnalla, ja Rovaniemi voitti alueellisen vertailun kokonsa puolesta suhteessa aiempaan kotipaikkakuntaan. Toisin kuin jäämistarinoissa, muuttotarinoissa kaupungin pieneksi koettu koko oli usein pääasiallinen muuttamisen syy. Tämän lisäksi muuttamiselle haettiin merkitystä ilmaston kautta. Kylmä talvi ja hyytystäyteiset kesät olivat muuttamaan kannustavia tekijöitä, mutta kylmyys toimi myös jäämisen mahdollistajana. Kylmä talvi tuo mukanaan hyvät talviurheilumahdollisuudet, mikä harrastuksista riippuen toimi osalle opiskelijoista syynä jäädä paikkakunnalle.

Kaupungin ulkonäkö on yksi jäämisen ja muuttamisen merkityksellistäjistä asuinympäristöön liittyvissä tarinoissa. Alueellisen identiteetin tapaan alueen ulkonäköä koskevat pohdinnat olivat jakautuneet kahteen osaan: Rovaniemi luonnonkauniina osana Lappia ja Rovaniemi rakennustyyllisesti rumana kaupunkina. Erityisesti kaupungin keskustaa kritisoitiin rumasta ulkonäöstä, ja joissain tarinoissa rumuus koski kaupunkia kokonaisuudessaan. Rovaniemi, joka on aineiston valossa ja kaantuneen identiteetin kaupunki, on luonnoltaan kaunis ja keskustaltaan ruma. Ulkonäkö vaikutti sekä jäämis- että muuttamistarinoihin, joskin ulkonäkö oli hyvin harvassa tarinassa muuttamisen ja jäämisen pääasiallinen syy:

”Vähemmän merkittävänä muuttosyynä sanoisin, että kaupunki on ruma eikä ainutlaatuisia paikkoja arvosteta tarpeeksi.” (Y5)

Asuinympäristöön liittyville tarinoille oli tyypillistä, että mikäli kyseessä ei ollut alueellista eriarvoisuutta koskevat puheet, olivat teemaan liittyvät muuttokertomukset yleensä sivuseikkoja varsinaisen pääasiallisen muuttosyyntä lisäksi. Tällä tarkoitan sitä, että kertoja ilmoitti muuttosyyksi jonkin muun, mutta halusi korostaa asuinympäristön vahvistavan muuttopäätöstä. Rovaniemi koettiin usein hyväksi asuinympäristöksi, joka oli useassa tarinassa pääasiallinen jäämisen syy, mutta harvoin muuttamisen syy. Muuttamisen takana olivat usein toisiin teemoihin kuuluvat asiat. Poikkeuksen muodostivat tapaukset, joissa Rovaniemeä verrattiin suoraan johonkin eteläisempään kaupunkiin. Tällöin vertailu oli Rovaniemen kannalta negatiivista, paitsi jos vertailu koski rauhallisuutta, turvallisuutta ja luontoa. Rovaniemen huomattavasti pienemmän naapurikaupungin Kemijärven nuoret kertoivat eläytymistarinoissaan kaupungistaan samalla tavalla, vaikkakin he pitivät alueen asutusta harvana (Ollilla 86, 2008). Rovaniemen asutusta ei pidetty harvana, mutta muuten kaupungin asuinympäristölle annettiin samankaltaisia rauhan, turvallisuuden ja luonnon merkityksiä. Vaikka alueellinen vertailu vaikutti muuttamiseen kannustavasti, yleisesti Rovaniemeä pidettiin hyvänä asuinympäristönä. Myös Kittilä ja Tervola ovat saaneet mielipidekyselyssä hyvää palautetta asuinympäristön suhteen, vaikka molemmat ovat muuttotappiollisia alueita Lapissa (Jurvansuu 10–18, 2000). Huonoksi koettu asuinympäristö ei ollut Kittilässä ja Tervolassa nuorten poismuuton syy, eikä se vaikuttaisi olevan sitä Rovaniemelläkään. Luonnonläheisyys, joka on yksi Lappiin liitetty stereotypia, vaikutti Kittilässä ja Tervolassa nuorten jäämishalukkuuteen positiivisesti (mt., 23–24), ja se koettiin positiiviseksi seikaksi myös aineistoni Rovaniemellä opiskelevien nuorten tarinoissa. Nuoret muuttavat siis muista syistä, vaikka he aineiston perusteella pitävät Rovaniemeä enimmäkseen miellyttävänä asuinympäristönä.

Palvelut: Kaikki tarvittava löytyy läheltä

”Välimatkat eivät ole liian pitkiä ja kaupungista löytyy oikeastaan kaikki tarvittava.”(Y12)

Lapissa vaikuttaa kurjuuskierre: ihmiset muuttavat töiden perässä muualle, jolloin palvelutaso heikkenee, minkä seurauksena työpaikat vähenevät, ja palvelutaso heikkenee lisää (Haveri & Suikkanen 2003, 171–194). Kittilässä ja Tervolassa vuonna 2000 mitattuina useat palvelun muodot, kuten julkinen liikenne, herättivät kuntalaisissa tyytymättömyyttä (Jurvansuu 2000, 17–22). Rova-

niemellä tilanne on eläytymisaineistoni pohjalta hieman erilainen. Usein toistuvat fraasit olivat ”kaikki tarvittava löytyy läheltä” ja ”Rovaniemeltä löytyy kaikki tarvittava”. Hyvät palvelut toimivat usein jäämisen mahdollistajana. Aineistosta löytyi myös kritiikkiä palveluita kohtaan, mutta kehut olivat paljon yleisempiä. Kritiikki kohdistui hitaana pidettyyn terveydenhoitoon, kalliisiin asuntoihin, julkiseen liikenteeseen ja yksittäisessä tapauksessa myös kulttuurielämään. Bussien koettiin kulkevan Rovaniemellä harvaan ja olevan liian kalliita. Yleensä palvelut eivät kuitenkaan olleet suoraan pääasiallisia muuttosyitä, tosin eräässä tarinassa kerrottiin, että jääminen olisi mahdollista vain jos julkinen liikenne toimisi paremmin. Rovaniemi on maantieteellisesti laaja kaupunki, ja mitä kauempana keskustasta asuu, sitä enemmän huonoksi koettu julkinen liikenne häiritsee. Yleisesti Rovaniemen palvelut saivat kuitenkin paljon kehuja sijainnistaan, määrästä ja kattavuudestaan. Erityisesti ruokakauppojen ja ravintoloiden määrät ja sijainnit saivat kehuja.

Vaikka palvelut ovat aineistoni eläytymistarinoissa harvoin pääasiallinen syy muuttamiselle, ne mainittiin usein muuttotarinoissa. Tällöin tarina on usein joko lista, jossa henkilö vertailee Rovaniemeä tulevaisuuskuvansa Etelä-Suomessa sijaitsevaan asuinkaupunkiin, ja kertoo tulevassa asuinpaikassa asioiden olevan paremmin, tai mainitsee etelässä olevan paremmat palvelut ja enemmän tapahtumia. Kyseessä on jälleen kerran alueellisen vertailun vaikutuksen tulos, jossa alueellinen imago ja maine tuottavat alueiden eriarvoistumista (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 96–102). Erityisesti tapahtumien suhteen alueellinen vertailu oli yleistä:

”Myös se voisi olla syy, että haluan asua etelämpänä missä tapahtuu enemmän.”(A11)

Tapahtumat merkityksellistyivät festivaaleiksi, bändi- keikoiksi, kulttuuritapahtumiksi ja arjesta poikkeavaksi niin sanotuiksi lyhytaikaisiksi palveluiksi, joita koettiin olevan Rovaniemellä liian vähän. Syyksi tapahtumien vähäisyyteen kerrottiin pitkä matka Etelä-Suomeen, josta bändien ja muiden arkea rikkovan kulttuurin ajateltiin saapuvan Rovaniemelle. Tämän lisäksi tapahtumista puhuttiin ikään kuin abstraktina asiana, mitä on Etelä-Suomessa mutta ei Rovaniemellä. Tällaisissa eläytymistarinoissa kerrottiin, että ”Etelässä tapahtuu koko ajan” ja ”Rovaniemellä ei tapahdu mitään”. Tällöin kyseessä on aluevertailua, jota vaikutusta havainnollistan työllistymiseen liittyvän

esimerkin kautta: Etelään muuttamisen ajatellaan usein takaavan työllistymisen (Ollilla 2008, 165). Vaikuttaisi myös siltä, että etelään muuttamista pidetään automaattisesti tapahtumarikkaan ja mielenkiintoisen elämän tuojana. Taloudellinen menestys ei siis ole ainoa nuorten Etelä-Suomeen liittämä menestyksen muoto.

Liikkuminen: Kaukaisuus Etelä- Suomesta

”Päätökseeni muuttaa pois Rovaniemeltä voi vaikuttaa se, että Rovaniemi on niin pohjoisessa ja kaukana Suuremmista Suomen kaupungeista.”(L6)

Nuorten alueellisiin mielikuviin vaikuttaa asuinalueen ongelmat, joista he ovat usein hyvin tietoisia (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 102). Rovaniemi sijoittuu maantieteellisesti Lappiin ja välimatkat Etelä-Suomeen ovat pitkät. Suureksi koettu etäisyys Etelä-Suomeen merkityksellistyy muuttamisen syynä, sen lisäksi että siellä halutaan asua myös muista syistä. Välimatkojen merkityksellistymiseen muuton aiheuttajana vaikuttaa se, että kun iso osa nuorista puhuu muuttavansa Etelä- Suomeen, heidän sosiaaliset piriinsä arvellaan siirtyvän sinne myös – ainakin osittain. Etelästä kaukana asuminen voidaan kokea epämiellyttävänä vaihtoehtona, sillä matkustaminen on kallista ja aikaa vievää. Matkustaminen olikin toinen pääasiallinen liikkumisen teemaan liittyvä muuttamisen syy, toisen yllisen syyn liittyessä arveluihin muiden muuttamisesta Etelä-Suomeen jonne on Lapista käsin pitkä matka. Osa opiskelijoista piti aktiivista ulkomailla matkustamista tärkeänä tulevaisuuskuvana. Tämä kuitenkin koettiin Rovaniemeltä käsin vaikeaksi, sillä ensin pitää matkustaa Helsinkiin, jotta voi lentää eteenpäin.

Kaikki liikkumiseen liittyvät eläytymisaineiston tarinat eivät kuitenkaan tuoneet esiin, että pitkät välimatkat tekisivät Rovaniemeltä liikkumisen vaikeaksi. Osassa tarinoita Rovaniemeä pidettiin myös hyvien matkustamismahdollisuuksien alueena lentokentän ja junayhteyksien vuoksi, ja jotkut opiskelijoista sekä pitivät Rovaniemestä että matkustelusta. Heidän kirjoituksissaan Rovaniemelle jäämistä ei nähty esteenä. Liikkumiseen liittyvien tarinoiden eroiksi merkityksellistyivät viihtyminen ja raha. Mikäli kaupungissa viihtyy, ei matkusteluiden vuoksi muuttaminen ollut olennaista, vaikka matkustaminen Rovaniemeltä käsin koettiin kalliiksi vaihtoehdoksi. Rovaniemen sisäisen

liikkumisen mahdollisuuksiin oltiin tyytyväisiä, lukuun ottamatta bussiliikennettä. Erityisesti kävely- ja pyöräilykadut saivat näissä tarinoissa kehuja. Pohjoinen sijainti merkityksellistyi osassa tarinoita muuttamisen syyksi, tosin talviurheilua harrastaville sijainti oli myös jäämiseen vaikuttava tekijä, sillä tunturit ovat lähempänä. Mikäli emme ota huomioon muiden teemojen kautta käsiteltyjä alueellisia mielikuvia jotka tuottavat periferia-käsitystä ja sen kautta negatiivista alueellista identiteettiä, maantieteellinen sijoittuminen Lappiin vaikutti sekä muutto- että jäämistarinoihin melko lailla samoissa määrin: molemmille löytyi perustelunsa. Yleisesti kaupungin sisäinen liikkuminen koettiin ”helppokulkuseksi”, johtuen pyöräteistä ja kaupungin pienestä koosta.

2.2. Alueellinen identiteetti muuttamisen merkityksellistäjänä

Aineistosta esiin nousivat seuraavat teemat: alueellinen identiteetti, elinkeino, sosiaaliset suhteet, asuinympäristö, palvelut ja liikkuminen. Niiden kautta merkityksellistyivät kaikki eläytymisaineiston opiskelijoiden tarinat. Alueellinen identiteetti vaikutti lähes kaikkiin tarinoihin paitsi niihin jossa muuttamisen ja jäämisen päätöksen merkityksellisti johonkin tiettyyn paikkaan sijoittuva koulutusmahdollisuus, tai esimerkiksi jokin tietty jo selvillä oleva sosiaalinen suhde tai verkosto. Sosiaalisten suhteiden teema merkityksellistyi eniten juurtumisen ja muuttopuheiden kautta. Jääminen tai muuttaminen suvun sijoittumisen perässä oli hyvin yleistä, ja osa muuttohalukkaista puhui paluumuuton mahdollisuudesta juurtumisen vuoksi. Muuttopuheet olivat melko usein eräänlainen muuttamaan painostaja tekijä: kun suuren osan kavereista arveltiin muuttavan, ei alueelle haluttu jäädä yksin. Elinkeinoon teemaan liittyvissä tarinoissa toisen asteen opiskelijat kertoivat hyvien jatko-opiskelumahdollisuuksien mahdollistavan jäämisen, ja kolmannen asteen opiskelijat taas arvelivat töiden vievän muualle. Huomattava tekijä heidän tarinoissaan oli kaupungin koettu pieni koko suhteessa korkeasti koulutettujen määränä, ja sen aiheuttama arveltu kova kilpailu työpaikoista. Etelään muuttamista pidettiin kirjoitelmissa lähes automaattisena työllistymisen takaajana. Kyseessä on tuttu ajattelumalli Lappilaisten nuorten Kemijärveä ja Kittilää koskevissa kirjoituksissa (Ollila 2008, 165).

Asuinympäristö koettiin kaikissa asuinympäristöä koskevissa jäämiskehystomukseen liittyvissä eläytymistarinoissa rauhalliseksi ja turvalliseksi, ja usein miellyttäväksi suhteessa Etelä-Suomeen. Muuttamisen kehystomuksen asuinympäristöä koskeva sävy oli eri: rauhallisuus kääntyi tapah-

tumien puutteeksi ja turvallisuus tylsyydeksi. Palveluita pidettiin Rovaniemellä samaan aikaan erittäin hyvinä, ja silti huonompina kuin Etelä- Suomessa. Lisäksi tapahtumia koettiin olevan Rovaniemellä liian vähän, ja Etelä- Suomessa asuminen arveltiin automaattisesti tapahtumarikkaammaksi. Liikkumisen teema sisälsi maantieteellisen sijainnin tuoman ongelman yhdistettynä alueelliseen identiteettiin. Koska Rovaniemi on kaukana Etelä- Suomesta, joissain tarinoissa haluttiin muuttaa lähemmäksi Etelä-Suomen isoja kaupunkeja jonne muidenkin nuorten arveltiin muuttavan. Lisäksi kaukaisen sijainnin koettiin olevan ongelmallista matkustamisen kannalta, tosin jossain tarinoissa kyseinen tiedostettiin ja kiistettiin. Kaikki teemat sisälsivät koettuihin ”tosiasiallisiin” ilmiöihin liittyviä merkityksiä, joihin vaikutti alueelliset mielikuvat.

Eläytymismenetelmässä on usein tavoitteena vastausten muuttumisen tarkasteleminen, kun annettua kehyskertomusta vaihdetaan (Eskola & Suoranta 2000, 110–117). Tutkimuksessani kehyskertomuksen variaatioita oli kaksi: toisessa kehyskertomuksessa lähdettiin oletuksesta, että opiskelija aikoo muuttaa, ja toisessa hän aikoo jäädä. Molemmissa tapauksissa pyysin kuvailemaan niitä seikkoja, jotka päätökseen vaikuttavat. Tämän varionnin seurauksena kirjoitetuista tarinoista tein päätelmiä suhteessa aikaisemmin tutkittuun, ja etsin samankaltaisuuksia ja loogisia rakenteita. Opiskelijoiden kirjoittamat tarinat vaihtelivat paitsi tulevaisuuskuvaan liittyvien haaveiden puolesta, myös alueellisen identiteetin määrittelystä ja alueellisen vertailun tuottamien mielikuvien suhteen, eli sen mukaan minne Rovaniemi sijoittuu mielikuvakartalla, jonka toisessa päässä on periferia ja toisessa keskus. Muuttamiselle annetut merkitykset muokkaantuvat alueellisen identiteetin tuottamisen kulttuurisessa prosessissa. Rovaniemi voisi periaatteessa olla mikä tahansa suomalainen keskikokoinen kaupunki, mutta sillä on yksi suuri ero: Rovaniemi nimittäin sijaitsee Lapissa. Lappi on vahva kielellinen konstruktio, johon liitetään paljon stereotypioita (Ollilla 2008, 83). Rovaniemelle annetut muuttamisen ja jäämisen merkitykset ovat tästä syystä värittyneet lappilaisuuden kautta. Rovaniemen lappilaisuuden määritelmäerojen vuoksi kahden kehyskertomukseni tuotteena syntyi ikään kuin neljän kehyskertomuksen kaltaisia vastauksia, joissa antamani muuttamiseen ja jäämiseen liittyvän kehyskertomuksen lisäksi vaihtelivat kertojan omat käsitykset Rovaniemestä kaupunkina ja Rovaniemestä osana Lappia.

Aineiston olisi voinut tulkita tietynlaisena faktana, jolloin asiat ovat todellisuudessa niin kuin niistä puhutaan. Esimerkiksi mikäli ihmiset kertovat muuttavansa muualle töiden perässä, työllisyystilanne on todennäköisesti huono, tai kenties ala-tarjonta on alueella vähäinen. Alueen työllisyystilanne vaikuttaakin mielikuviin työllistymisestä (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 102). Asia ei kuitenkaan ole niin yksinkertainen, sillä vaikka työllisyystilanne on eräässä mielessä todellisuuteen viittaava asia, siitä kerrottaessa puhutaan kuitenkin aiheeseen liittyvistä mielikuvista (mt., 102). Eläytymistarinat kirjoittaneet opiskelijat eivät myöskään kirjoittaessaan nähneet työllisyyteen liittyviä tilastoja, joten heidän tulkintansa perustuvat mielikuviin, jotka taas perustuvat osittain ympäristöön ja osittain kulttuurin tuotoksiin. Ympäristön ja kulttuurin alueellisilla eroavaisuuksilla tarkoitan, että lappi on maantieteellinen sijainti jolla on tosiasiallisia fyysisiä piirteitä suhteissa muihin sijainteihin, minkä lisäksi se on alue jolla on identiteetti, eli alue johon liitetään mielikuvia jotka rajaavat sen muista alueista. Kaikki Rovaniemestä mielikuvia tuottava kulttuuri ei tietenkään liity Lappiin, mutta aineiston pohjalta sanottuna muuttamisen mielikuvat liitetään hyvin usein Lappiin, ja välillä myös jääminen. Osassa tarinoissa Rovaniemeltä muutettiin ja Rovaniemelle jäätiin, koska tarinoissa koska kertoja halusi muuttaa nimenomaan Lapista tai jäädä Lappiin. Usein kertoja tiedosti, mikäli hän halusi jäädä Rovaniemelle siitä syystä, että alue on osa Lappia, mutta ei välttämättä osoittanut tiedostavansa milloin hän asetti Rovaniemen muuta Lappia koskevaan periferian kontekstiin. Ennemminkin periferia mielikuvia sisältävä tarina muodostui kuvailusta siitä, kuinka etelässä on kaikki paremmin, mikä on monessa tarinassa kerrottu itsestäänselvytenä. Lappi usein mielletään etelän vastakohtaiseksi ja sitä kaikessa huonommaksi (Suopajarvi 1999, 15–21). Kyseessä on siis tuttu Lappia koskeva stereotypia, mikä näkyi myös Rovaniemellä asuvien nuorten puheissa, olivat nämä sitten alun perin paikkakunnalta kotoisin tai eivät.

Rovaniemen alueellinen identiteetti, joka aineiston pohjalta on osittain kaupunkilainen, osittain maaseutulainen, välillä perifeerinen ja joskus keskus, vaikutti suuresti muutto- ja jäämishalukkuuteen. Tämä vaikutus oli erityisesti nähtävissä palveluiden teemassa, jossa jäämistä perusteltiin usein hyvien palveluiden tuottamalla tyytyväisyydellä, mutta myös muuttamista perusteltiin etelän laajemmilla palveluilla. Rovaniemen alueellinen identiteetti on siis määriteltävissä monin tavoin. Kaupungin voi nähdä elävänä opiskelijakaupunkina, tai sen voi nähdä pohjoisessa sijaitsevana perifeerisenä ”kansallisena toisena”, jota verrataan kansalliseen normiin – etelään. Kumpi sitten on totuus? Opiskelijoiden tarinoissa molemmat olivat osa koettua todellisuutta, ja näin ollen totta

omassa kontekstissaan. Alueelliseen identiteettiin vaikuttaa alueen maine ja imago (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 94). Ne ovat seikkoja, joihin voidaan vaikuttaa tietoisesti, mikä voi olla nuorten paikkakunnalle jäämiseen kannustamisen kannalta järkevää. Rovaniemi mielletään eläytymisaineistossani välillä Lapiksi, jolloin se on ”kansallinen toinen” muuhun Suomeen nähden. Toisinaan sitä kuitenkin verrattiin Lappiin siten, että Lappi toimi Rovaniemen ”kansallisena toisena”.

Kun Lappi mielletään periferiaksi, annetaan myös maineeltaan ja imagoltaan lappilaiselle Rovaniemelle perifeerisiä merkityksiä. Miksipä ei muuttaisi etelään, jos stereotypiat on tuotettu niin, että etelä on vain Lappia parempi? Harva haluaa asua seudulla, joka on leimattu tulevaisuusnäky- miltään synkäksi (Soininen 2002) Mikäli nuoria halutaan kannustaa jäämään Rovaniemelle, ei Rovaniemeä kannata määrittää lappilaisuuden kautta, tai Lappiin tulee periferian sijaan rakentaa muunlaista alueellista identiteettiä. Koska Lapin pääkaupunki ei lakkaa olemasta osa Lappia, kannattaa panostaa maineen kehitykseen, jonka kautta Lappi ja kurjuus eivät ole toistensa synonyymi. Tällä tarkoitan sitä, että koska periferia- identiteetti on tuotettu lappilaisten itsensä rakentamana ja aluepoliittisten muutosten seurauksena, sitä voidaan myös tuottaa toiseen suuntaan. Alueellinen identiteetti ei ole itsestään selvä luonnontila. Lappi tarvitsee menestyjän identiteettiä, mikäli sen tyhjeneminen halutaan pysäyttää, ja Rovaniemi tarvitsee menestyjän identiteettiä, mikäli se halutaan pitää kasvavana kaupunkina. Lapissa pyörii kurjuuden pahapyörä, joka ruokkii itseään (Haveri & Suikkanen 2003, 172–183). Jos pyörä pysäytetään, voi Lapin asukasluku kenties nousta kasvuun. Aluepoliittiset toimenpiteet eivät yksinään riitä, vaan Lappi tarvitsee imagon ja identiteetin jonain muuna, kuin kurjuutena, luontona ja vastakohtana johon peilataan muiden alueiden menestystä.

3. Toimijuus tyypillisten muutto- ja jäämiskertomuksien rakentajana

Tehdessään valintoja ja toimiessaan yhteiskunnassa ihminen on toimija jolla on toimijuus. Toimijuudella (agency) tarkoitan kykyä asettaa tavoitteita ja tehdä valintoja suhteessa ympäröiviin yhteiskuntarakenteisiin ja niistä riippumatta, niin että henkilön vapaa tahto, valinnan vapaus ja kyvykyys korostuvat (Jary, D. & J Jary J. 2000, 9-10). Kyseessä ei ole ainoa tapa määritellä toimijuutta, sillä esimerkiksi sosiologi Anthony Giddens pitää rakenteita ja toimintaa toisiinsa yhteydessä olevana asiana. Toimijuuden määritelmät korostavat valtaa toimia erillä tavoin eri tilanteissa, niin että esteet, rajaukset tai pakot eivät ohjaa toimintaa. (Jyrkämä 2008, 190–192.) Esimerkiksi Honkasillan, Vehkakosken ja Vehmaksen (2014) tutkimuksessa äidit rakensivat toimijuutensa alisteiseksi opettajien vallankäytölle; toimijuus rakentui institutionaalisten valtapositioiden jännitteissä. Toimijuus sisältää aikomukset ja vallan. Yksilö voi päättää tehdä jotain, tai hän voi päättää toisin. Päätöksen ja toiminnan jälkeen vastuu seurauksista on kuitenkin yksilöllä, sillä hän olisi voinut valita myös toisenlaisen toimintamallin (Giddens 1984, 5-13).

Tyypittelin aineiston neljään tarinatyyppiin, joiden kautta vastaan luvun tutkimusongelmaan. Tutkimusongelmana toimii opiskelijoiden tyypillisten muutto- ja jäämistarinoiden kartoittaminen. Millaiset asiat merkityksellistävät muuttamisen ja jäämisen siten, että jääminen voidaan kokea sekä epäonnistumiseksi että halutuksi elämäntavaksi, ja muuttaminen pakoksi tai vapaaehtoiseksi? Vastaus löytyy tarinoista ilmenneestä toimijuudesta (agency) yhdistettynä muutto- tai jäämiskehyskertomukseen käyttäen mahdollisimman laajaa tyypittelyä. Laajassa tyypittelyssä osa aineiston elementeistä saattaa löytyä vain yksittäisistä tarinoista (Eskola & Suoranta 1998, 183). Rajasin tarinat tyypeihin tarinoista ilmenneen toimijuuden aktiivisuuden ja passiivisuuden suhteen, kuten taulukosta 2 ilmenee. Tarinoista esiin nousut aktiivinen ja passiivinen toimijuus eivät olleet etukäteen määrittämiäni malleja, vaan ne rakentuivat siitä, miten kertoja määrittä itsensä kontrollissa suhteessa tulevaisuuskuvaansa. Aktiivisen toimijuuden tarinassa kertoja ottaa lähtökohdakseen omat päätökset, tavoitteet ja vapauden tehdä valintoja. Passiivisissa tarinoissa puhutaan ympäristön vaikutuksesta, pakonomaisuudesta ja valintojen puutteesta. Muutto- ja jäämiskehyskertomukset muodostavat toimijuuden kanssa nelikentän, jonka leikkauspisteestä näkee tarinoiden tyypillisen juonenkuvion.

Taulukko 2: Tyypittely toimijuuden mukaan

	Aktiivinen toimijuus	Passiivinen toimijuus
Muuttotarina	Tahto	Tarve
Jäämistarina	Tyytyväisyys	Epäonnistuminen

Laajaa tyypittelyä tehtäessä kaikki aineiston tarinat on joko saatava mahtumaan tyypittelyyn sisään, tai poikkeukset tulee selittää erikseen. Poikkeukset eivät olleet vailla informaatioarvoa, vaan niissä on tietoa ilmiöstä, ainakin kirjoitelmien todellisuuden kontekstissa. (Alasuutari 2011, 114.) Aineistosta poikkeuksia löytyi kahdenlaisia. Muutama tarina oli niin lyhyt, että ne olivat oikeastaan listoja eivätkä tarinoita. Suppean informaatioarvon ja tarinallisuuden puutteen vuoksi en ottanut kyseisiä tarinoita tyypittelyyn mukaan. Listamaisten ”tarinoiden” lisäksi tyypittelyyn ulkopuolelle jäi yksi tarina, jossa vastaaja ei halunnut vastata muuttamista koskevaan kehyskertomukseen vaan kertoi sen sijaan jäämisestä. Edellisestä luvusta tutusti mielikuvat ja alueellinen eriarvoisuus vaikuttavat muutto- ja jäämispäätökseen (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 94–103). Mahdollisesti eniten nuorten muuttoon Lapissa vaikuttaa mielikuvat siitä, että etelään pitää muuttaa, tai seuraa epäonnistuminen. Toisin sanoen eräs suurimmista syistä nuorten Lapista etelään kohdistuvan muuton takana on etelään muuttoon liitetyt menestymisen mielikuvat. (Ollilla 2008, 202–207.) Lappiin miellettyihin positiivisiin puoliin kuuluu ystävälliseksi mielletyt asukkaat (Aaltonen & Karinen 2007, 16–17). Tyypittelyyn poikkeuksen tekevässä tarinassa kerrotaan mielikuvien vaikuttavan muuttoilmiöön, joskaan tällä kertaa kyseessä ei ollut menestyksen vaan ystävällisyyden mielikuvat. Maine vaikuttaa mielikuviiin, ja sitä kautta päätöksiin (Karvonen 1999, 17–23).

”En usko että näin käy, koska varta vasten muutin pois kotipaikkakunnaltani Lohjalta. Päätökseen vaikutti hyvä mielikuva pohjoisen kaupungista ja sen mukavista ihmisistä. Jos muutan täältä pois, päätökseen vaikuttaa käytännön tekijät, ei oma mielipide. Syynä voi olla huono työllisyystilanne, opiskelumahdollisuuksien vähäisyys (vaikka en tätä tällä hetkellä allekirjoita) tai pitkät välimatkat. Etelän ”suuriin” kaupunkiin en halua muuttaa enää. Oulu taitaa olla ainoa paikka, jossa saa suuremman kaupungin hyödyt joutumatta etelän meteliin.” (AM4, kehyskertomusta vastustava ”muuttotarina”)

3.1. Toimijuus alueellisten mielikuvien jakajana

Tahto: muuttaminen suunnitelmien vuoksi

”Muutan, koska tahdon muuttaa. Aikomuksenani on joko lähteä opiskelemaan, tai siirtyä oman alan töihin muualle. En aio jäädä Rovaniemelle, sillä minulla on näkemys tulevaisuuden suunnitelmista, ja aion toimia näkemykseni mukaan. Elämä on minusta itsestäni kiinni, ja olisin voinut jäädä paikkakunnalle asumaan jos olisin halunnut, sillä viihdyn kyllä Rovaniemellä, ja täällä on palvelut lähellä ja hyvät harrastusmahdollisuudet. Koska vieriväkivi ei sammaloidu, muutan silti. Minusta maailmaa pitää nähdä vielä kun olen nuori. Voinhan halutessani muuttaa aina takaisin.” (Aktiivinen toimijuus, muuttotarina, useista tarinoista yhdistelemällä rakennettu tyyppi)

Aktiivisen toimijuuden tarinoissa tulevaisuus on kiinni kertojan omista päätöksistä ja suunnitelmista. Muuttamista koskevaan kehyskertomukseen yhdistettynä lopputuloksena on usein eräänlainen itsevarma kertomus muuttamisesta omien tulevaisuussuunnitelmien ja henkilökohtaisten syiden perässä. Sosiaaliset suhteet eivät yleensä olleet aktiivisen toimijuuden tarinoissa, paitsi jos kyseessä oli Etelä- tai Keski-Suomesta muuttanut kolmannen asteen opiskelija. Tällöin saatettiin mainita, että muutto takaisin kotipaikkakunnan läheisyyteen kuului jo alkuperäisiin suunnitelmiin, ennen kuin kertoja oli muuttanut Rovaniemelle. Tällaisia tarinoita johdattelivat kertojan tulevaisuudensuunnitelmat, ei niinkään tarve. Tästä syystä tarinalle tyypillistä on, että kertoja aikoo muuttaa, vaikka hän kertoisi viihtyvänsä Rovaniemellä. Eräässä mielessä paikkakunnalle jäämistä ei pidetty mahdollisena vaihtoehtona vaikka olosuhteet kuinka paranisivat, sillä tarinassa ei muuteta olosuhteiden vuoksi. Aktiivisen toimijuuden muuttotarinan kirjoittajat edustivat sitä osaa nuorista, joiden opiskeluiden jälkeinen muuttaminen on hyvin todennäköistä.

Alueiden eriarvoistuminen vaikuttaa nuorten muuttamiseen syrjäseuduilla, joihin liitetään myös maineen ja imagon vuoksi alueita, jotka eivät välttämättä ole muilta ominaisuuksiltaan perifeerisiä (Jukurainen & Tuhkunen 2004, 93–103). Aktiivisen toimijuuden tarinoissa on vaikea sanoa, vaikuttaako alueellinen eriarvoistuminen kertojan muuttohalukkuuteen. Tarinoissa usein puhuttiin Rovaniemestä positiiviseen sävyyn, ja muuttamisen motiiviksi selostettiin omat halutut tulevaisuus-

suunnitelmat, oli aikomuksena sitten muuttaa ulkomaille, hakea tiettyyn kouluun opiskelemaan, tai vain lähteä kokemaan maailmaa. Muuton syynä ei siis ollut tyytymättömyys. Eriarvoistuminen voi kuitenkin vaikuttaa muuttohalukkuuteen hienovaraisesti, sillä esimerkiksi mielikuvat tietyn alueen yliopistosta, jonne kertoja haluaa opiskelemaan, voivat johtaa juurensa mielikuviin alueesta itsestään. Aktiivisen toimijuuden muuttotarinoissa ei yleensä määritetty Rovaniemeä osaksi Lappia, eikä puhuttu muustakaan Lappia koskevasta määrittelyn kontekstista. Niissä keskityttiin kertojan tulevaisuuteen, ei aluepuheisiin. Tyypin tarinat kertoivat kuitenkin muuttamista aiheuttavasta toimintavasta, johon liittyy yleensä halu kokea asioita ja kontrolloida omaa elämää.

Tarve: muuttaminen olosuhteiden vuoksi

”Täällä on huono työllisyystilanne, joten on kai pakko muuttaa pois. En voi opiskella haluamaani alaa Rovaniemellä, eikä täältä myöskään saa oman alan töitä. Täällä on myös pienet piirit ja kaikki tuntee jo kaikki, minkä lisäksi kaverit muuttavat etelään, jonne on vieläpä tosi pitkä matka. En jää tänne yksin ja työttömäksi. Tilannetta ei yhtään auta Lapin pitkä talvi ja lyhyt kesä. Etelässä on myös paremmat palvelut ja enemmän tapahtumia. Muutan siis, koska on pakko tai epäonnistun. Lappilainen kylä ei riitä mielenkiintoiseen elämään. Rovaniemi on nolo joulupukin maa, ja etelässä kaikki on paremmin.”

(Passiivinen toimijuus, muuttotarina, useista tarinoista yhdistelemällä rakennettu tyyppi)

Passiivisen toimijuuden muuttotarinoissa kertoja kirjoitti muuttavansa olosuhteiden vuoksi. Tyypin tarinoissa muuttoon vaikuttivat ulkopuoliset paineet, ja jäämistä pidettiin epäonnistumisena tai eihaluttuna tulevaisuuskuvana. Passiivisen toimijuuden muuttotarinat ovat useimmiten syntyperäisten rovaniemeläisten toisen asteen opiskelijoiden kirjoittamia, mutta niitä löytyi kaikista eläytymisaineistoista. Rovaniemi määritellään tällaisissa tarinoissa suhteessa ”etelään”, joka koettiin suoraan paremmaksi asuinalueeksi. Kyseessä on muualta Lapista tuttu määrittelymalli, jonka tuottamiseen lappilaiset itse osallistuvat (Suopajärvi 1999, 15–21). Myös kolmannen asteen opiskelijat kirjoittivat passiivisen toimijuuden muuttotarina tyyppin kirjoitelmia, jolloin he kertoivat muuttopaikasta koetun huonon työllisyystilanteen vuoksi. Työllisyystilanteeseen vaikuttavilla mielikuvilla on yleensä jollain tasolla todellisuuspohja (Jukarainen & Tuhkurinen 2004, 102). Pohjois-Suomessa on

läpi Suomen historian ollut muuta Suomea huonompi työllisyystilanne (Pulliainen & Siuruainen 2000, 100). Lapista poismuuttaneet arvelevat usein Rovaniemellä olevan muuta Lappia parempi työllisyystilanne, mutta huonompi kuin Etelä-Suomessa (Aaltonen & Karinen 2007, 16–24).

Yleisesti passiivisen toimijan tarinatyyppissä Rovaniemelle annettiin kurjuuteen liittyviä ominaisuuksia, kuten epäilyjä työllistymisestä ja arveluita siitä että muuttaminen on pakollista tai edessä on epäonnistuminen elämässä. Luontoon ja asuinympäristöön viitattiin lähinnä epämiellyttäväksi koetun ilmaston kautta. Kaupunki myös merkityksellistyi alueellisen vertailun kautta, jossa Etelä-Suomi ja välillä pelkkä Lapin vastainen konstruktio ”etelä” muodostuvat vertailun voittajiksi. Tarinoissa korostettiin Rovaniemen lappilaisuutta, pienuutta, ja maaseutumaisuutta ja arveltiin muidenkin nuorten muuttavan. Nuorten muuttopaine on erityisen kova, jos he kokevat muidenkin alueella asuvien nuorten muuttavan (Pulliainen & Siurainen 2004, 122). Rovaniemeä pidettiin passiivisen toimijuuden muuttotarinatyyppin kirjoituksissa ei-toivottavana tulevaisuuden asuinpaikkana, ja pahimmillaan nolona alueena. Nuoret pitävät kaupunkilaisuutta usein postmodernina ja hulttavana elämäntapana, ja maalaisuus tuo mieleen ”junttimaisuuden” (Jukarainen & Tuhkurinen 2004, 96). Tyyppin tarinoissa Rovaniemi maalataan maalaiseksi pienuuden, sekä ”kylä” ja ”pikku-kaupunki” statuksen avulla, riippumatta kaupungin muista ominaisuuksista.

Passiivisen toimijuuden muuttotyyppin tarinoissa kertoja muuttaa alueen ominaisuuksien, aluevertailun ja mielikuvien vuoksi. Yhdessä kaikki edellä mainitut seikat tuottavat alueellista identiteettiä, ja siksi tarinatyyppin kaltaisiin nuorten muuttamisen perusteluihin voitaisiin vaikuttaa panostamalla alueelliseen kehitykseen ja maineeseen. Passiivisen tyyppin tarinoissa muutetaan, koska jäämiselle on annettu epäonnistumisen merkitys. Kyseinen suhtautuminen on tuttua muualta Lapista, ja se on rakentunut Lappia määrittävän aluepolitiikan muuttumisen prosessissa, jonka kautta Lappia on alettu määrittelemään aluepuheissa kurjistumisen kautta (Haveri & Suikkanen 2003, 172–183). Koska tässä mielessä kyseessä on sosiaalisesti rakentunut määrittelyn konstruktio, siihen voi myös vaikuttaa sosiaalisin keinoin. Aineistoni opiskelijat kuuluvat keski- ja myöhäisnuoruuden vaiheeseen, jolloin heidän aluekuvaansa voi olla vaikea vaikuttaa. Varhaisnuoriin kohdistettu imago-markkinointi voisi vaikuttaa nuoriin siten, että heidän suhtautumisensa Rovaniemeen ei ole passiivisen toimijuuden muuttotyyppin tarinoissa ilmenneen kaltainen, tai ainakin paluumuutolle olisi

enemmän pohjaa (Jukarainen & Tuhkurinen 2004, 94–95). Koetun työllisyystilanteen koheneminen voisi myös mahdollistaa useamman kolmannen asteen opiskelijan jäämisen alueelle.

Tyytyväisyys: Jääminen viihtymisen vuoksi

”Jään Rovaniemelle, koska pidän täällä asumisesta ja olen paikkakuntaan tyytyväinen. Haluan siis jäädä, ja toimin sen mukaisesti. Täällä on rauhallista ja turvallista, ja pidän luonnosta liikkumisesta. Talviurheilu mahdollisuudet ovat hyvät, ja täällä on lyhyet matkat rinteeseen. Rollo on sopivan kokoinen kaupunki, jossa on juna- ja lentoasema ja joka sijaitsee nelostien varrella, joten halutesani voin kyllä matkustaa käymään muualla. Kyllä töitä tekevälle riittää, joten täällä on ihan hyvät mahdollisuudet elää sellaista elämää kun haluaa. Asunnot ovat myös hieman halvempia täällä kuin Etelä-Suomessa, mikä on plussaa. Rovaniemi on opiskelijakaupunki, joten täältä löytyy myös yliopisto ja ammattikorkeakoulu, joten en koe tarpeelliseksi muuttaa opiskeluidenkaan vuoksi. Lisäksi sukuni asuu Rovaniemellä tai sen lähi alueilla, joten sekin vaikuttaa. Omalta osaltani allekirjoitan väitteen, että ihmisen voi ottaa pois Lapista mutta Lappia ei ihmisestä. Kaikki palvelut ovat myös lähellä, enkä koe tarvetta muuttaa Etelä- Suomeen.” (Aktiivinen toimijuus, jäämistarina, useista tarinoista yhdistelemällä rakennettu tyyppi)

Aktiivisen toimijuuden jäämistarinoissa jäämisen syyksi merkityksellistyi tyytyväisyys. Tyypin tarinoissa oli yleistä, että jos Rovaniemi määriteltiin lappilaiseksi, määrittely oli positiivista ja usein jakoi muualta Lapista tutun positiivisen keskusteluyhteyden. Kyseessä oleva keskusteluyhteys kattaa lähinnä rauhallisuuden, turvallisuuden, ja luonnonkauneuden (Ollilla 2008, 86). Työllistymisen suhteen aktiivisen toimijuuden jäämistyypin tarinoissa oli usein takana arvelut siitä, että omalla aktiivisuudella työllistyy. Toisaalta Etelä-Suomeen muuttamista pidetään usein automaattisena työllisyyden takaajana (Ollilla 2004, 85 ja Ollilla 2008, 165). Rovaniemelle jäämishalukkaiden positiivisissa paikkakuntaa koskevissa kuvauksissa arvellaan että työllistyminen on mahdollista, mutta se vaatii vaivaa. Nuorten koettu työllisyystilanne vaikuttaisi siis olevan Rovaniemellä huonompi myös jäämistarinoissa. Opiskelu- ja harrastusmahdollisuudet koettiin tyypin tarinoissa hyviksi, ja kaupunki sopivan kokoiseksi. Tarinan kirjoittajat olivat useimmiten kotoisin Rovaniemeltä tai muualta Lapista, eikä koulutusasteella vaikuttanut olevan tarinan kannalta väliä.

Aktiivisen toimijuuden jäämistarinoissa Rovaniemestä puhutaan usein samojen asioiden kontekstissa, kuin passiivisen toimijuuden muuttotarinoissa, mutta merkitykset ovat erit. Huonoksi koettu työllisyystilanne ei usein ollut jyrkästi esillä, mutta tuli usein selväksi. Rauhallisuus ja turvallisuus korvasivat puheet tapahtumien puutteesta, palveluita keuhuttiin, ja toisinaan tapahtunut vertailu Etelä-Suomeen oli yleensä positiivista, johtuen Rovaniemen rauhallisemmaksi koetusta elämäntavasta. Merkille pantavaa tyyppin tarinoissa oli se, että Etelä-Suomeen vertaillessa puhuttiin juurikin Etelä-Suomesta, ei ”etelästä”, joka on käsitteenä vähemmän selkeä ja pitää lappilaisesta identiteettipositiivista sisällään usein negatiivisia piirteitä, kuten Lapin alemmaksi määrittäminen suhteessa ”etelään” (Suopajarvi 1999, 15–21). Rovaniemeä ei myöskään pidetty kurjana tai perifeerisenä, jolloin Lappia koskevasta keskusteluyhteydestä vain luonto oli usein läsnä. Tarinoissa saatiin puhua Lapista, mutta Rovaniemelle annettiin silti kaupungin, ei maaseudun keskustelukehys. Tässä mielessä kyseessä on tarinatyyppi, jonka kertojaan ei näyttäisi vaikuttavan alueellisen eriarvoistumisen paine, tai ainakaan se ei näy tarinasta. Rovaniemelle jääminen ei tarkoita tarinatyyppissä epäonnistumista, vaan halutun elämäntavan jatkumista. Eräissä mielessä tarinatyyppi on se, mitä jää jäljelle, jos poistaa passiivisen toimijuuden muuttotarinarinasta Rovaniemen ja Lapin negatiivisen vertautumisen etelän, ja kääntää kehyskertomuksen toisinpäin. Alueelliseen identiteettiin panostaminen saattaisi muuttaa nuorten asennoitumista siten, että osa passiivisen toimijuuden muuttotarinoista tutusta suhtautumisesta saattaisi muuttua aktiivisesta jäämistarinasta tutuksi suhtautumiseksi, ja näin ollen vaikuttaa Rovaniemen väestön – erityisesti nuoren väestön – kehitykseen positiivisesti.

Epäonnistuminen: jääminen olosuhteiden vuoksi

”Jos olen jäänyt Rovaniemelle, se johtuu siitä että en päässyt haluamaani koulupaikkaan ja jäin tänne töihin, jos edes töitä sain. Joka tapauksessa muuttaminen lienee pian edessä, sillä en halua jämähtää tänne pysyvästi. Tai kenties sain pelkotaudin, enkä uskaltanutkaan muuttaa, tai läheiseni tapahtui jotain kamalaa enkä päässyt muuttamaan. Tai ehkä minulla ei ole rahaa, mitenkäs sitä sitten muuttaisi. Jos se on minusta kiinni, niin en jäisi Rovaniemelle. Mutta kaikki ei aina mene, niin kuin haluaisi. Jään tänne siis, jos minulla ei ole muuta mahdollisuutta. Pelkään, että syrjäydyn, alkoholisoitun, ja epäonnistun elämässä. Täällä ei ole minulle mitään: pienet ahdistavat piirit, kylmät talvet ja kesän hyttyset vain vaivaavat. Kaikki kaverit muuttavat pois, ja etelässä on kaikki paremmin.” (Passiivinen jäämistarina, useista tarinoista yhdistelemällä rakennettu tyyppi)

Passiivisen toimijuuden jäämistarinoissa kertoja kirjoitti mielestään epätodennäköisestä skenaariorista, joka pakottaa hänet jäämään, eikä hän voi tehdä asialle paljoakaan. Kyseessä olevat tarinat kertoivat siis epäonnistumisesta ja olosuhteiden pakosta. Tyypin tarinat sisältävät aineiston negatiivisimmat Lappiin sijoitetut identiteettikuvat. Kyseessä on kurjuutta, periferiaa ja etelän vasta kohtaisuutta koskeva muualta Lapista tuttu identiteettipositio. Lapissa syrjäytyminen tarkoittaa usein alkoholisoituneen erakon tai ”peräkammarinpojan” identiteettipositiota, jossa jääminen tarkoittaa yksinäisyyttä, sairautta ja työttömyyttä (Ollilla 2008, 197). Sitä se tarkoitti myös Rovaniemellä kirjoitetuissa passiivisen toimijuuden tarinoissa.

Äärimmäinen negatiivisuus on läsnä useimmissa passiivisen toimijuuden jäämistarinatyyppin kirjoituksissa. Kyseinen johtaa juurensa siihen, että tarinan kertoja ei missään nimessä halua jäädä Rovaniemelle, jonka kertoja kokee olevan periferia ja etelää huonompi. Kertojan kuvailema jäämisen skenaario johtuu siksi olosuhteista ja epäonnistumista. Tarinoille annetut merkitykset voidaan tulkita kahden hypoteesin kautta: Rovaniemi on huono paikka asua, tai kertojaan vaikuttaa negatiivinen alueellinen vertailu. Asuinpaikan huonous on kuitenkin suhteellinen käsite, eikä Rovaniemi sitä kaikille ollut, jolloin kyseisen voi rajata pois objektiivisena aluetta kuvaavana muuttoon johtavana syynä, joskaan ei kokemuksellisenä. Itä- ja Pohjois-Suomen alueet koetaan usein maineeltaan perifeerisiksi, olivat nämä sitä tai ei (Jukarainen & Tuhkurinen 2004, 96–100). Passiivisen toimijuuden

den jäämistarinoihin vaikutti alueellinen vertailu, jossa Rovaniemi ei pärjännyt, mikä johti sen koettuun huonouteen asuinalueena. Tarina on samanlainen kuin passiivisen toimijuuden muuttotarina, mutta negatiivisempi, sillä tarinatyyppissä epäonnistuminen on jo tapahtunut, siinä missä muuttotarinoissa muutettiin jotta epäonnistumiselta voitaisiin välttyä.

3.2. Toimijuus muutto- ja jäämispuheissa

Muodostin passiivisen toimijuuden muuttotarinatyyppin, aktiivisen toimijan muuttotarinatyyppin, aktiivisen toimijuuden jäämistarinatyyppin ja passiivisen toimijuuden jäämistarinatyyppin pelkistämään aineistoa siten, että suunnilleen kaikki eläytymistarinoissa kerrottu löytyi tarinoiden sisältä. Tämä oli toimi myös syy toimijuuden mukaisesti tyyppittelyyn, sillä huomasin tarinoissa ilmenneen toimijuuden jakavan tarinat neljään samankaltaiseen kategoriaan eli tyyppiin. Jotkut rakentamieni tyyppien kirjoitusasun kohdat kopioin suoraan alkuperäisestä tarinasta, ja joitain kohtia muokkasin hieman soveltumaan tyyppin muuhun tekstiin. Tällöin pyrin säilyttämään tarinan alkuperäisen tarkoituksen siirtäessäni sen osia tyyppiin. Tyypit ovat siis useista tarinoista koostettuja tarinoita. Periaatteessa tyypit olisivat voineet löytyä sellaisinaan eläytymistarinoiden joukoista, mutta se olisi ollut erittäin epätodennäköistä (Eskola & Suoranta 1998, 183). Tyypit pelkistivät muutto- ja jäämistarinat siten, että niitä voidaan pohtia ja käsitellä kokonaisuutena.

Tyyppejä vertailemalla huomaa, että toisinaan samat asiat merkityksellistyivät sekä muuttamisen että jäämisen vaikuttajina. Esimerkiksi Rovaniemelle ja muulle Lapille hyvin yleisen keskusteluyhteyden – luonnon – voi määrittää monella tavoin. Luonto voi ilmentyä ärsyttävänä ja hankaloittavana piirteenä, kuten kylmyytenä ja hyttysinä. Se voi myös merkitä kauniita maisemia ja hyviä ulkoliikuntamahdollisuuksia, jolloin vaikutus on päinvastaisesti viihtymistä lisäävä. Kaupungin pieni koko ja sen lieveilmiö ”pienet piirit” käsitettiin syntyperäisten rovaniemeläisten passiivisen toimijuuden muuttotarinoissa negatiiviseksi asiaksi, siinä missä pienuus sai rauhallisen asuinympäristön merkityksen viihtyvyyttä koskevissa jäämistarinoissa. Myös Rovaniemen lappilaisuudelle annettiin monenlaisia merkityksiä. Tahtoa koskevissa muuttotarinoissa lappilaisuudella ei ollut suurta merkitystä, ja tarvetta koskevissa muuttotarinoissa Lappi merkityksellistyi negatiivisen alueellisen vertailun kautta. Aktiivisen toimijuuden jäämistarinoissa lappilaisuutta korostettiin positiivisen alueellisen identiteetin rakentajana, lappilaisena rentoutena ja ilmapiirinä, vaikka tarinatyyppissä Rova-

niemi määritettiin kaupungiksi – ei kyläksi tai pikkukaupungiksi. Rovaniemi jakoi viihtymistä koskevassa tarinatyyppissä Lapin positiivisen keskusteluyhteyden, muttei negatiivista. Epäonnistumista koskevissa jäämistarinoissa Lappia ei suoraan mainittu, mutta muualta Lapista tutut kurjuuspuheet kyllä mainittiin. Lappiin jääminen tarkoittaa nuorille usein ajatuksena samaa, kuin epäonnistuminen elämässä (Ollilla 2008, 205). Epäonnistumista koskevissa jäämistarinoissa tämä näkemys jaettiin Rovaniemen suhteen.

Alueellinen identiteetti ja alueellinen vertailu erottavat tarinatyyppit toisistaan, minkä lisäksi tarinoiniin vaikuttaa kertojan ikä ja kotipaikkakunta. Kolmannen asteen opiskelijat, jotka olivat yleensä toisen asteen opiskelijoita vanhempia, olivat heitä taipuvaisempia kirjoittamaan aktiivisen toimijuuden tarinoita, sekä muuttamisen että jäämisen suhteen. Mitä nuorempi tarinan kertoja oli, sitä enemmän hän vaikutti olevan alttiina alueelliselle imagolle, maineelle ja vertailulle. Tarinatyyppien toimijuuden rajaaminen iän suhteen on kuitenkin veteen piirretty viiva, sillä jotkut kehityspsykologisen keski-nuoruuden ikään sijoittuvat opiskelijat kirjoittivat aktiivisen toimijuuden tarinoita, ja jotkut myöhäisnuoruuden ikään kuuluvista kirjoittivat passiivisen toimijuuden tarinoita. Suuntaa antavasti voidaan kuitenkin sanoa, että nuoremmat ovat taipuvaisempia kertomaan passiivisen toimijuuden tarinoita, eli sosiaaliset ja yhteiskunnalliset paineet vaikuttavat heidän tarinoissaan enemmän. Nämä paineet muodostuvat sosiaalisesti ”pakko muuttaa kun muutkin muuttaa”- asenteen kautta, ja yhteiskunnallisesti aluevertailun kautta, jossa isoja Etelä-Suomen kaupunkeja arvostettiin Rovaniemeä enemmän.

Rovaniemellä opiskelevien nuorten tarinoiniin vaikuttivat muuttoon kannustavat rakenteet. Tämä on huomattavissa tarinoissa, joissa kertoja ei kontrolloinut tulevaisuuskuvaansa, vaan antoi ympäristön paineiden sanella tulevaisuuskuvaan koskevat ehdot. Pohjois-Suomea koskeva periferia- keskus viitekehys, imago ja maine ovat aiheuttaneet sen, että nuori voi kokea asuvansa periferiassa riippumatta siitä, asuuko hän Rovaniemen keskustassa vai pienessä kylässä (Jukarainen & Tuhkanen 2004, 97–98). Eläytymisaineiston pohjalta keskusteluyhteys on niin dominoiva, että Rovaniemi usein itsestään selvästi asetetaan periferiaan, ja nuori todennäköisesti muuttaa pois, mikäli hän ei toimi rakenteiden vastaisesti, ja ota aktiivisen toimijan positiota. Aktiiviseksi toimijaksi itsensä määrittävä omaa elämäänsä hallinnoiva nuori saattaa myös muuttaa pois, mutta hän ei kuitenkaan

muuta pakon edessä, pitäen ympäröiviä rakenteita ja niiden muodostamia sosiaalisia paineita itsestään selvänä totuutena.

Koska luvun tutkimustehtävä on yhteiskunnallinen, tuon esiin muutaman vaihtoehdon tilanteeseen vaikuttamiseen. Useampi nuori saattaisi jäädä opiskeluaikojen jälkeen Rovaniemelle, mikäli alueesta annettaisiin vaihtoehtoista menestyvää kuvaa mainonnan kautta, tai järjestettäisiin valinnanvapautta korostava nuorille suunnattu kampanja. Pitkällä tähtäimellä muutos tilanteeseen voisi tapahtua alueellisen kehityksen kautta, kuten uusiin työpaikkoihin ja yrittämiseen panostamalla, joka vaikuttaisi alueelliseen identiteettiin. Mikäli nuoret eivät kokisi työllisyystilannetta huonoksi, ei kurjuus- ja periferiapuheille jäisi paljoa totuus pohjaa, mikä saattaisi aiheuttaa niiden lakkaamisen tai ainakin vähentymisen. Uusien työpaikkojen luominen on kuitenkin helpommin sanottu kun tehty, joten nuorten jäämiseen kannustavat toimenpiteet voisivat alkaa maineen kohennuksesta. Työllisyystilanne saattaa parantua myös sen kautta, että nuoret jäävät alueelle, mikä taas voi tuoda enemmän tilaa yrittämiselle ja alueelliselle kehitykselle. Näin ollen alueen maineeseen ja imagoon, ja tätä kautta alueelliseen identiteettiin panostaminen voisi itsessään johtaa josain määrin alueelliseen kehitykseen. Käytännössä nuoret jäisivät helpommin alueelle, mikäli he kokisivat alueelle jäämisen menestymiseksi. Tällä hetkellä Lappilainen kylä ei tarjoa nuorille menestymisen diskurssia (Ollilla 2008, 166). Nuoret määrittelevät Rovaniemen pohjoisen sijainnin kautta usein automaattisesti periferiaksi (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 97–98). Passiivisen toimijuuden tarinoissa Rovaniemi jakoi negatiivisen keskusteluyhteyden lappilaiseen kylään liitettyjen huonojen menestymismahdollisuuksien kanssa, mikä vahvistaa sijainnin perusteella stereotypisoinnin tuottamaa periferia- puhetta. Lapin vahva stereotypisointi luo Lapissa sijaitseville alueille merkityksiä, joihin voi vaikuttaa, mikäli stereotypisointiin vaikutetaan.

4. Rovaniemen alueellinen identiteetti

Alueellinen identiteetti sisältää tulkinnat niistä seikoista, jotka institutionalisoivat alueen ja erottavat sen muista alueista. Alueellinen identiteetti tarkoittaa niiden ihmisten tuottamaa alueellista tietoisuutta, jotka asuvat alueella tai sen ulkopuolella. Kyseessä on fyysinen ja sosiaalinen ympäristö, jolle annetaan paikkaan liittyviä erityisiä merkityksiä. (Paasi 2003, 475–485.) Identiteetti muodostuu subjektin suhteesta ympäröivään kulttuuriin (Hall 2003, 85). Alueellinen identiteetti ei siis ole alueissa itsessään eikä se ole luonnontila, vaan se on rakentunut ja sitä rakennetaan sosiaalisen kanssakäymisen ja kulttuuristen merkitysten kautta. Subjektilla on postmodernissa identiteettiteoretoisoinnissa usein ristiriitaisia identiteettejä, jotka eivät ole pysyviä, vaan vaihtuvia ja tilanteeseen liittyviä (Hall 1999, 19–23). Tietoiset ja tiedostamattomat identiteettiposition valinnat vaikuttavat identiteettiimme. (Woodward 1997, 39.) Alueellisen identiteetin suhteen identiteetti-positio tulee esille tavoista määrittää alueita: esimerkiksi Suomen pohjoisimmasta kylästä Nuorgamista kotoisin olevalle nuorelle Rovaniemi voi edustaa Etelä-Suomea, siinä missä Helsingistä kotoisin oleva todennäköisesti pitää Rovaniemeä osana Lappia. Identiteettipositiot eivät kuitenkaan ole pysyviä. Helsingissä kymmenen vuotta asunut Nuorgamista kotoisin oleva tuskin mieltäisi Rovaniemeä Etelä-Suomeksi. Identiteettiposition tietoisella tai tiedostamattomalla valinnalla on siis merkitystä sen suhteen, millaisena alue koetaan. Lisäksi identiteettiä – myös alueellisesta identiteettiä – voidaan tuottaa tiedostaen ja ylhäältä alaspäin (Kivistö 1997, 83).

Rovaniemi ja Lappi ovat molemmat omia alueitaan, joten niillä on myös oma alueellinen identiteetti. Rovaniemen alueellinen identiteetti on kuitenkin vahvasti Lapin alueellisen identiteetin kautta määrittynyt, joka on rakennettu myötäilemään turismia (Ollilla 2008, 88). Lappiin liittyvä matkailu ja turismi ovat myös Rovaniemen tärkeimpiä elinkeinoja (Tikkanen 2003, 31–32). Rovaniemeä mainostetaan turisteja varten joulupukin kotikaupunkina. Mainostus on vaikuttanut Rovaniemen alueelliseen identiteettiin. Pyysin kaikkia eläytymistarinan kirjoittaneita opiskelijoita kuvailemaan, mitä heille tulee mieleen sanasta Rovaniemi, ja ylivertaisesti eniten toistunut vastaus oli ”joulupukki”. Rovaniemi on Lapin pääkaupunki, jossa sijaitsee paljon Lapin kautta nimettyjä yrityksiä ja organisaatioita, esimerkiksi Lapin yliopisto, Lapin liha Oy, Lapin safarit Oy ja Lapin Kansa -lehden toimitus. Rovaniemi on siis vahvasti lappilaisena mainostettu ja rakennettu alue, jonka alueelliset mielikuvat on muun Lapin tavoin tuotettu myötäilemään turismia. Kyseessä ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton alueellisen identiteetin tuottamisprosessi.

Lappi on aluepolitiikan ja siihen liittyvän poliittisen retoriikan kautta vuosikymmenien saatossa muokkaantunut tarkoittamaan muuta Suomea köyhempää, kurjempaa ja ongelmallisempaa aluetta (Haveri & Suikkanen 2003, 172–183). Lappilaiset ovat itse kirjoituksissaan voimistaneet kurjuusidentiteettiä kurjuuspuheiden kautta Lappina Etelä-Suomen alisteisena ja ”etelän herrojen” armoilla olevana alueena. Puheiden vaikutus on niin suuri, että niitä voidaan pitää osana tyhjenedyn Lapin ongelmaa, kun erityisesti nuoret muuttavat Lapista pois. (Suopajarvi 1999, 15–21.) Kun Rovaniemeä mainostetaan hyvin vahvasti Lappina, liitetään se Lappiin myös alueelliselta identiteetiltään, jolloin Rovaniemi jakaa – ainakin osittain – muuta Lappia määrittävän kontekstin. Nuoret määrittävät tulevaisuuskuvissaan mielekkäät asuinpaikkakunnat menestymiseen liittyvien alueellisten kehysten kautta (Ollilla 2008, 12–13).

Kun Rovaniemeä koskevat mielikuvat on tuotettu vahvasti turismin ehdoilla ja Lappiin liittyvien mielikuvien kautta, Rovaniemi saa perifeerisemmän alueellisemmän identiteetin, kuin keskisuurella yliopistokaupungilla muutoin olisi edellytyksiä. Onko asia todella näin ja peittykö Rovaniemen positiiviset identiteettimahdollisuudet turismin ja Lapin matkailun ehtojen alle? Vastaan kysymykseen viidentoista Etelä-Suomesta, Keski-Suomesta ja muualta Lapista Rovaniemelle muuttaneiden sekä syntyperäisten rovaniemeläisten opiskelijoiden haastatteluiden kautta. Analysoin haastattelut teemoittelemalla ne teemahaastattelurunkoa apuna käyttäen ja tyypittelemällä ne Rovaniemen lappilaisuudelle annettujen merkityksien mukaisesti, jotka pääosin korreloivat opiskelijan kotipaikkakunnan maantieteellisen sijainnin kanssa. Tarkoitan Rovaniemen lappilaisuuden merkityksillä sitä, että osa opiskelijoista piti Rovaniemeä Lappina, osa kiisti kaupungin lappilaisuuden ja osalle Rovaniemi oli välimaastoa Lapin ja muun Suomen välillä. Rovaniemeltä kotoisin olevat, ja muualta Lapista sekä Keski- ja Etelä-Suomesta Rovaniemelle muuttaneet olivat taipuvaisia määrittelemään Rovaniemen lappilaisuuden eritavoin, mihin vaikuttaa heidän oma identiteetti-positionsa. Luvun tutkimustehtävä on Rovaniemen ja Lapin alueellisen identiteettiteoretisoinnin kehittämiseen osallistuminen. Luvun empiiriset kysymykset ovat: millä tavoin nuorten koettu alueellinen identiteetti-position vaikuttaa heidän muuttamista tai jäämistä koskeviin tulevaisuuskuviinsa? Millaisia mielikuvia Rovaniemestä tuotetaan, ja millaisia merkityksiä näille mielikuville annetaan? Miten Rovaniemen lappilaisuus määrittyy nuorten haastatteluissa?

4.1. Rovaniemi ja Lappi opiskelijoiden mielikuvissa

H: Millanen mielikuva sinulla sitten yleisesti on Lapista?

Henri: Mm-m, viilettä on. Mulle tulee lähinnä ilmastoon liittyviä juttuja mieleen ja sitten ehkä kuolevia kuntia. Mut sit Rovaniemi, koska Rovaniemellä on yliopisto.

H: Niin se on se juttu?

Henri: Se on vaan sellanen elämänlähde tälle kaupungille. Voisi olla asiat aika toisin jos kaikki nämä pienet kunnat olisikin Oulussa.

(Henri, 25, kotoisin Helsingin seudulta.)

Mielikuvat paikasta ja tilasta ovat osa sitä keskustelua, joka määrittää alueen ja jonka kautta annetaan alueelle merkityksiä. Mielikuvien kautta alueeseen liitetään ominaisuuksia, jotka erottavat sen muista alueista. (Paasi, 2003.) Mielikuvat eivät välttämättä ole täysin ”todellisuutta” vastaavia, mutta koska ne ovat osa koettua todellisuutta, henkilökohtaisten päätöksen teon ja asioita määrittävän keskusteluun liittyvien vaikutuksien suhteen ne ovat todellisia. Aineiston pohjalta osa opiskelijoista muutti Rovaniemelle opiskelemaan alueesta saamansa positiivisen mielikuvan vuoksi, osa muista syistä, kuten opiskelulinjan takia. Jälkimmäisessäkin tapauksessa kyseessä on oikeastaan mielikuvat opetetusta linjasta. Tässä mielessä voidaan sanoa, että mielikuvilla on suuri vaikutus asuinpaikkakunnan kokemisen ja paikkakuntaa määrittävän keskustelun suhteen. Aineistoa läpivalaistakseni asettelen haastatteluista esiin nousseet Rovaniemen alueelliseen identiteettiin liittyvät mielikuvat nelikenttään Albert Humphreyn kehittämän SWOT -analyysin avulla. SWOT -analyysin tarkoituksena on jakaa käsiteltävissä oleva asia tai idea vahvuuksien, heikkouksien, mahdollisuuksien ja uhkien mukaisesti.

Taulukko 3: Opiskelijoiden Rovaniemelle määrittämät ominaisuudet SWOT- nelikentässä

Vahvuudet: +Rauhallisuus. +Turvallisuus. +Ystävällisyys. +Luonnonläheisyys. + Riittäväksi ja lähellä sijaitseviksi koetut palvelut. + Yliopisto-opiskelijoilla pienen yliopiston tarjoamat edut. +Hyvät bändi- ja liikunta harrastusmahdollisuudet. +Laajat opiskelumahdollisuudet (opiskeltavia aloja paljon, ja mahdollisuus joihinkin harvinaisesti opetettuihin aloihin, kuten oikeustieteisiin ja kuvataidekasvatukseen). + Hyvät kulttuuri- ja virkistäytymismahdollisuudet. + Hyvät kulkuyhteydet . + Hyvät yrittäjyysmahdollisuudet matkailun puolella.	Heikkoudet: - Kaukana Etelä-Suomen suurista kaupungeista. - Pieni. - Huonoksi koettu työllisyystilanne. - Vähän bändikeikkoja, festivaaleja ja paikkoja joissa keikkoja järjestetään. - Joitain aloja ei voi opiskella Rovaniemellä. - Rumaksi koettu keskusta. - Huono julkinen liikenne. - Sekava tieverkosto ja asemakaava. - Toisen asteen opiskelijat pitivät terveyden huoltoa hitaana ja huonosti toimivana (mutta kolmannen, ei koska he kuukuivat yliopistollisen terveydenhuollon piiriin). - Liialliseksi koettu turismiin brändäys luo kaupungille negatiivista alueellista identiteettiä.
Mahdollisuudet: + Opiskelijat ovat kuulleet puheita työllisyystilanteen parane- misesta . + Pieni koko mahdollistaa tehokkaan verkostoitumisen. +Rovaniemi Lappiin jäämisen ja kaupungin eduista nauttimisen (Jotkut muualta Lapista kotoisin olevista haastatelluista eivät halunneet muuttaa pois Lapista). +Kaunis jokivarsi – voisi hyödyntää viihteen ja yrittämisen kannalta enemmän. + Jos Rovaniemen alueellisen identiteetin kehittämiseen pa- nostettaisiin siten, että se määritettäisiin muutenkin kuin tu- rismien kautta, voisivat koetut menestymismahdollisuudet parantua, ja nuorten kaupunkiin jäämisen todennäköisyys kasvaa.	Uhat: - Korkea opiskelijamäärä aiheuttaa kovan kilpailun työ- paikoista valmistuneiden kesken. - Koulutusaloja vähennetään ja linjoja lakkautetaan. - Muu paitsi matkailuun liittyvä yrittäjyys koettiin han- kalaksi. - Rovaniemelle jääminen koettiin menestymisen kan- nalta riskiksi. - Muuttopuheet hyvin yleisiä, joten paikkakunnalle jäämisen pelättiin tarkoittavan yksin jäämistä. - Muut kuin turismiin liittyvät yrittäjyysmahdollisuudet koettiin huonosti tuetuiksi, ja vaarana on, että muun- laiseen yrittämiseen ei uskalleta lähteä. - Alueen toistuva mainostaminen lähinnä Lappiin liitty- vän turismien koetaan toisinaan ärsyttäväksi. Lisäksi kyseinen mainonta on yksi Rovaniemen periferiasoin- nin tuottajista syntyperäisten rovaniemeläisten haas- tatteluissa. - Lähikaupunki Oulun vetovoimaisuus. Jokaisessa haas- tattelussa Oulua pidettiin Rovaniemeä parempana asuinpaikkakuntana, vaikka haastateltava ei ikinä olisi asunut Oulussa.

Rauhallisuus, turvallisuus, ystävällisyys ja luonnonläheisyys toistuvat usein nuorten Lappia koske- vissa positiivissa mielikuvissa (Ollilla 2008, 86). Rovaniemi ei aineistoni valossa ollut poikkeus, sillä jokainen haastattelemani nuori mainitsi nämä asiat. Rovaniemen palvelut koettiin hyväksi tai riittä- viksi silloin kun palveluilla tarkoitettiin ruokakauppoja ja kauppakeskuksia. Haastatteluissa toistui fraasi ”kaikki palvelut ovat lähellä”. Peruspalveluihin oltiin myös tyytyväisiä, mutta erityisliikkeitä kuten skeitti- ja musiikki liikkeitä ei koettu olevan tarpeeksi jos ollenkaan, ja palveluiden arveltiin olevan Etelä- Suomessa paremmat. Joidenkin erikoisliikkeiden puuttumista ei kuitenkaan pidetty

kovin tärkeänä, sillä opiskelijat kertoivat voivansa tilata internetistä kaiken, mikä Rovaniemen liikkeistä puuttuu. Myös vuokrattavia tiloja toivottiin olevan enemmän viihdetoimintaa varten. Lähes kaikissa haastatteluissa opiskelijat valittivat julkisten liikkumisen toimivan Rovaniemellä huonosti. Bussien koettiin liikkuvan liian harvaan ja olevan liian kalliita. Eräs opiskelija kuitenkin huomautti, että kotipaikkaan Kemijärveen verrattuna julkinen liikenne toimii mainiosti. Yleisesti peruspalveluihin, kuten ruokakauppojen ja ravintoloiden määrään ja sijaintiin oltiin hyvin tyytyväisiä. Eräessä haastattelussa jopa arveltiin palveluita olevan enemmän kuin samankokoisissa kaupungeissa muualla, johtuen turismin tuomasta kannattavuudesta. Toisen asteen opiskelijat pitivät Rovaniemen terveydenhuoltoa hitaasti toimivana ja huonona, mutta kolmannen asteen opiskelijat eivät. Syynä eroon on todennäköisesti se, että aineiston kolmannen asteen opiskelijat kuuluvat ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön piiriin.

Julkisen liikenteen lisäksi ärtymystä herätti myös Alvar Aallon suunnittelema poronsarvien muotoinen asemakaava. Ärsyyntyminen johtui siitä, että opiskelijoiden mielestä asemakaava teki kaupungin alueella liikkumisen vaikeaksi ja epäloogiseksi. Opiskelijat olivat myös yhtä mieltä siitä, että Rovaniemi on luonnoltaan kaunis, mutta keskustan rakennuksiltaan ruma. Syyksi arveltiin toisen maailmansodan aikaista Lapin sotaa. Lapin sodassa Rovaniemi poltettiin ja vain harvoja vanhoja rakennuksia jäi pystyyn (Tuominen 2003, 102–104). Bändikeikkoja ja festivaaleja koettiin Rovaniemellä olevan liian vähän, ja syynä tähän epäiltiin olevan pitkät välimatkat muihin kaupunkeihin ja Rovaniemen kaukainen sijainti. Rovaniemen kaukaisuus tuli toisinaan esille vielä negatiivisemmassa kontekstissa. Tällaisissa haastatteluissa kaukainen sijainti ilmenee fraasina ”kaukainen kaikesta”, joka oikeastaan tarkoittaa kaukaisuutta ”etelästä” – Lapin kuvitteellisesta vastakohtaparista. Kyse on myös paikan leimautumisesta periferiaksi suhteessa keskukseen. Rovaniemeä verrattiin siis muun Lapin tavoin etelään. Alueet järjestyvät helposti imagoltaan eriarvoisiin asemiin, eikä periferiaan asemaan sijoittunut alue ole välttämättä vahvoilla suhteessa vetovoimaisiin keskuksiin (Jukarinen & Tuhkunen 2004, 96–97). Etelään vertailusta lähtöisin oleva kaukaisuus periferia-identiteetin tuottajana tuli erityisen hyvin esillä erään 16 vuotiaan rovaniemeläisnuoren haastattelussa:

Anne: *Ja lisäksi mie haen Ouluun, mutta tuota... Ouluun mie haen ykkösenä, mutta jos en sinne pääse niin tuo Lapin yliopisto. Kyllä täällä viihtyy loppujenlopuksi vaikka niinkö silleen joskus tuntuu siltä että ei, Rovaniemi, miten nolo paikka.*

H: *Joo. Miksi se on nolo paikka?*

Anne: *En mie tiedä. Tää on niin kaukana kaikesta. Ihan oikeasti siis. Kaukana. Kaikesta.*

Moni haastatelluista – iästä ja koulutusasteesta riippumatta – kertoivat Lapin yliopiston Taiteiden tiedekunnan värittävästä Rovaniemestä erilaisilla kulttuuritempauksilla ja tapahtumilla. Lisäksi kulttuuritalo Korundissa toimiva Lapin Kamariorkesteri ja Rovaniemen taidemuseo nousivat tärkeiksi viihtyvyyden lisääjäksi useissa yliopisto opiskelijoiden haastatteluissa. Kyseisissä haastatteluissa Rovaniemestä pidettiin jopa kulttuurikeskuksena. Osassa haastatteluissa kuitenkin arveltiin kaupungin olevan joko ”kulttuurivihamielinen”, tai panostavan vain turismin houkutteluun tarkoitettuun kulttuuriin. Käsitys Rovaniemestä kulttuurikeskuksena ei siis ole täysin homogeeninen. Mitä sitten tarkoittaa, jos kaupunki koetaan kulttuurivihamieliseksi? Se voi tarkoittaa montakin asiaa, kuten koettua alueellista identiteettiä, tai tarkoituksenhakuista turistien houkuttelemiseen tarkoitettua päätöksentekoa joka syrjii muunlaista yrittämistä. Lapin alustereotyyppiä määritellään usein turismin ehdoilla, eli aluepuhetta tuotetaan turismin houkuttelu mielessä (Ollilla 2008, 88). Rovaniemi ei ole poikkeus kyseisessä säännössä. Jyväskylän alueelta kotoisin oleva 24-vuotias Pekka kuvaa Rovaniemen kulttuurivihamielisyyttä:

Pekka: *Ja sellaista ite oon kuullut joltain kulttuuri ihmisiltä että kaupunki on kulttuurin ja ylipäättänsä taiteen puolesta vihamielinen. Että jos ei ole jotain joulupukkia siinä niin sitä ei tueta. Halutaan vaan massaa, turisteja.*

Useassa haastattelussa turismin katsottiin osittain latistavan Rovaniemen kulttuuritarjontaa, siinä mielessä että ”joulupukki, Lappi ja poro” koettiin kaupungin tukemiksi kulttuurin tuotteiksi. Sama piti paikkansa myös yrittämisen suhteen, sillä joissain haastatteluissa puhuttiin kaupungin tukevan turismiin ja matkailuun tähtäävää yrittämistä, mutta olevan välinpitämätön muunlaista yrittämistä kohtaan. Turismiin pyrkivä mainonta koettiin myös teennäiseksi ja ärsyttäväksi. Yleinen asenne turismia kohtaan oli silti positiivinen: turismin katsottiin tuovan kaupunkiin rahaa ja työpaikkoja.

Ongelma ei siis ole turismissa itsessään, sillä se tunnistettiin arvokkaaksi tulonlähteeksi. Enemminkin ongelmaiseksi koettiin turismin suosiminen muun yrittämisen ja kulttuurin ylitse.

Rovaniemi opiskelijoiden mielikuvissa

Eläytymismenetelmän taustakysymyksissä kysyin kysymyksen: ”Mitä sinulle tulee ensimmäisenä mieleen Rovaniemestä? Vastaa kysymykseen muutamalla sanalla tai lauseella”. Eniten toistuneista mielikuvista muodostin Rovaniemeä kuvailevia stereotyyppisiä joista kysyin muutaman haastattelukysymyksen. Stereotyyppiat olivat seuraavat: Lappi, Lapin pääkaupunki, joulupukki, luonto, kylmä, talvi, rauhallinen, turvallinen turismi, poro, pieni, pienet piirit, sopivan kokoinen, Sampo-aukio, opiskelijaelämä, ReindeerSpotting, ja Lordi. Muunlaiset vastaukset liittyivät kirjoittajan henkilökohtaisiin harrastuksiin, sosiaalisiin suhteisiin tai preferensseihin, jotka rajasin pois muodostaessani stereotyyppioita. Lordi on Rovaniemeltä kotoisin oleva hevimusiikki-bändi ja vuoden 2006 euroviisuvoittaja, jonka mukaan on nimetty kaupungin keskustassa sijaitseva entinen Sampo-aukio. Reindeerspotting on vuonna 2010 ilmestynyt Rovaniemelle sijoittuva huumekulttuuria käsittelevä dokumentti.

Mielikuvat Lappi, Lapin pääkaupunki ja kylmyys viittaavat kaikki joko Rovaniemen sijaintiin, alueelliseen identiteettiin tai asemaan. Pienuus ja luonto viittaavat väkilukuun ja koettuun kokoon, mikä lisäksi se on Lappilaisiin paikkakuntiin usein liitetty keskusteluyhteys. Luontopuheet ovat myös hyvin yleinen tapa määrittää Lappia, ja aluekeskusteluissa Lappi-puheiden perusta (Valkonen 2004, 225–239). Rovaniemi ei ole Suomen suurimpia kaupunkeja, mutta koko on myös suhteellista. Aineistoni muualta Lapista muuttaneet eivät pitäneet Rovaniemeä pienenä, kun etelämpää muuttaneet ja syntyperäiset rovaniemeläiset pitivät. Pienet piirit, joista puhuttiin myös sanoilla ”kaikki tuntevat kaikki”, ovat pienen koon lieveilmiö ja viittaavat sosiaalisiin suhteisiin, mutta myös ”pienet piirit” on suhteellinen käsite. Vain syntyperäiset rovaniemeläiset toistelivat puhetta pienistä piireistä haastatteluissaan, ja stereotypia olikin tuettu heidän eläytymistarinoitensa taustakysymysten pohjalta. Muualta muuttaneiden mielestä pienet piirit eivät kuvanneet Rovaniemeä hyvin. Kaikki haastattelemani pienemmiltä paikkakunnilta muuttaneet huomauttivat että heidän kotiseuduillaan nuoret toistelivat samanlaisia fraaseja, ja että siellä väitteet pitivät paremmin paik-

kaansa. ”Pienet piirit” ja ”kaikki tuntevat kaikki” eivät siis pitäneet paikkaansa Rovaniemelle muuttaneille, mutta olivat kokemuksellisesti totta jokaisen haastattelemani rovaniemeläisen puheissa. Samanlainen retoriikka on havaittavissa Rovaniemen naapurikaupungin Kemijärven nuorten puheissa (Ollilla 2008, 95). Kyseessä ei kuitenkaan liene pelkästään lappia kuvaava ilmiö, vaan ennemminkin kyse on itsenäistymishalusta ja syvien juurten sijoittumisesta pieneksi koetulle alueelle. Alueelliset mielikuvat voivat kuitenkin vaikuttaa pienuuden kokemukseen. Haastattelemani 24-vuotias Raahesta kotoisin oleva Annika kertoi ilmiöstä nimellä ”pikkukaupungin angsti”:

Annika: Mutta kyllä mulla on silti sellainen käsitys että ehkä nuoret rovaniemeläiset on sellaisia joilla on se pikkukaupungin angsti että kyllähän sitä jossain pitää jossain vaiheessa ainakin käydä pois, mikä on varmaan Raahelaisillakin.

Lappi, joulupukki, poro ja turismi kertoivat kaikki Rovaniemeä määrittävistä asioista. Rovaniemi on joulupukin kotikaupunki, poro on lappiin liitetty eläin ja myös etelämpää muuttaneille hyvin yleinen Rovaniemeä koskeva mielikuva. Rovaniemi sijaitsee Lapissa, ja opiskelijat arvelivat kaiken muun edellä mainitun liittyvän turismin houkutteluun tarkoitettuun mainontaan. Mainontaa tai ei, ne ovat silti stereotyyppioita jotka kaikki tunnistivat, ja pitivät Rovaniemen ominaispiirteinä. Kouvolasta kotoisin oleva 22-vuotias Eki kuvaili Rovaniemen imagoa joulupukkiin liittyen:

H: millanen imago sitten Rovaniemellä sinusta on?

Eki: öö-ö, kyllähän tää tällänen joulupukkikaupunki yrittää kovasti olla mutta kyllä täällä viihtyy minusta ihan hyvin ilman sitä joulupukkiakin joka paikassa.

Lordi ja Reindeerspotting -elokuva olivat poikkeamat stereotyyppioihin, jotka Joulupukkia lukuun ottamatta voisivat kertoa lähes mistä Lappilaisesta paikkakunnasta. Lähes kaikki opiskelijat kokivat ärsyttäväksi Sampo-aukion nimen vaihtamisen Lordin aukioksi, mikä tapahtui opiskelijoiden mielestä ilmiselvästi turismin houkuttelun vuoksi. Aineiston Rovaniemeläiset opiskelijat olivat joko erityisen ärsyyntyneitä asiasta, tai eivät hyväksyneet nimen muutosta ollenkaan. Tällöin he kertoivat aukion olevan yhä heille Sampo-aukio.

H: Aivan. Heh. Mitä mieltä olit siitä ku sampo aukio vaihettiin lordi aukioksi?

Anna: Turistamainontaa. Se on vieläki sampo aukio. Sitä vaan mainostetaan että se on lordi aukio mutta ei se oikeasti ole. Ne vaan luule että se on.

Lordi esiintyi stereotyyppioissa myös muulla tavalla kuin aukion nimen antajana. Koko Suomen tietoisuuteen noussut bändi näyttäytyi yhdessä Pohjois-Lapista Rovaniemelle muuttaneen kuusitoistavuotiaan nuoren haastattelussa nuorisoon vaikuttajana. Haastateltava koki Lordin vaikuttaneen Rovaniemen nuorison pukeutumiseen, musiikkimakuun ja tyyliin. Haastateltava mainitsi, että kotikylänsä kaveriporuuissa hevimusiikin kuuntelu oli tunnettu Rovaniemen nuorisoa määrittävä tekijä:

H: No mitä oot tykännyt (Rovaniemestä)?

Tanja: No siis Rovaniemestä saa saa sellasen niinku... kylmän, että se ois niinku kylmä paikka joka on täynnä hevareita ja suppeamielisiä ihmisiä. Sellanen niin ku eka käsitys. Ja sitte tuolla pohjoisemmassaki vielä tunnettiin niinku että tää on niinku hevareita paikka, jokasella on lävistyksiä ja tiettyä musiikkia kuuntelee ja et... emmie tiiä. Et aluksi vähän jännitti että miten mie niinku sulaudun joukkoon. On täällä sitten nytten ku lukiossa huomattu että täällä on muitakin ihmisiä.

H: Joo. Mistä muuten arvelet johtuvan että Rovaniemellä on paljon hevareita?

Tanja: no Loordi *nauraen*.

Kyseessä vaikuttaisi olevan tapa kertoa Rovaniemeläiset nuoret ulos ”muina”, verrattuina kotikylän ”meihin”. Kaupunki sai siis ”Etelän – meininki” leiman verrattuna muihin Lappilaisiin paikkoihin, mikä on myös Kemijärvellä havaittu nuorten tapa määrittää Rovaniemeä (Ollilla 2008, 94–95). Tämä yksittäinen haastattelu ei kuitenkaan ollut ainoa, jossa Rovaniemestä puhuttiin ”hevikaupunkina”, vaan määritelmä löytyi kahdesta muustakin muualta Lapista kotoisin olevien haastatteluissa. Toisessa näistä haastatteluissa ”hevikaupunki” selittyi koetun ”lappilaisen melankolian” kautta, ja toisessa taas Rovaniemen aktiivisen bändiharrastustoiminnan kautta. Tässä mielessä Lordin menestyminen euroviisuissa ei selitä hevimusiikin koettua suosiota rovaniemeläisten nuorten keskuudessa, mutta vaikuttaa Rovaniemen alueelliseen imagoon.

Huumeongelmaisista rovaniemeläisistä kertova dokumenttielokuva Reindeerspotting herätti kysyttäessä kolmenlaisia kertomuksia. Ensimmäiset kaksi kertomusta olivat oikeastaan samanlaiset ja erosivat vain sen mukaan, että oliko haastateltava nähnyt elokuvan vai ei. Kaikki kuitenkin tiesivät elokuvan juonen. Kertomuksien sisältö liittyi siihen, että haastateltavat eivät pitäneet Rovaniemeä huumeongelmaisena alueena. Kolmas aineistosta ilmennyt kertomustapa poikkesi muista. Siinä Reindeerspotting nähtiin mielenkiintoisena, sillä se antoi Rovaniemestä kuvaa kaupunkina jolla on kaupungin ongelmat. Kahdessa haastattelussa Reindeerspotting oli jopa vaikuttanut positiivisesti haastateltavan päätökseen muuttaa Rovaniemelle opiskelemaan. Molemmissa haastattelussa mainittiin elokuvan tuovan huomiota Rovaniemelle ja olevan näin positiivinen asia. Elokuva rikkoi turismia varten tuotettua Lappi-kuvaa, ja toi Rovaniemeä esiin muussa kuin turismia varten tuotetussa kontekstissa.

Henri: ei, tuota Reindeerspottingia mä voin aina kehua lisää mutta eiköhän siitä tullu se tärkein juttu esiin. Mun mielestä se oli vaan tärkeä elokuva tehdä ja kyllä se voi pistää maailmaa katsomaan kohti Rovaniemeä.

H: antoiko se sinusta oikeeta kuvaa Rovaniemestä?

Henri: se ei ollu kuvaus Rovaniemestä. Että että se Jani aina ku se haukku Rovaniemeä niin mun mielestä se haukku itseään. Ihmiset aina haluaa delegoida sen ongelman johonkin toisaalle. Se oli kuva siitä ongelmasta, yhdestä ongelmasta joka vallitsee myös Rovaniemellä. Ei tietenkään...en sitten tiedä, ei tuota kannata sellaiselle turistille esittelyfilminä näyttää että sikäli ei ole mikään kiva kuva. Mutta aivan upea realistinen pätkä minusta.

Opiskelijoiden Rovaniemen kuvailua koskevista mielikuvista nousi esiin 3 kategoriaa. Ensimmäinen kategoria oli Lappi-puheet. Niistä puhuttaessa haastateltavat korostivat Rovaniemen koettua pienuutta, kaukaisuutta, Lappiin sijoittumista tai lappilaisuutta, luontoa, rauhallisuutta ja turvallisuutta. Kaikki edellä mainitut liittyvät joko suoraan Lappiin, tai ovat yleisiä puheita Lappia koskevassa keskusteluyhteydessä (esim. Aaltonen & Karinen 2007, 16–17). Toinen haastatteluista ilmenneistä mielikuvista esiin noussut kategoria oli turismi-puheet. Useimmiten turismiin liittyvät puheet koskivat turhaantumista: Joulupukkiin oli kyllästytty, eikä Sampo-aukion nimen vaihtamisessa Lordin aukioksi koettu järkeväksi paitsi turismin kannalta. Poikkeuksena turismia koskevaan, yleensä negatiivisen sävyisiin, puheisiin olivat turismin taloudelliset edut. Turismi on tärkeä tulonlähde Rova-

niemelle, ja opiskelijat tiedostivat sen. Niissä haastatteluissa, joissa palveluiden arveltiin olevan paremmat kuin muissa samankokoisissa kaupungeissa, pohdittiin hyvien palveluiden johtuvan turismin mahdollistamasta kannattavuudesta. Kolmas haastatteluista esiin noussut Rovaniemeä kuvaava kategoria oli vaihtoehtoiset Rovaniemi -kuvan tuottajat. Kategoriaan kuului Reindeerspottingia ja ne Lordia koskevat puheet, joita ei liitetty Sampo- aukion nimen vaihtamiseen. Reindeerspotting -Elokuva ei myöskään sopinut Lappi- tai turisti puheisiin. Vaikka elokuvan aihe on synkkä, se toi kahden haastatellun Etelä- ja keskisuomesta kotoisin olevan opiskelijan haastatteluiden pohjalta Rovaniemelle mainetta kaupunkina, eikä turistiryksänä tai Lapin osana. Lordi toi myös Rovaniemeä esille maailmalla, eikä esitetty Rovaniemi -kuva ollut tälläkään kertaa turismia varten tuotettu joulupukki ja poro, vaikka opiskelijoiden mielestä Lordin aukio on nimetty turismin kosintaa varten. Lapin aluestereotyytiat on rakennettu myötäilemään turismia (Ollilla 2008, 88), ja tämä pitää paikkaansa myös opiskelijoiden Rovaniemeä koskevista stereotyytioista. Lordi vaikuttai herättäneen haastatteluissa huomiota, koska se rikkoi Lappi-stereotyytioita ja toi Rovaniemeä esiin muilla tavoin. Reindeerspotting -elokuva vei tilanteen vielä askeleen pidemmälle, kun se rikkoi sekä Rovaniemen Lappi- että -turismi stereotyyppiaa.

Opiskelijoiden muuttopuheet

Haastatteluissa kysyin ovatko opiskelijat kuulleet muuttopuheita omissa sosiaalisissa piireissään. Opiskelijoiden parissa on yleistä puhua siitä, että opiskeluiden jälkeen Rovaniemelle jääminen ei ole todennäköistä. Näiden puheiden yleisyyden ja painokkuuden koettiin vaikuttavan negatiivisesti jäämisinnokkuuteen. Kysyin haastelluilta heidän omien tulevaisuussuunnitelmien lisäksi heidän opiskelijakavereilta kuulemiaan puheita. Jäämispuheet olivat harvassa, mutta eivät tuntemattomia. Muuttopuheiden suhteen tilanne oli erilainen, sillä jokainen haasteltava kertoi muuttopuheiden olevan erittäin yleisiä heidän sosiaalisissa ympyröissään. Jyväskylän seudulta kotoisin oleva 24-vuotias Pekka kiteytti muuttopuheiden yleisyyden:

H: entä opiskelijakavereista, että ootko kuullu niiltä poismuutto puheita tai vastaavaa?

Pekka: Joo! Siis heti ensimmäisestä vuodesta alkaen niin se oli sellanen juttu että se itseäni yllätytti että fuksivuotena olin innokas opiskelemaan ja kaikki muut oli silleen että joo, mä muutan täältä heti pois. Se vaikutti omaan haluun olla täällä kaupungissa, että ihmiset tulee tänne ja haluaa läh-

teä heti pois jonnekin muualle ja se on vähän karua. Kaupunki ja tää tällanen (...) oli sitä vastaan että ees yritti jotain. Tuli sellanen olo että minkä takia ees yrittää, kun ihmiset haluaa muuttaa pois ja jos ite jotain yrittää niin tää paikka on heti sitä vastaan. Se itteä kyllä harmitti ihmiset heti halus täältä pois, mutta sen kyllä huomasi myös että tää paikka vaikutti omaan intooni ja haluuni tehdä asioita. Että aika tylyä.

H: selvisikö sulle sitten syy siihen miksi porukka halusi muuttaa?

Pekka: emmä ny edelleenkään tiedä (...) ne varmaan ajatteli että tää on liian kaukana ja huono opiskelupaikka(...) emmä nyt tiedä. Ehkä ne vaan ajattelee jossain opiskelupiireissä että joku toinen yliopisto ois parempi ja siellä sais parempaa opetusta (...) ja emmä tiedä miksi. Ihmiset jotka tällaista sanoo on monesti hakenut tänne suoraan lukiosta 19 vuotiaana ja haluaa vaan Helsinkiin. Siinä ei oo mitään järkeä, että halutaan vaan Helsinkiin. Se nyt ei vastaa ollenkaan siihen mitä siellä opiskeluaikoina voi tehdä. Tuota (...) oli se vähän salaperäistä ja outoa että semmoinen yhteinen päätös että lähetään täältä pois.

Haastatteluista löytyi neljä yhdistävää tekijää kaikkien muuttopuheiden takaa. Ensinnäkin kotipaikkakunnan sijainnin koettiin vaikuttavan suuresti muuttopuheisiin. Etelä-Suomesta kotoisin olleiden kolmannen asteen opiskelijoiden arveltiin olevan muita halukkaampia vaihtamaan paikkakuntaa opiskeluiden jälkeen. Se oli jopa lähes itsestään selvyyttä, siinä missä pohjoisesta tai Rovaniemen lähiseuduilta muuttaneiden arveltiin jäävän helpommin paikkakunnalle. Toiseksi muuttopuheiden takana olivat mielikuvat menestymismahdollisuuksista. Rovaniemeä verrattiin jokaisessa haastattelussa Helsinkiin, ja vertailu oli kaksijakoista. Kun puhuttiin rauhallisuudesta, luonnosta ja ”rennosta meiningistä”, puhuttiin Rovaniemestä positiiviseen sävyyn. Kyseessä on samankaltaiset alueellisen identiteetin määrittelyt, joita muuhun Lappiin liitetään rauhallisena, luonnonkauniina ja ystävällisenä alueena (Aaltonen & Karinen, 2007, 16–17). Vaikka Rovaniemeä vertailtiin spontaanisti Helsinkiin, Oulun arveltiin olevan suurin muuttokohde. Eräs rovaniemeläinen kertoikin aikovansa muuttaa Ouluun, koska muut muuttavat sinne, ja koska Oulu oli hänen mielestään Rovaniemeä vauraampi ja arvostetumpi kaupunki.

Kolmas suuri tekijä muuttopuheiden takana oli koettujen menestymismahdollisuuksien, lähinnä ura- ja työllistymismahdollisuuksien arveleminen huonoiksi. Yhdessäkään haastattelussa ei kumotu kyseistä sosiaalisen todellisuuden tulkintaa, joskin osassa kritisoitiin muiden muuttopuheita ja puhuttiin oman toimijuuden merkityksestä tai siitä, että menestys ja onnellisuus eivät ole sama asia, eikä siksi parempien uramahdollisuuksien perässä välttämättä kannata muuttaa. Pienessä

lappilaisessa paikassa asuminen ja menestys eivät kuuluneet yhteen Kemijärveläisten nuorten puheissa (Ollilla 2008, 166), eivätkä ne myöskään kuuluneet yhteen Rovaniemellä opiskelevien nuorten puheissa, ikään tai kotipaikkakuntaan katsomatta. Rovaniemi koettiin myös maantieteellisesti kaukaiseksi, pieneksi ja syrjäiseksi, mitkä ovat myös muuhun Lappiin liitettyjä periferia-keskus -konstruktion liittyviä piirteitä. (Valkonen 2003.) Kun puhuttiin työllistymisestä, urasta ja menestymisestä, oli keskustelun sävy negatiivinen. Osassa haastatteluista kuitenkin korostettiin, että Rovaniemellä saa kyllä töitä jos on aktiivinen ja yrittää parhaansa. Aineistossa ilmenneessä ura- ja työllistymiskeskustelussa Rovaniemi ei kuitenkaan ole vahvoilla Helsinkiin verrattuna, mikä näkyi opiskelijoiden vähäisenä uskona siihen, että paikkakunnalle jääminen olisi työllistymisen kannalta järkevää. Osassa haastatteluja mielikuvat Rovaniemestä ja Lapista olivat jopa pääasiallinen syy sille, että haastateltava oli alun valinnut juuri Rovaniemen opiskelupaikaksi. Samoissa haastatteluissa opiskeluiden jälkeinen Rovaniemelle jääminen nähtiin silti epätodennäköisenä, ja muuton koettiin olevan tärkeää menestymisen jälkeen.

Haastatteluissa Rovaniemen muuttopuheiden erikoispiirteet määrittyivät Helsinkiin vertailemalla. Asioiden määrittämisen vertailun kautta voi selittää ”merkityksellisen toisen” käsitteellä, jolloin asia merkityksellistyy sen kuvitellun vastakohtaparin avulla. Muuttopuheissaan opiskelijat tulkitsevat Rovaniemelle jäämistä suhteessa Helsinkiin muuttamiseen. Rovaniemellä opiskelevien keskusteluissa muuttaminen vaikuttaisi siis olevan vallitseva diskurssi, ja oletusarvoinen muutto suuntautuu pääkaupunkiseudulle. Mikäli haastateltava ei halunnut muuttaa pääkaupunkiseudulle, hän kertoi asiasta kysymättä. Tämä lienee seurausta kulttuureille tyypillisistä tavoista määrittää omat toisensa, kuten vaikkapa Lapin määrittäminen etelän vastakohtaksi (Ollilla 83, 2008). Vaikuttaa siltä, että kun Lapin vastakohtapari on ”etelä”, sen pääkaupungin vastakohtaparina toimii koko Suomen pääkaupunki Helsinki.

Muuttopuheisiin vaikutti kotipaikkakunnan sijainti, Etelä-Suomen muuton arveleminen automaattiseksi työllistymisen takaajaksi, Rovaniemen huonoksi koettu työllisyystilanne. Neljäs tekijä joka vaikutti muuttopuheisiin, olivat muuttopuheet itsessään. Kun tarpeeksi moni päättää muuttaa, ilmiö alkaa saamaan yhteiskunnallista vaikutusarvoa. Nuoren on vaikea jäädä alueelle, jos hän kokee muiden aikovan muuttaa (Pulliainen & Siuruainen 2000, 122). Kyseessä on eräänlainen itsensä toteuttava ennustus, tai itseään pyörittävä ”paha pyörä”: kun hyvin moni opiskelija puhuu muut-

tamisesta, ei opiskeluiden jälkeinen paikkakunnalle jääminen välttämättä tunnu mielekkäältä vaihtoehdolta. Yleisten muuttopuheiden myötä voi opiskelija kokea, että hänen opiskeluaikojensa sosiaaliset piirit hajoavat ja muuttavat oletusarvoisesti muualle. Tilanne oli saama syntyperäisten rovaniemeläisten haastatteluissa, sillä erolla että he puhuivat ja olivat kuulleet puheita paluumuuton myöhemmästä mahdollisuudesta. Jokainen aineistoon osallistunut muuttamista tulevaisuuden kuvassaan käsitellyt opiskelija ilmoitti haluansa muuttaa joko eteläisempiin suurempiin kaupunkeihin, takaisin kotipaikkakunnalleen, tai ulkomaille. Nuorten paluumuuttoa koskevat puheet eivät ole epätavallista Lapin pienemmilläkään paikkakunnilla, kuten Kittilässä tai Tervolassa (Jurvansuu 2000, 3–4).

Opiskelijoiden kokema muuttamista suosiva, muuttamiseen kannustava ja muuttamaan painostava puhekulttuuri ei suinkaan tarkoita, että Rovaniemi olisi Suomen mittapuulla huono paikka asua. Pääkaupunkiseudulle ja muihin Etelä-Suomen väkikeskuksiin - ”ruuhka-Suomeen” -muuttaminen on Lapissa hyvin yleistä (Miettunen 2001, 28). Voisi sanoa, että Lappi vertautuu työpaikkojen ja palveluiden suhteen negatiivisesti Etelä-Suomeen, joskin Rovaniemellä asioiden laita on esimerkiksi työpaikkojen suhteen Itä-Lappia parempi (Aaltonen & Karinen 2007, 16–24). Lapin kehitykseen on vaikuttanut aluepoliittiset päätökset ja kurjuusprofilointi (Haveri & Suikkanen 2003, 172–183). Lappia määrittelevä kurjuuspuhe voi vaikuttaa myös rovaniemeläisten ja Rovaniemellä opiskelevien muuttohalukkuuteen. Muuttopuheet ovat yleisiä Lapissa, ja muuttaminen voidaan kokea jopa pakolliseksi työllistymisen tai opiskeluiden takia (Ollilla 2008, 93–94). Haastatteluaineiston perusteella sanottuna opiskelijat eivät kokeneet Rovaniemeltä pois muuttoa pakolliseksi, mutta kokivat sen menestymisen kannalta järkeväksi. Lisäksi kaikki kolme haastattelemani rovaniemeläistä halusivat muuttaa Ouluun. Haastattelemani rovaniemeläinen kuusitoistavuotias lukiolainen, Anne, kiteytti muuttopuheet seuraavasti:

Anne: Joo. Itseasiassa kaikki kaverit on lähössä täältä pois. On ne sanonut silleen että ne tulee takasin sitten ku niillä on perhe ja ammatti ja tälleen näin, mutta tyyliin suurin osa niistä jää muualle asumaan. Niinku että mieki oon aatellu silleen että mie meen Ouluun opiskelemaan ja tulen sit takasin Rovaniemelle. Mut jos mie viihdyn Oulussa, mie jään Ouluun.

H: Mistä arvelet että se johtuu että kaverit haluaa lähteä?

Anne: Koska Rovaniemi on niin pieni paikka. Kaikilla ahistaa olla täällä. Täältä on niinkö(...) muualle maailmalle tosi vaikea päästä liikkumaan. Jos haluaa jonnekin niin pitää niinkö oikeasti mennä Helsinkiin ensin. Se on aina Rovaniemi- Helsinki- paikka x.

Vaikka opiskelijat puhuvat paljon muuttamisesta ja enimmäkseen arvelevat itsekin muuttavansa opintojen jälkeen, on kolikolla myös kääntöpuolensa. Useimmat haastatteluaineistoni opiskelijoista ovat kotoisin muilta paikkakunnilta, ja jokin oli saanut heidät muuttamaan Rovaniemelle. Tämä ”jokin” oli jossain haastatteluissa positiiviset mielikuvat Rovaniemestä, joissain naapuripaikkakunnalta kotoisin oleminen, ja joissain harvinainen koulutusala, jota ei opeteta kovinkaan monessa Suomen kaupungissa. Mielikuvilla oli kuitenkin vaikutuksensa Rovaniemelle muuttamisen suhteen. Rovaniemelle annettiin pienen paikkakunnan alueellinen leima, mikä ilmoitettiin toisinaan poismuuton syyksi. Tämä sama leima ilmoitettiin välillä Rovaniemelle suuntautuvan opiskeluun liittyvän muuton takana olevaksi syyksi. Pienellä paikkakunnalla on myös etunsa, kuten paremmaksi koetut vaikuttamismahdollisuudet ja verkostoitumisen helpottuminen.

Opiskelijoiden jäämispuheet

H: Tuota (...) Onko sinusta sinusta sitten poismuutto edellytys menestymiseen?

Tommi: Mm-m, tuota jos mä oikein lyhyesti vastaan tohon niin on.

H: Ei tarvi lyhyesti vastata, se on hyvä jos (...)

Tommi: Ööö(...) mä sanoisin että on, mutta toisaalta sitten elämässä on niin paljon muitakin tärkeitä asioita kun vain se menestyminen.

H: Kuten?

Tommi: Se että löytää oman paikan. Joku mesta jota voi sanoa kodiksi ja jossa viihtyy.

(Tommi, 24-vuotta, kotoisin Kemijärven seudulta, jäämishalukas)

Kaikki aineiston opiskelijat eivät halunneet muuttaa. Jäämishalukkaat olivat kaikki kotoisin Rovaniemeltä tai Lapin pienemmiltä paikkakunnilta. Tilastollisessa mielessä tämä vielä ole riittävän suuri otos, mutta antaa mausteensa muiden haastatteluista löytyviin arveluihin siitä, että Lapista ja pieniltä paikkakunnilta muuttaneet olisivat taipuvaisempia jäämään opiskeluiden jälkeen Rovaniemelle. Myös yksi aineiston rovaniemeläisistä halusi jäädä Rovaniemelle, mutta koki muuttamisen pakoksi, koska Lapin yliopistossa ei opeteta luonnontieteitä. ”Vapaaehtoisesti pohjoisesta ei haluttaisi lähteä” -näkemys on melko yleinen Lapista kotoisin olevien parissa (ks. Jurvansuu 2000, 4; Miettunen 2001, 27). Haastatteluaineiston jäämishalukkaat opiskelijat puhuivat samasta näkemykset. He arvelivat muuttamisen olevan helppo ratkaisu työllistymisen suhteen, mutta korostivat että oma toiminta on se joka ratkaisee. Oma koettu toimijuus oli myös eläytymistarinoissa se tekijä, joka oli avain paikkakunnalle jäämisen menestystarina. Vaikuttaisi siltä, että kun kotipaikkakuntaa ei koettu menestymisen tai viihtyvyyden kannalta järkeväksi asuinpaikkakunnaksi, Rova-

niemeä pidettiin ikään kuin kompromissina. Näin aineiston Lapista kotoisin olevat jäämishalukkaat opiskelijat pystyivät jäämään Lappiin, ja saamaan kaupungin tarjoamat edut, kuten laajemmat koulutus- ja työllistymismahdollisuudet. Muuttaminen koettiin silti järkevämmäksi vaihtoehdoksi menestymisen kannalta, siinä missä menestyminen tarkoittaa työllistymistä halutulla uralla. Kaikki eivät silti olleet valmiita muuttamaan, sillä heistä muut asiat olivat tärkeämpiä, kuten viihtyminen ja juuret.

Vähäiseksi koetun jäämishalukkuuden takana oli muutakin, kuin Etelä-Suomen koetut paremmat menestymismahdollisuudet. Osa haastatelluista kertoi, että he pitivät Rovaniemestä, ja voisivat muuten jäädä paikkakunnalle, mutta olivat jo asuneet paikkakunnalla niin kauan, että kaipasivat vaihtelua. Osalle taas muuton takana oli tärkeiden ihmisten sijoittuminen muualle. Muualta Lapista Rovaniemelle muuttaminen ei myöskään ollut automaattinen tae siitä, että henkilö viihtyisi Rovaniemellä tai edes pitäisi paikkakunnasta. Lapin sisäinen Rovaniemen seudulle muuttaminen on kuitenkin hyvin yleistä (Jurvansuu 2000, 8–9). Vaikka Lapista kotoisin olevien arveltiin olevan muita jäämishalukkaampia, heidän mielikuvansa Rovaniemestä ja rovaniemeläisistä olivat aineistossa negatiivisemmat kuin Etelä-Suomesta muuttaneilla. He eivät romantisoineet Rovaniemeä osana Lappia. Lapista tuotetaan usein romanttista kuvaa mystisenä ja eksoottisena kaukomaana (Ridinpää 2005, 59). Sen sijaan Etelä- ja Keski-Suomesta muuttaneille tilanne oli erilainen, ja Rovaniemi nähtiin toisinaan jopa hieman romanttisen lappilaisena. Tällöin Rovaniemen lappilaisuus oli ylistyksen kohteena, mutta jäämistä ei pidetty ollenkaan mielekkäänä vaihtoehtona, johtuen osittain ylistyksen kohteena olevan Lapin negatiivisista kielellisistä merkityksistä. Kun Lappi tarkoitti luontoa, kauneutta ja rauhaa, se ei samalla tarkoittanut normin mukaista oletettua elämää kaupunkilaisnuorille, jonka keskiössä on ura ja menestyminen. Tämä näkyi romantisoidun puheen loputtua toteamuksena, että opiskelija aikoo muuttaa, koska haluaa menestyä elämässään.

Rovaniemen lappilaisuuden kolmet kasvot

H: Koetko itseäsi lappilaiseksi?

*Anssi: En, en pätkän vertaa. Ei oo sellainen eräsamoilu meininki että mennään mettään ja samoil-
laan puissa ja tehdään nuotio ja nukutaan tiipiissä.*

H: Lapista tulee mieleen nuita asioita?

Anssi: Niin. Sellanen samoilu. Se on ainoa joka lapista tulee mieleen. Ja porot.

(Anssi, 18v, kotoisin Rovaniemeltä, muuttohalukas)

Rovaniemen lappilaisuuden määritelmiä löytyi aineistosta kolmenlaisia. Määritelmien vaikutti haastattavan kotipaikkakunnan sijainti, tarkemmin se, miten he asettavat oman alueellisen identiteettipositionsa suhteessa Rovaniemeen. Ensinnäkin mitä etelämpää opiskelija oli kotoisin, sitä voimakkaammin hän vaikutti korostavan paikkakunnan lappilaisuutta. Etelämpää kotoisin olevien haastatteluissa kaupungin lappilaisuus nähtiin positiivisena seikkana: siitä oltiin välillä ylpeitä ja välillä kummissaan, mutta usein opiskelija koki mielikuvat Lapista osasyynä Rovaniemelle muuttotakana. Lappilainen ilmapiiri koettiin rennoksi, kiireettömäksi ja erilaiseksi, ja sitä verrattiin pääkaupunkiseudun hektisyyteen, kiireeseen ja kireyteen. Rovaniemelle jääminen koettiin kuitenkin epätodennäköiseksi ja ei-toivottavaksi kyseisen lappilaisuus määritelmän omaavissa haastatteluissa. Kiireettömyys, rentous ja hyvä ilmapiiri eivät toimineet menestymisen edellytyksinä, vaan menestymisen koettiin löytyvän etelästä. Etelä- ja Keski-Suomesta muuttaneet usein puhuivat Lapista ”kansallisena toisena”, ja kuin erinä maana. Asiasta suorimmin puhui 20-vuotias Jyväskylän seudulta kotoisin oleva Sami:

Sami: On se (Rovaniemelle muuttaminen) vähän tietenkä ihmetystä voinut herättää.

H: Mistäköhä se johtuu että porukka ihmettelee?

Sami: No öö (...) tietenkä se on se (...) että kuinka monta kilometriä? Kuussataa kilometriä? Ja päästään tietenkä siihen että miten se näyttäytyy Reindeerspottingin kautta. Saman tien tuli että älä vedä liikaa huumeita ja näin. Kyllähän se tietenkä tuntuu siltä ku meikä lähtee Rovaniemelle että se ei oo enää niinkuin edes Suomessa(...) vaan niinku lapissa. Vaikken ehkä tätä lapiksi mielälkkään, vaan ehkä niinku Peräpohjolaksi. Vaikka historiallisesti pohjanmaassa se peräpohjola on mutta silti kyllähä tää lapin lääniä on. Tuntuu että muutenki tämmösessä (...) ku Keski-

Suomalainen ku lähtee Lappiin niin se Lappi ja muu Suomi on täysin erillisiä paikkoja. Erillisiä maita jopa.

Ensimmäinen haastatteluista löytynyt Rovaniemen lappilaisuuden määritelmä oli siis Rovaniemi osana Lappia. Toinen Rovaniemen lappilaisuuden määritelmä löytyi syntyperäisten rovaniemeläisten haastatteluista, joissa paikkakunta määriteltiin aivan päinvastaisella tavalla. Aineiston rovaniemeläiset olivat sitä mieltä, että Rovaniemi on maantieteellisesti Lapissa, muttei varsinaisesti lappilainen paikka, sillä he määrittivät lappilaisuuden luonnon, syrjäisyyden ja pienuuden kautta. Heidän mielestään Rovaniemi erosi muista Lapin paikkakunnista suuremman kokonsa, laajempien palveluidensa ja opiskelupaikkojen tarjonnan suhteen. Lappilaisuutta pidettiin keinotekoisena leimana, joka oli tarkoitettu lähinnä turismin houkutteluun. Rovaniemi oli heistä korkeintaan välimuoto Lapin ja etelän välillä. Itseään he eivät halunneet lappilaisiksi määrittää, vaan korostivat Rovaniemen olevan enemmän Etelä-Suomen kaupunkien kaltainen, eivätkä he kokeneet itseäänkään lappilaisiksi. Tässä mielessä rovaniemeläisten haastatteluissa lappilaisuus koettiin ei-toivotavaksi alueellisen identiteetin leimaksi, jota he vastustivat. He arvelivat kuitenkin, että Etelä-Suomesta kotoisin olevalle Rovaniemi on osa Lappia. Tämä herätti toisinaan vastareaktion: arvelun siitä, että vastakohtaparina toimivassa Helsingissä asuvat kertovat vääristynyttä kuvaa paikkakunnasta. Samalla maalattiin helsinkiläisistä kuva kapeakatseisina, välinpitämättöminä ja tietämättöminä.

Nuorille on tyypillistä että ulkopaikkakuntalaisen tuottama alueellisen identiteetti-positio voi tuntua vääristyneeltä ja kiusallisen ahtaalta, mutta samalla ulkopaikkakunnallisista kerrottaessa kritiikki unohtuu täysin (Ollilla 2008, 199). Toisaalta määritelmän sisään mahtuvissa haastatteluissa Rovaniemen lappilaisuus nähtiin positiivisena asiana silloin, kun se liitettiin turismiin ja talouteen, ja negatiivisena silloin, kun siitä puhuttiin muussa kontekstissa. Ironista rovaniemeläisen puolustusasenteessa ”Lappi-leimaa” kohtaan on puolustavan asenteen tyypillisuus lappilaiselle identiteetille (Naskali 2003, 15.) Neljästä haastattelemastani rovaniemeläisistä vain yksi myönsi Rovaniemen lappilaisuuden, perustellen lappilaisuuden maantieteellisellä sijainnilla. Kolme muuta haastattelemaani rovaniemeläistä itse asiassa kiihtyivät, ja yksi heistä lähes suuttui, kun kysyin Rovanie-

men lappilaisuudesta. Kiihtyminen johtui siitä, että he vastustivat lappilaista identiteettiä, eivätkä pitäneet itseään lappilaisina, mikä käy ilmi seuraavista haastattelu-otteista:

H: ym, no onko sinusta Rovaniemi lappilainen paikkakunta?

Anne: Ei. Ei, koska tää on niin lähellä Lapin rajaa. Sitä niinkö lapin rajaa. Että tää onkin niinkö sellanen välimuoto lappi. Ei tää silleen (...) jos aletaan kattoon että mitä on lappi, niin mennään Utsjoelle. Siellä on lappi. Mennään Fingmarkille, siellä on vielä vähän enemmän lappia. Mutta niinkö ei Rovaniemi oikeasti ole (...) kyllä se ihan hyvää tekee matkailutaloudelle (...) mutta ei se oikeasti ole Lappia.

H: Mm-m. Entä onko rovaniemeläinen lappilainen?

Anne: Vielä vähemmän. (naurua). Että (...) siis (...) ei oo. Ei sitä ei oikein voi sanoa mitenkään muuten. Se vaan ei oo. (kiihtyneenä)

H: Miten arvelet että Rovaniemi Etelä-Suomessa nähdään?

Anne: Itse asiassa (kiihtyneenä) ihmiset jotka ei oo liikkunut ikinä kehäkolmosen ulkopuolelle (...) ne luulee että meillä on takapihalla nuita (...) jääkarhuja.

H: jääkarhuja?

Anne: Joo. Mie kuulin minun kavereilta (...) "Ooksie ikinä nähnyt jääkarhua?". Joo, olen (...) Ranuan eläinpuistossa sen yhden. "Eikö tuota...eikö teillä oo villinä niitä siellä?".

H: Joo

H: Ku pidät itseäsi Rovaniemeläisenä, niin pidätkö itseäsi lappilaisena?

Aki: No en nyt tietenkään! (Pitkä hiljaisuus). Erityisemmin. (mutisten)

H: Joo. Eli ne on eriasioita?

Aki: ainaki itelle näyttäisi olevan.

H: Joo.

Kolmas määritelmä Rovaniemen lappilaisuudelle löytyi muualta Lapista Rovaniemelle muuttaneiden haastatteluista. He viittasivat rovaniemeläisiin sanoilla "industrial -lappilaiset" ja "city -lappilaiset", ja pitivät Rovaniemeä erilaisena muuhun Lappiin nähden. Joskus tämä vertailu oli positiivista, ja joskus negatiivista. Vertailuun vaikutti väkiluku ja palvelut, mutta myös status opiskelijakaupunkina, muuttovoittoisuus, sekä nuorten ihmisten suuri määrä verrattuna muuhun Lappiin. Usein tämä vertailu oli sävyiltään positiivista. Eräessä Pohjois-Lapista kotoisin olevan lukiolaisen haastattelussa vertailu koettiin kuitenkin negatiiviseksi "rennon meiningin" puuttumisen ja lialli-

sen kaupunkilaistumisen takia. Samassa haastattelussa syntyperäisten rovaniemeläisten ikätoverien kaupunkilais-identiteetti koettiin teennäiseksi ja ärsyttäväksi, jopa ylimieliseksi. Haastattelussa toistui Rovaniemen city -lappilaisuus, ja kerrottiin kaupungista sen mukaisesti. Erona muiden muualta Lapista muuttaneiden haastatteluihin oli vain kyseisten asioiden kokeminen negatiivisiksi piirteiksi. Aineiston kolme muualta Lapista muuttanutta jokainen määrittivät Rovaniemen sanoilla ”city -lappi” tai industrial -lappi” tai molemmilla. Erityisesti korkeakoulujen sijoittumista Rovaniemelle pidettiin tärkeänä tekijänä siihen, miksi Rovaniemi on erilainen kuin muu Lappi. Muualla Lapissa ei ole yliopistoa, ja alueen ainoa toinen ammattikorkeakoulu on Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Joissain haastatteluissa arveltiin, että juuri korkeakoulut olivat pääasiallinen syy siihen, että Rovaniemi ei muun Lapin tavoin ole muuttotappiollinen alue. Rovaniemen alueellisesta identiteetistä ja rovaniemeläisten lappilaisuudesta kertoi 24-vuotias Kemijärveläinen Jarmo seuraavasti:

H: Onko sinusta tuota (...) rovaniemeläinen lappilainen?

Jarmo: No on se. Onhan se. Se on sellanen industrial lappilainen. (naurua)

H: Heh

Jarmo: Ei ehkä sellainen oikea true lappilainen, mutta kyllä se pitää silti laskea (naurua)

H: Heh. Joo.

Jarmo: Siinäähän lähtisi Rovaniemeläisiltä identiteetti jos ne ei ois lappilaisia.

H: Ym.

Jarmo: Ei ois joulupukkia!

Vaikka aineistossa toistui lähinnä kolme määritelmää, joille antoi suuntaa kertojan kotipaikkakunta, liittyy tähän myös muita asioita. Eräissä haastattelussa Rovaniemen lappilaisuus kyseenalaistettiin vahvasti, vaikka haastateltava oli kotoisin Keski-Suomesta, ja kaikki muut aineiston Keski- ja Etelä-Suomesta kotoisin olleet korostivat Rovaniemen lappilaisuutta. Haastattelun erikoispiirteenä oli se, että haastateltava oli asunut Rovaniemellä hyvin kauan. Haastattelussa Rovaniemen lappilaisuus koettiin kosmeettiseksi ja turismia varten tuotetuksi, ja paikkakuntaa ei koettu aidosti lappilaiseksi. Kyseessä oli siis sama määritelmä kuin syntyperäisten rovaniemeläisten haastatteluissa. Haastattelussa alueen keinotekoiseksi koettu Lappi-imago – ”joulupukki ja poro” – leima koettiin ärsyttäväksi, ja yrittämistä ja kulttuuria alas polkevaksi. Synnyinpaikkakunnan sijainti ei siis selitä

sitä, miten alueen identiteetti määritellään. Kertojan alueellinen identiteetti-positio kuitenkin vaikuttaa siihen, millaiseksi alue koetaan.

Aineistosta ilmennyt Rovaniemen alueellinen identiteetti on siis ristiriitainen, ja jakautunut kolmeen osaan. Ensimmäisen määritelmän mukaan kyseessä on lappilainen kaupunki. Toisen määritelmän mukaan kyseessä on kaupunki Lapissa, mutta joka on anomalia muuhun Lappiin nähden, ja enemminkin eteläisempien kaupunkien kaltainen. Kolmannen määritelmän mukaan kyseessä on kaupunki-Lappi, joka edustaa rajapintaa muun Suomen ja Lapin välillä. Määritelmät merkityksellistyvät haastatteluissa siten, että opiskeluiden jälkeiset paikkakunnalle jäämiseen ja menestymiseen liittyvät mahdollisuudet olivat kytköksissä alueen koettuun identiteettiin. Kun Rovaniemi koettiin rajapinnaksi Lapin ja etelän välissä, se tarjosi opiskelijoille mahdollisuuden jäädä Lappiin ja silti saada kaupungit edut. Kun alue koettiin kaupungiksi muiden kaupunkien joukossa, jääminen koettiin mahdolliseksi, mutta ei ongelmattomaksi. Tällaisissa haastatteluissa kaupungin pieni koko ja suuret välimatkat muihin kaupunkeihin vaikuttivat negatiivisesti koettuihin jäämis- ja menestymismahdollisuuksiin. Kun Rovaniemi koettiin lappilaiseksi kaupungiksi, sen ilmapiiriä ylistettiin ja eksotiikkaa keuhuttiin. Samoissa haastatteluissa kuitenkin kerrottiin, että opiskeluiden jälkeen Rovaniemellä ei ole mitään tarjottavaa, eikä jäämistä pidetty järkevänä vaihtoehtona. Kyseinen ilmiö on todennäköisesti nähtävissä myös muissa pienissä kaupungeissa, mutta siitähän onkin kyse, sillä Suomen mittapuulla Rovaniemi ei ole erityisen pieni kaupunki. Subjektiivisesti se voidaan kuitenkin kokea pieneksi, mihin vaikuttaa kaupungin alueellinen identiteetti.

Rovaniemen ”lappilaisuudella” on merkitystä siinä mielessä, että Lapille annetaan monenlaisia merkityksiä, ja nämä merkitykset voivat leimata Lapin jokaisen alueen, olivat merkitykset sitten totta tai eivät. Muuttopuheet ovat Rovaniemellä opiskelevien parissa erittäin yleisiä, kuten muuallakin Lapissa. Muualla Lapissa palvelut ja opiskelumahdollisuudet koetaan usein huonoksi (esim. Jurvansuu 2000, 30), minkä lisäksi Lappi määritellään usein kurjuuden kautta (Haveri & Suikkanen 2003). Lappi ei myöskään ole homogeeninen alue, vaan se pitää sisällään monia pienempiä alueita ja kulttuureja (Valkonen 2003, 14–15). Rovaniemellä palvelut koettiin enimmäkseen hyväksi ja välillä jopa paremmiksi kuin sen kokoisilla kaupungeilta odotettiin. Kurjuuspuheitakaan ei haastatteluaineistosta löytynyt, paitsi huonoksi koetun työllisyystilanteen suhteen, ja toisinaan ”pakko muut-

taa”- puheissa. Vaikuttaisi siis siltä, että Rovaniemi ei jaa kaikkia Lapin ongelmakohtia, mutta muuttamisen kulttuurin se kyllä jakaa, ja monessa mielessä siitä puhutaan hyvin samalla tavalla. Rovaniemen asukkaat ovat perinteisesti olleet ”junantuomia”, eli muualta muuttaneita, sillä suuren Lappiin suuntautuvan muuttoilmiön seurauksena seutu muuttui nopeasti kauppalasta kaupungiksi 1960-luvulla (Enbuske 2003, 60–61). Muutamassa haastattelussa mainittiinkin muualta muuttaneiden opiskelijoiden olevan ”läpikulkumatalla”. He hakevat kaupungista tutkinnon, ja sitten hyppäävät junaan ja siirtyvät johonkin Etelä-Suomen väestökeskuksista tai takaisin kotipaikkakunnalleen, jossa heidän juurensa sijaitsevat.

4.2. Rovaniemen alueelliset merkitykset

Alueellinen identiteetti voi tuntua turhalta ajattelun kohteelta. Miksi pohtia paikalle annettuja merkityksiä ja alueellista identiteettiä, kun voimme tutkia konkreettisia ilmiöitä, kuten vaikkapa työttömyyttä Lapissa? Siksi, että se millaiseksi alue koetaan, vaikuttaa siihen millainen alue on, ja sama toisinpäin. Jos vertaillaan kahta aluetta, joista toisella on menestyjän identiteetti, ja toinen koetaan ”noloksi paikaksi”, niin kumpaan nuoret todennäköisemmin muuttavat? Esimerkiksi kemijärveläisillä nuorilla on tyypillistä määrittää paikkakunnalle jääminen epäonnistumisen aiheuttajana, ja kokea muuttaminen pakoksi (Ollila 2008, 192–195). Kun huonoksi koetun työllisyystilanteen lisäksi paikalleen jääminen koetaan epäonnistumiseksi, voi muutto tuntua sekä helpommalta että järkevämmältä vaihtoehdolta. Aktiivinen toimiminen työllistymisen eteen ei välttämättä tunnu palkitsevalta, mikäli palkinto on halveksunta ja kysymys: miksi et muuttanut muualle kuten muut? Nuorilla on taipumus omaksua asenteita ympäristöstä, joita he uskovat tarvitsevansa menestyäkseen (Eckersley 1996). Muuttaminen menestyksen takaajana on eräs näistä asenteista.

Aineiston pohjalta sanottuna Rovaniemellä ei ole niin huono tilanne, kuin esimerkiksi kemijärveläisten nuorten tarinoissa. Kaupunkiin jäämistä ei yleisesti pidetty epäonnistumisena, mutta jäämiseen liitettiin vahva uhrauksen merkitys. ”Opiskeluiden jälkeen on pakko muuttaa kun muutkin muuttaa” -puheet olivat yleisiä haastatteluissa. Jääminen tarkoitti joidenkin etujen saamista, mutta menestymismahdollisuuksista tinkimistä. Etuja olivat muun muassa mahdollisuus jäädä Lappiin ja asua silti kaupungissa, mahdollisuus rauhallisempaan elämäntapaan ja sosiaalisten suhteiden sijoittuminen alueelle. Opiskelijakaupunkina Rovaniemeä keuhuttiin, mutta opiskeluiden jälkeinen

elämä nähtiin haastavana. Toisen asteen opiskelijoille kaupunki myös hävisi kilpailun Oulun ja muiden isompien yliopistokaupunkien kanssa, sillä vaikka Rovaniemelle jääminen nähtiin mahdollisuutena, niin ensisijaisesti he halusivat muuttaa Etelä- tai Keski-Suomeen opiskelemaan. Hyvät opiskelumahdollisuudet antoivat kuitenkin mahdollisuuden valita jäämisen ja muuttamisen välillä. Opiskelut ovat esimerkiksi Kittilässä ja Tervolassa, kahdessa Lappilaisessa kunnassa, suurimmat syyt nuorten muuttamiselle (Jurvansuu 2000, 32–33).

Rovaniemellä vaikuttaisi olevan nuorten mielikuvissa jakaantunut identiteetti. Toisaalta kyseessä on opiskelijakaupunki, jota nuoret pitävät kulttuurisesti melko rikkaana, hyvät palvelut omaavana ja viihtyisänä. Toisaalta se on lappilainen maaseutukaupunki, johon liitetään hyvin paljon samoja merkityksiä kuin muihinkin lappilaisiin alueisiin, niin huonossa kun hyvässä mielessä. Lappiin liitetyissä merkityksissä Rovaniemi oli rauhallinen, luonnonläheinen ja ilmapiiriltään rento, mutta samalla myös syrjäinen ja kaukainen. Rovaniemeä verrattiin paljon Helsinkiin ja Ouluun. Vaikka nuorten yleisimpänä muuttokohteena ja Rovaniemen ominaispiirteiden vastakohtaparina – merkityksellisenä toisena – pidettiin kaikissa haastatteluissa Helsinkiä, Oulu oli kaupungeista se, jonne synyperäiset rovaniemeläiset arvelivat muuttavansa. Myös aineiston muualta kotoisin olevat arvelivat rovaniemeläisten nuorten muuttavan useimmiten Ouluun. Syyt muutolle olivat selvät: Oulua pidettiin Rovaniemen kaltaisena, mutta rikkaampana, menestyvämpänä, isompana ja trendikämpänä. Rovaniemeä vertailtiin Helsinkiin välillä myös positiivisessa mielessä, kun kyseessä oli ilmapiiri, luonto tai rauhallisen elämäntavan suosiminen. Ouluun verrattaessa kyseessä oli yksipuolinen ilmiö: kaikki kehut menivät Oululle, paitsi luonnon suhteen. Oulu on Rovaniemeä maantieteellisesti lähimpänä sijaitseva sitä suurempi kaupunki, ja siellä on myös yliopisto. Kyseessä olevat seikat aiheuttivat Rovaniemen negatiivisen peilaamisen suhteessa Ouluun. Oulu on yliopistokaupunki, ja Rovaniemi on yliopistokaupunki Lapissa, eli alueella jolle on rakennettu vahvaa periferian identiteettiä. Seuraava 18-vuotiaan Rovaniemeltä kotoisin olevan Anssin haastattelusta irrotettu katkelma kiteyttää hyvin aineistosta löytyneet Oulua koskevat muuttopuheet:

H: Miksi justiinsa (haluat muuttaa) Ouluun?

Anssi: Se johtuu varmaankin siitä ettäkö Oulusta pääsee... Oulu on aika arvostettu Suomen kaupunki kuitenkin, sitten siellä on... eri tutkintomahdollisuuksia löytyy... sit siellä on suht halpa asua jos

vertaa esimerkiksi kunnolla Etelä- Suomen kaupunkeihin. Niinku Tampereeseen tai Helsinkiin niin siellä (Oulussa) on varmaan halvempi asua ku siellä ja välistä on halvempi asuako Rovaniemelläkin.

H: Joo

Anssi: ne on niitä suurimpia osa- syitä.

H: mistä se arvostus tulee, että miksi Oulu on arvostettu?

Anssi: Varmaan se tulee jostakin arvosanasta tietenkin. Tuolla saatiin 10 L:ää ja tuolla 1. Mennään kaikki tuonne 10L:n luokse.

4.3. Turismi negatiivisen alueellisen identiteetin tuottajana

Lapin imago on rakentunut turismin ja siihen liitettävän luonnonkäytön ehdoilla (Moring 2000, 96). Mainonnan kautta Lapin väestö on usein kuvattu osana eksoottista luontoa. Kyseinen määrittelytapa koskee erityisesti saamelaisia, mutta myös muuta Lapin väestöä. (Saarinen 1999, 85.) Lappiin liittyvä matkailu ja turismi ovat yhdet Rovaniemen tärkeimmistä elinkeinoista (Tikkanen, 2003, 31–32.) Tästä syystä Rovaniemi jakaa muun Lapin kanssa turismiin liittyvän mainonnan ja imagon. Kyseinen ilmiö on ongelmallinen, sillä imago ei välttämättä ole totuudenmukainen, mutta sen olemassa olo tekee siitä osan asukkaiden sosiaalista todellisuutta. Kun mainonta asettaa Rovaniemelle Lappiin vahvasti liittyviä merkityksiä, ja kun Lappiin liitetään haluttujen positiivisten mielikuvien lisäksi hyvin vahvoja negatiivisia stereotypioita, saa Rovaniemi osansa ilmiön negatiivisista vaikutuksista.

Yksi neljästä haastattelemistani rovaniemeläisestä nuoresta piti Rovaniemeä lappilaisena alueena, sillä hän perusteli Lapin olevan vain maantieteellinen sijainti. Niin se onkin, sen lisäksi että se on alueellisen identiteetin käsitteen kautta tarkasteltuna myös sosiaalisesti rakennettu paikka. Loput kolme haastattelemastani rovaniemeläistä nuorta reagoivat voimakkaasti Lappia koskeviin puheisiin, ja kiistivät olevansa lappilaisia. He pitivät itseään kaupunkilaisina, eivätkä halunneet tulla yhdistetyksi Lappiin. Mikä merkitys sillä on, jos rovaniemeläisillä nuorilla on tarve vakuuttaa, ettei Rovaniemi ole Lappia, tai ainakaan kuulu ”oikeaan” Lappiin ja siksi rovaniemeläiset eivät ole lappilaisia? Merkityksen katson löytyvän Lappiin heijastetuissa mielikuvista, ja sitä kautta Lapin alueellisessa identiteetissä. Lappi määritetään toisinaan etelällä alisteiseksi ja sen riistämäksi ja siihen verrattuna köyhäksi (Suopajarvi 1999, 15–21). Lapille on rakennettu perifeerinen identiteetti, jota

lappilaiset ovat olleet mukana rakentamassa (Valkonen 2003, 204). Kun kaupunkilaisuus on nuorille menestymispuheiden kautta toivottu identiteetti, syntyy ristiriita kun heidät sijoitetaan turisteille tuotetun mainonnan kautta periferiaan.

Rovaniemillä turismi näyttelee hyvin suurta roolia liiketoiminnan kannalta (Tikkanen 2003, 31–32). Turismin houkuttelun vuoksi kaupungin Lappi-imagoa on tarkoituksella korostettu, jonka tiedosti ja josta puhui myös jokainen haastatteleman opiskelija. Jos Lappi mielletään periferiaksi, riistetyksi ja etelälle alisteiseksi, tai luonnonläheiseksi, etäiseksi ja syrjäytyneeksi, ja Rovaniemi on kaupunki muiden kaupunkien joukossa, niin millainen reaktio syntyy kaupunkilaisidentiteetin omaavalle nuorelle, jolle aktiivisesti tuotetaan Lappi-leimaa? Lopputuloksena on vastareaktio, kapinointi annettua leimaa vastaan, Rovaniemen lappilaisuuden kiistäminen ja paikan pitäminen ”nolona”. Tämä voi johtaa poismuuttopuheisiin. Kun kysyin rovaniemeläisiltä nuorilta kokivatko he itsensä lappilaisiksi, heille kysymys vaikutti merkitsevän: koetko itseäsi juntiksi. Reaktiona oli puolustautuminen ja lappilaisuuden kiistäminen, vaikka olin tehnyt kaikille haastateltaville selväksi, että olen itsekin kotoisin Rovaniemeltä. Haastatteleman rovaniemeläiset identifioivat itsensä kaupunkilaisidentiteettiin, johon lappilaisuuden kuva ei heidän mielestään sopinut. Syrjäytynyt Lappi suhteessa kehittyneeseen eteläiseen keskukseen on yhä olemassa oleva nuorten maailmankuva (Jukarainen & Tuhkunen, 2004, 96). Mistä Rovaniemeen liittyvä periferia identiteetti sitten syntyy, jos ominaisuuksiltaan Rovaniemi ei ole kuten muu Lappi vaan sen parhaat palvelut ja työllistymismahdollisuudet omaava paikka? Aineiston pohjalta sanottuna ristiriitainen identiteetti muodostuu ylenpalttisesti turismiin liittyvästä Rovaniemen mainostamisesta Lappi-imagon kautta. Alueen maine, jolla taas on suora vaikutus alueen identiteettiin, voi vaikutuksiltaan olla yhtä ”totta” kuin fyysinenkin todellisuus (Karvonen 1999, 18).

Kun systemaattisesti Rovaniemeä mainostetaan vain ja ainoastaan osana Lappia ja lappilaisena, sitä mainostetaan myös Lapin negatiivisessa kontekstissa. Tämä ei tarkoita, että Lappi olisi jotain, jota pitäisi kiistää tai hävetä, tai ettei Rovaniemi olisi Lappia. Lapin pääkaupunkina Rovaniemi on osa Lappia, ja se on rajattu Lapin maakuntaan kuuluvaksi alueeksi. Enemminkin joko Rovaniemi tarvitsee muunlaista identiteettiä, tai Lapin ei tarvitse tarkoittaa periferiaa. Niin kauan kun määritämme Lapin kielellisenä konstruktiona huonommaksi kuin etelän toistamme ja luomme niitä

merkityksiä, jotka liittävät Lapin periferiaan (Suopajarvi 1999, 15–21). Sekä Lappi että Rovaniemi tarvitsevat menestyjän identiteettiä, mikäli haluamme nuorten kokevan paikkakunnalle jäämisen menestymisen kannalta järkeväksi. Sekä haastattelu että eläytymisaineiston pohjalta sanottuna menestyjän identiteettiä ei tällä hetkellä tarjoa Lapin suurinkaan paikkakunta, Rovaniemi. Rovaniemeä saattaisi kuitenkin olla alue, jonka kautta menestyjän identiteettiä voitaisiin tuottaa Lappiin. Rovaniemi on väestönkasvun kannalta katsottuna positiivinen poikkeus Lapissa, ja tässä mielessä potentiaalinen menestysidentiteetin tuottaja. Lapin ei tarvitse tarkoittaa epäonnistumista, eikä sen tarvitse tarkoittaa periferiaa, mikäli emme tuota sille periferian leimaa.

5. Rovaniemen sosiaalinen merkityksellistyminen

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kuinka Rovaniemellä opiskelevat nuoret merkityksellistävät kaupungista poismuuttoa ja jäämistä. Muuttamista ja jäämistä merkityksellistävät seikat liittyvät osittain fyysiseen todellisuuteen ja osittain kulttuurisesti tuotettuun sosiaaliseen todellisuuteen. Usein fyysinen ja sosiaalinen todellisuus näyttäytyivät aineistossa päällekkäin, kuten esimerkiksi puhuttaessa Rovaniemen sijainnista. Fyysisesti Rovaniemen sijoittuminen pohjoiseen vaikutti opiskelijoista pohjoisen ilmaston kautta siten, että osalle muuttamisen osasyiksi merkityksellistyivät kylmät talvet, ja osalle taas jääminen merkityksellistyi juuri kylmien talvien mahdollistamien talviurheiluharrastuksien muodossa. Sosiaalisesti Rovaniemen sijoittuminen pohjoiseen tarkoitti sen sijoittumista Lappiin. Tällöin Rovaniemi jakoi Lapin alueellisen identiteetin. Lappi on kulttuurisesti rakennettu perifeeriseksi, alueeksi jossa on ”luontoa”, ja joka määrittyy Etelä-Suomen vastakohtana. Kyseinen näkyi aineistossa kertomuksissa, joissa kaiken elämässä arveltiin paranevan kun nuori muuttaa Etelä-Suomeen, mikä arvotettiin ikään kuin itsestään selvästi paremmaksi alueeksi. Kaikki aineiston opiskelijat eivät kuitenkaan jakaneet näkemystä Rovaniemen perifeerisyydestä, ja jotkut heistä tiedostivat kaupungin jakavan mielipiteet.

Lappi-kuvaa tuotetaan suurelta osin turismin ehdoilla, jolloin siitä konstruoidaan vahvoja luontoon ja matkailuun liittyviä stereotypioita, jotka vahvistavat kuvaa Lapista modernin eteläsuomalaisen kaupungin vastakohtana. Aineistossani Rovaniemen pohjoisuuden sosiaalinen todellisuus näyttäytyikin negatiivisena vertautumisena Etelä-Suomen kaupunkeihin. Rovaniemen kerrottiin olevan ”kaukana kaikesta” ja ”kaukana Etelä-Suomesta”, mitkä Lappia koskevassa keskusteluyhteydessä olivat sama asia. Tutkimusaineistossani Rovaniemellä opiskelevien oletusarvoiseksi muuttosuunnaksi arveltiin Etelä-Suomea, ja nämä arvelut itsessään aiheuttivat muuttamista: osa opiskelijoista koki muuttamisen pakolliseksi, sillä he eivät halunneet jäädä heidän hyväksymänsä sosiaalisen todellisuuden mukaisesti yksin ja työttömiksi. Kemijärven ja Kittilän nuorten tulevaisuuskuva koskevissa epäonnistumistarinoissa kyseisille lappilaisille alueille jääminen merkityksellistyi tyypillisesti työttömyyden, yksinäisyyden ja ironisen peräkammarinpojan identiteettiposition kautta (Ollilla 2008, 197). Osassa Rovaniemellä opiskelevien nuorten eläytymistarinoissa oli myös vastaavia elementtejä, kun taas osassa Rovaniemeä pidettiin hyvänä asuinpaikkana. Eläytymistarinoiden pohjalta tulkittuna Rovaniemellä vaikuttaa muuttopaine, jonka nuoret selvästi tiedostavat, mutta jota kaikki eivät allekirjoita totuutena. Osalle opiskelijoista Rovaniemi oli erittäin mieluisa asuinpaikka,

josta he eivät halunneet muuttaa pois, ja osalle Rovaniemen tai muidenkaan kaupunkien koetuilla ominaisuuksilla ei itsessään ollut merkitystä tulevaisuuden suunnitelmien kannalta. Rovaniemen alueellinen identiteetti on jakautunut, mikä näyttäytyy Rovaniemen merkityksellistymisessä eläytymistarinoissa ja haastatteluissa. Niissä Rovaniemeä kuvattiin sanoilla kaupunki, opiskelijakaupunki, kylä ja käpykylä. Kuudenkymmenen tuhannen asukkaan kaupunki ei ole maailman mittapuulla iso, mutta se on silti kaupunki. Rovaniemi oli kylä ja käpykylä kun siitä puhuttiin alueena, jolla ei ole lainkaan menestymiskehystä, ja kaupunki ja opiskelijakaupunki kun siitä puhuttiin alueena, jolla on menestymiskehys.

Useissa tarinoissa ja haastatteluissa menestymiskehysten koettiin loppuvan opiskeluiden loputtua, eli kaupungin arveltiin olevan hyvä asuinalue opiskeluiden ajan, mutta tarjoavan huonosti mahdollisuuksia haluttuun elämäntapaan opiskeluiden jälkeen. Opiskeluiden jälkeinen menestymiskehysten puute johtui Rovaniemen huonoksi koetusta työllisyystilanteesta sekä arvelusta, että opiskeluiden jälkeen kaikki aikovat muuttaa pois. Tältä pohjalta tarkasteltuna Rovaniemen varsin hyvät opiskelumahdollisuudet tuottavat nuorille mahdollisuuden kokea menestyvänsä kaupungissa, kun taas työllisyystilanne ja muuttopuheet tuottavat opiskeluiden jälkeistä menestymiskehysten puutteen. Se millaiseksi alueellinen identiteetti rakennetaan vaikuttaa siihen millaiseksi alue koetaan. Rovaniemen kohdalla sen alueellinen identiteetti on jakaantunut, sillä se on elävä opiskelijakaupunki hyvin vahvasti maaseuduksi leimatulla alueella Suomen harvaanasutussa pohjoisessa. Juuri tämä leimautuminen on suuri tekijä muuttopuheiden takana.

5.1. Muuttamisen ja jäämisen kulttuuriset jäsentelyt

Luvussa kaksi esitin eläytymistarina-aineiston opiskelijoiden muutto- ja jäämissyiden jakautuvan kuuteen teemaan, jotka olivat sosiaaliset suhteet, elinkeino, alueellinen identiteetti, asuinympäristö, palvelut ja liikkuminen. Sosiaalisten suhteiden teeman muuttotarinat koskivat lähinnä muuttamista lähemmäs kavereita ja sukulaisia, muuttamista koska kaveritkin muuttavat, tai muuttamista itsenäistymisen vuoksi. Teeman jäämistarinat koskivat suvun ja ystävien sijoittumista Rovaniemelle, sekä viihtymistä hyvien harrastusmahdollisuuksien vuoksi. Elinkeinoon teeman muuttotarinat koskivat muuttamista töiden, opiskeluiden ja parempien palveluiden sekä tapahtumien takia. Jää-

mistarinat taas kertoivat hyvistä opiskelu- ja palvelumahdollisuuksista, mutta harvemmin työllistymisestä.

Kun samat asiat merkityksellistyivät joissain eläytymistarinoissa sekä muuttamisen että jäämisen syyksi, selittyivät teemojen varsinaiset muuttosyyt muiden teemojen kautta. Erityisesti alueellisen vertailun kautta alueellisen identiteetin teema nousi esiin, jolloin opiskelijat kertoivat muuton syyksi muuttamisen parempien palveluiden ja tapahtumien perässä, vaikka vastaavat jäämistarinat kertoivat hyvistä palveluista. Kyseessä ei kuitenkaan ollut ainoa poikkitemaattinen tarinallinen elementti. Toinen hyvin yleinen vastaava kertomuselementti koski opiskeluita. Rovaniemen opiskelumahdollisuudet koettiin kattavaksi, mutta usein muuton syyksi ilmoitettiin opiskelut, vaikka välistä kyseistä alaa olisi voinut opiskella Rovaniemelläkin. Tällöin opiskelut olivat vain se, mitä opiskelija kuvasi lähtevänsä tekemään muualle. Muuttamisen syyksi merkityksellistyi kyseisissä tarinoissa usein joko sosiaalisten suhteiden teeman kuuluva itsenäistyminen tai suvun ja kavereiden sijoittuminen jollekin alueelle.

Alueellisen identiteetin teema oli monimerkityksinen, sillä joskus se ilmeni suoraan puhuttaessa Rovaniemestä ja Lapista, ja joskus se löytyi alueiden välisestä vertailusta. Kun opiskelijat puhuivat palveluista jäämistarinoiden kontekstissa, ne koettiin yleensä hyväksi ja kattavaksi. Kyseisen kaltaiset tarinat olivat myös sangen yleisiä. Kun opiskelijat kirjoittivat palveluista muuttamisen kontekstissa, he kertoivat palveluiden olevan etelässä paremmat ja tapahtumia olevan enemmän. Isommat ihmismäärät mahdollistavat paremmat palvelut. Kyse on kuitenkin alueellisesta vertailusta, sillä jos Rovaniemen palvelut ovat hyvät ja riittävät, miksi muuttaa parempien palveluiden takia pois? Mielikuvissa on voimaa, ja ne suurelta osalta rakentavat alueellisen identiteetin. Tällöin mielikuvat paremmista palveluista voivat vaikuttaa muuttopäätökseen, vaikka henkilö olisi tyytyväinen asuinalueensa palveluihin.

Alueellisen identiteetin teeman yksi erikoispiirre on se, että jos henkilö piti Lapista ja koki Rovaniemen lappilaiseksi alueeksi, hän myös kertoi jäävänsä Lappiin Lapin vuoksi. Joissain tarinoissa kertoja tiedosti myös muuttavansa, koska ei tykkää Lapista, mutta tällöin syyksi kerrottiin usein

liikkumisen ja asuin ympäristön teemaan liittyviä asioita, kuten kylmyys ja pitkät välimatkat. ”Opiskelijakaupunki” ja ”käpykylä” olivat Rovaniemeä koskevat alueellisen identiteetin näkemykset. Eräissä mielessä alueellinen identiteetti oli teema, joka yhdisti kaikki kuusi teemaa, sillä sosiaalisesti rakennetusti alue on sellainen kuin sen identiteetti on. Alueelliseen identiteettiin voidaan pyrkiä vaikuttamaan tietoisin keinoin, mikä mahdollistaa myös nuorten poismuuttoon puuttumisen kaupungin maineeseen ja sitä kautta identiteettiin vaikuttamalla. Vaikka kaikkia ei voida saada jäämään Rovaniemelle, mikäli edes vähän useampi päättäisi jäädä, olisi kyseinen todennäköisesti Rovaniemen alueellisen kehityksen kannalta hyvä asia. Suurempi väestökanta antaa paremmat mahdollisuudet moneen asiaan, kuten yrittäjyyteen, mikä voi näkyä uusina työpaikkoina ja entistäkin laajempina palveluina.

Asuin ympäristön teema piti sisällään tarinoita, joissa Rovaniemi määriteltiin lähinnä saman keskusteluyhteyden puitteissa kuin muukin Lappi. Rauhallisuus, turvallisuus ja luonto määrittävät jäämistarinoiden asuin ympäristölle annetut merkitykset. Samat asiat negatiivisiksi merkityksiksi kääntyneinä määrittivät muuttotarinat. Rauhallisuus koettiin muuttotarinoissa tylsyydeksi, turvallisuus tapahtumien puutteeksi – tämä tosin oli päällekkäinen palveluiden teeman kanssa, ja luonnosta kirjoitettiin kylmyyden ja hyttysten täyttämien kesien kontekstissa. Asuinpaikan koko oli kuitenkin asuin ympäristön teeman tärkein elementti muuttamiselle ja jäämiselle annettujen merkityksien kannalta. Kun opiskelijat puhuivat jäämistarinoissaan Rovaniemestä, he kertoivat kaupungin olevan ”sopivan kokoinen”, ja Rovaniemi määrittyi pieneksi kaupungiksi. ”Sopivan kokoinen” kaupungin kontekstissa kerrottiin usein myös palveluita olevan riittävästi, siinä missä pienen kaupungin kontekstissa palveluita olevan vähemmän kuin etelässä. Kaupungin koko siis määrittyi eläytymisaineistossa kahdella tavalla, jotka olivat suoraan kytköksissä kirjoittajan muutto- tai jäämishalukkuuteen. Asuin ympäristö ja palvelut löytyivät usein teemoina samoista tarinoista, joten asuin ympäristön koon määrittäminen tarinoissa vaikutti koettuihin palveluihin, ja molempiin vaikutti koettu alueellinen identiteetti.

Palveluiden teema oli asuin ympäristön teeman tapaan jakautunut kahteen päädiskurssiin jakaantunut. Muuttotarinoissa usein mainittiin, että etelässä on paremmat palvelut ja enemmän tapahtumia. Jäämistarinoissa taas puhuttiin palveluiden olevan hyvät tai riittävät, ja kaiken tarpeellisen

olevan lähellä. Jälleen kerran samat asiat toimivat sekä muuttamisen ja jäämisen merkityksellistäänä. Määritelmien sisällöt voisivat olla keskenään ristiriitaiset, ellei huomiosi asioiden kokemuksellisuutta ja tähän vaikuttavaa alueellista identiteettiä. Mikäli alue koetaan pieneksi, sen palvelut koetaan todennäköisesti riittämättömiksi. Mikäli alue taas koetaan sopivan kokoiseksi, määritetty alueen pieni koko palveluiden läheisyytenä. Mielikuvat alueesta vaikuttavat siis siihen, miten alue koetaan ja sama toisinpäin.

Liikkumisen teemaan liittyvät muuttotarinat liittyvät lähinnä kaukaisuuteen Etelä-Suomesta, ja huonoon koettuun julkiseen liikenteeseen, eli bussien harvaan kulkemiseen. Etelä-Suomen etäisyyden lisäksi muuttotarinoissa ongelmaksi koettiin vaikeus matkustaa ulkomaille, kun yleensä täytyy ensin matkustaa Helsinkiin. Jäämistarinoissa kaukaisuus Etelä-Suomesta ei ollut ongelma hyviksi koettujen kulkuyhteyksien vuoksi, joiden ansiosta matkustaminen koettiin helpoksi. Kyse onkin oikeastaan näkemyksestä: Etelä-Suomen kaukaisuus näyttää olevan ongelma vain muuttotarinoissa. Vaikka suuri maantieteellinen etäisyys on Olemassa, siihen suhtautuminen riippuu opiskelijan asennoitumisesta ja tulevaisuuskuvasta. Eräässä mielessä osa Rovaniemen ongelmista on juuri maantieteelliseen sijaintiin liittyviä, sillä kun nuorten oletettu ensisijainen muuttosuunta on Etelä-Suomi, sinne päätyy myös merkittävä osa heidän sosiaalisista suhteistaan. Toisaalta merkittävimmät tekijät jotka ovat aiheuttaneet massamuuton etelään, eivät ole aineistoni valossa perustaltaan maantieteellisiä, vaan vähintään osittain sosiaalisesti rakentuneita.

Teemojen aiheet olisivat eräänlaisia yleisiä nuorten muuttamista ja jäämistä määrittäviä toteamuksia, ellen olisi käsitellyt niitä yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden ja alueellisen identiteetin käsitteen kautta. Tässä kontekstissa muuttamisen ja jäämisen merkityksellisti Lappiin liittyvä keskusteluyhteys: kulttuurisesti rakentunut nuorten muuttopaine, sekä Rovaniemen ja Lapin identiteettien limittäytyminen. Rovaniemen mieltäminen ”käpykyläksi” tai ”opiskelijakaupungiksi” on pohjana monen teeman dualistisessa jakaantumisessa. Toisaalta samaan lopputulokseen voi päästä miettimällä kaupungin koettua kokoa. Koettu koko on kuitenkin osa alueellista identiteettiä ja kokemuksetkin pohjautuvat paitsi koettuun myös kulttuurisesti välittyneisiin merkitykseen, ja tässä mielessä alueellisen identiteetin kautta pohtiminen on kokonaisvaltaisempi tapa selittää muuttokulttuuriin vaikuttavia tekijöitä.

Luvussa kolme tyypittelin eläytymistarinat neljään kategoriaan, joihin muutamaa erikseen käsiteltyä poikkeusta lukuun ottamatta kaikki tarinat sopivat. Eläytymistarinoista rakentamani tarinatyyppit ovat muuttaminen tahdon vuoksi, muuttaminen tarpeen vuoksi, jääminen tyytyväisyyden vuoksi ja jääminen epäonnistumisen vuoksi. Kaikissa tarinoissa ei löytynyt kaikkea tyypeissä kerrottua, mutta se ei ole tarkoituskaan. Tyyppit ovat ennemminkin monesta samankaltaisesta tarinasta rakennettuja tarinamalleja. Jaoin tyyppit muutto- ja jäämisviitekehityksen mukaan, sekä tarinoista esiin nousseen toimijuuden mukaan. Kun opiskelijan tarinaan kirjoitettu motivaatio on tahdosta lähtöisin, on kyseessä aktiivisen toimijuuden tarina. Kyseisiä tarinoita ohjaava tekijä on muuton tai jäämisen merkityksellistyminen haluttavaksi vaihtoehdoksi tavoitellun tulevaisuuskuvansa vuoksi. Tällöin jäämistarinoissa puhuttiin tyytyväisyydestä, ja muuttotarinoissa omista tulevaisuuden suunnitelmista.

Passiivisen toimijuuden jäämistarinoissa jääminen koettiin epäonnistumisena, ja muuttotarinoissa muuttaminen välttämättömänä. Epäonnistumista koskevissa tarinoissa kyseessä on samankaltainen epäonnistumisdiskurssi, kuin Itä-Helsingin lähiöissä asuvilla nuorilla: Itä-Helsingin nuorille on epäonnistumisen identiteetti-positiosta puhuttaessa tyyppillistä kertoa Itä-Helsinkiin jäämisen johtuvan epäonnistumisesta, siinä missä kemijärveläisille nuorille on tyyppillistä kertoa Kemijärvelle jäämisen aiheuttavan epäonnistumista (Ollila 2008, 205.) Rovaniemellä opiskelevien nuorten tarinoissa oli havaittavissa sekä muuttamiseen pakottava että jäämiseen kannustava diskurssi, jotka ovat hieman ristiriitaisia keskenään. Periferia puheisiin johtava ”jos jäisin niin olisin epäonnistunut” tai ”muutan koska tarpeeni eivät täyty”, olivat aineistosta löytyviä diskursseja. Niiden kanssa kilpailevia tapoja määrittää Rovaniemi olivat ”jään koska olen tyytyväinen ” tai ”muutan tulevaisuuden suunnitelmieni enkä olosuhteiden vuoksi”. Rovaniemi on kykenevä houkuttelemaan nuoria jäämään, mutta joillekin jääminen olisi epämiellyttävä vaihtoehto. Aineiston perusteella vaikuttaisi kutienkin siltä, että Rovaniemen nuorten puhekulttuurissa on muuttamista kannustavia tekijöitä, joihin liittyy muualta Lapista tuttu etelän vastakohtaisuus parempana ja toivottavana asuinalueena.

Luvussa neljä käsittelin Rovaniemen alueellista identiteettiä haastatteluaineiston pohjalta. Aineistosta nousi esiin kolme tapaa määrittää Rovaniemi: Rovaniemi osana Lappia, Rovaniemi alueena

joka on Lapissa mutta ei lappilainen alue, ja Rovaniemi välimallin Lappina eli kaupunki- Lappina. Kaikki haastatteluaineiston muualta Lapista Rovaniemelle muuttaneet opiskelijat pitivät Rovaniemeä välimallin Lappina, etelästä muuttaneet osana Lappia yhtä poikkeusta lukuun ottamatta ja syntyperäiset rovaniemeläiset Lapissa sijaitsevana ei-lappilaisena alueena. Poikkeus syntyperäisten rovaniemeläisten määrittelyihin löytyi haastattelusta, jossa Rovaniemi määrittyi Lapiksi mutta vain maantieteellisesti. Alueellisen identiteetin määritelmällä oli aineiston kontekstissa hieman erikoisenkin merkitys. Lappilaisuutta korostavat haastatteluun osallistuneet opiskelijat kun eivät halunneet jäädä alueelle, Rovaniemen lappilaiseksi mieltämistä kritisoineet opiskelijat pitivät jäämistä mahdollisina tai epätodennäköisenä, ja muualta Lapista muuttaneet pitivät Rovaniemeä Lapin ja etelän rajamaastona, jolle annettiin sekä positiivisia että negatiivisia merkityksiä. Aineiston rovaniemeläiset eivät myöskään pitäneet lappilaisesta identiteettikuvasta, siinä missä etelämpää muuttaneet näkivät sen eksoottisena asiana, josta voi olla ylpeä. Muualta Lapista muuttaneille Rovaniemi mahdollisti kaupungin eduista nauttimisen, ja samalla Lappiin jäämisen. He olivat myös ylpeitä lappilaisuudestaan, toisin kun aineiston rovaniemeläiset.

Rovaniemi on eläytymis- ja haastatteluiden pohjalta lappilaisuuden ja koetun koon mukaan määriteltynä jakaantuneen identiteetin kaupunki. Se on Lappia toisille, toisille ei, ja joillekin se on jotain siltä väliltä. Se on samalla maaseutua ja kaupunki – periferia ja keskus. Jakaantunut identiteetti on nähtävissä myös siinä, että Reindeerspottingin kaltainen huumeekulttuurin haitoista kertova dokumentti nähtiin positiivisessa valossa, Rovaniemelle aidon kaupungin ilmettä luovana asiana. Se toi kahden Etelä- ja Keski-Suomesta kotoisin olevan haastateltavan mukaan ”Rovaniemeä maailmalle” ja näytti, että kyseessä on kaupunki, jolla on kaupungin ongelmat. He kertoivat, että dokumentti oli saanut heidät miettimään Rovaniemeä kaupunkina, minkä johdosta he olivat muuttaneet Rovaniemelle opiskelemaan. Kaikki aineiston opiskelijat olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että Reindeerspotting ei ole kuvaus Rovaniemestä, vaan ongelmasta joka vallitsee myös Rovaniemellä. Mielikuvat Rovaniemestä ovat hyvin vahvasti assosioituneet Lappiin, ja Lapin vahvat kielelliset merkitykset vaikuttavat Rovaniemen maineeseen ja sitä kautta alueelliseen identiteettiin, joka taas vaikuttaa nuorten koettuun todellisuuteen. Tästä syystä jopa huumeongelmasta kertova dokumentti voi antaa positiivisia merkityksiä alueen identiteettiin, kun se rikkoo alustereotyyppioita. Alueellisen identiteetin näkökulmasta ajateltuna Rovaniemen, ja kenties muunkin Lapin, pitäisi saada mainet-

ta jonain muuna kuin luontona, rauhana ja jonain, mihin verrata etelää, mikäli sen halutaan pysyvän elinvoimaisena.

5.2. Poismuuton puhekulttuuri ja tarve menestymisen alueelliselle identiteettikeykselle

Eläytymistarinoista ja haastatteluaineistosta kävi ilmi, että Rovaniemellä opiskeleviin nuoriin vaikuttaa vahva poismuuton puhekulttuuri, jossa nuoret puhuvat keskenään muuttoaikeistaan, ja vahvistavat näin toistensa muuttoaikeita. Kaikki aineiston opiskelijat eivät antaneet muuttopuheiden vaikuttaa alueellisiin mielikuviinsa, mutta haastatteluiden pohjalta sanottuna kaikki tiedostivat laajat muuttopuheet. Yleisin muuttamiselle ilmoitettu syy oli huonoksi koettu työllisyystilanne, joka aineiston yliopisto-opiskelijoiden mukaan johtui suuresta määrästä valmistuvia korkeakouluopiskelijoita suhteessa kaupungin kokoon. Lukio, ammattilukion ja ammattikoulu opiskelijoille työllistyminen oli myös huolenaihe. Haastattelemistani toisen asteen opiskelijoista vain yksi oli ollut työelämässä, ja muut kertoivat työttömyyden mielikuvan tulevan Rovaniemeä koskevista puheista. Nuoret puhuvat Rovaniemestä keskenään huonossa valossa, ja vertailevat sitä negatiivisesti alueisiin, joissa asumista he pitävät tavoiteltavana. Tämä näkyy erityisen palveluista puhuttaessa. Rovaniemeä kuvailtiin usein joko ”hyvät palvelut” tai ”kaikki tarvittavat palvelut” omaavana paikkana, ja palveluiden sijaintia keuhuttiin toistuvasti sanoilla ”kaikki tarvittava on lähellä”. Etelä-Suomessa koettiin silti olevan enemmän ja parempia palveluita. Kun palveluihin ollaan tyytyväisiä, mutta samaan aikaan aiotaan muuttaa osasyynä paremmat palvelut, merkitys puheelle tulee alueellisesta vertailusta. Pääsääntöisesti Rovaniemeä pidettiin kuitenkin viihtyisänä asuinalueena, jossa on hyvä elää.

Nuorten alueelle jäämisen kannustamisen kannalta ei riitä, että jollain alueella on hyvät palvelut. Alueen pitää omata maine hyvien palveluiden alueena ja pärjätä alueellisessa vertailussa muiden alueiden kanssa. Aineistoni nuorilla on usein kokemuksellisesti positiivinen mielikuva Rovaniemen palveluista, mutta palvelut saivat negatiivisia merkityksiä kun niitä vertailtiin etelään, tai jos kyseessä on kuulopuheisiin perustuva keskusteluyhteys. Vaikka alueen elinolosuhteet koetaan yksilötasolla hyviksi, täytyy sen lisäksi alueen maineen ja alueellisen identiteetin kohdata tämän kokemuksen kanssa. Vaikka Rovaniemi koettaisiin enimmäkseen positiiviseksi asuinpaikaksi, se ei välttämättä saa riittävän positiivisia mielikuvia alueellisen vertailun tasolla, ja osa nuorista muut-

taa tästä johtuen pois. Osa muuttaa joka tapauksessa, mutta osa muuttoa harkitsevista saattaisi jäädä, mikäli Rovaniemeä profiloitaisiin asuinpaikkana jossa on tulevaisuus. Vaikka nuori viihtyisi-kin Rovaniemellä, muuttopäätös ei ole epätavallinen rataksu, jos hän on hyväksynyt alueellisen vertailun kautta tuotetut kulttuuriset rakenteet: miksi jäädä huonona pidetylle asuinalueelle?

Haastatteluaineiston pohjalta turismia varten tuotettua Lappia koskeva mainonta vaikuttaisi olevan osasyys poismuuttopuheiden aiheuttajana. Rovaniemellä Lappi on alueellinen leima, jonka mukana tulee myös Lappiin liitettyjä stereotyyppioita, joista osa on hyvin negatiivisia, esimerkiksi kurjuuden kontekstissa. Sen lisäksi nuorten määrittämä Rovaniemen lappilaisuus nähtiin haastatteluiden turismia koskevissa puheissa ”leimana”, joka on leimattu Rovaniemen kylkeen. Aineistoni rovaniemeläiset nuoret eivät kokeneet itseään tai Rovaniemeä lappilaisiksi, vaan he puhuivat turisteja varten luodusta pintaliimatusta Lappi-kuvasta. He eivät halunneet omaksua lappilaista identiteettiä, sillä he olivat kyllästyneet stereotyyppioihin joita Lapista tuotettiin, ja jotka eivät heidän mielestään kuvanneet Rovaniemeä. Stereotyyppiat eivät välttämättä kuvasta hyvin muutakaan Lappia, mikä on huomionarvoinen asia. Mikäli haluamme nuorten jäävän Lappiin, meidän on mietittävä millaista kuvaa Lapista ja sen eri alueista annetaan. Rovaniemeltä tuttu ”joulupukki ja poro” voi olla eksoottinen ja hyvä mielikuva turismin kannalta, mutta se ei ole hyvä mielikuva, kun puhumme Rovaniemen alueellisesta identiteetistä suhteessa nuorten jäämisilmiöön. Vaikeus onkin siinä, että turismimainonta saadaan toimimaan ilman, että Rovaniemi näyttäytyy huonossa valossa nuorille. Turisteja varten tuotetun imagon rinnalle Rovaniemi tarvitsee imagon menestyksekkäänä alueena jonne jäämistä nuorten ei tarvitse hävetä. Osa sekä eläytymisaineistoon osallistuneista että haastattelimistani ihmisistä häpesi Rovaniemen alueellista identiteettiä, ja haastatteluista tarkentui häpeän johtavan juurensa turistia varten tuotettuun imagoon joka ei vastannut aineiston opiskelijoiden koettua todellisuutta. Alueellisen identiteetin ristiriita oli vahvimmillaan aineiston syntyperäisten rovaniemeläisten haastatteluissa ja kirjoitelmissa.

Haastatteluaineiston Keski- ja Etelä-Suomesta muuttaneet yliopisto opiskelijat pitivät Rovaniemeä hyvin lappilaisena alueena. Osa heistä oli yllättyneet positiivisesti, kun he tajusivat Rovaniemelle opiskelemaan muuttaessaan, että kyseessä on kaupunki eikä stereotyyppinen tyhjä ja eksoottinen luonnonkehto. Heille Rovaniemi oli silti lappilainen, ja osalle heistä muuhun Suomeen nähden kuin

toinen maa. He ylistivät Rovaniemen rentoa lappilaista ilmapiiriä, luontoa ja omalaatuisuutta. Jäämismahdollisuudesta kysyttäessä vastaus oli kuitenkin selvä. Positiivisesta Lappi-kuvasta riippumatta – tai tutkimukseni kontekstissa osittain siitä johtuen – Rovaniemelle jäämistä pidettiin työllistymisen ja uran kannalta huonona vaihtoehtona, joka pahimmillaan voi johtaa epäonnistumiseen elämässä. Haastateltavat jotka ylistivät Rovaniemen lappilaisuutta eniten, pitivät jäämistä epätodennäköisimpänä. Heille Lapissa asumisen korostamisessa vaikutti olevan enemmän kyse siitä, että voi myöhemmin kertoa asuneensa joskus Lapissa, ja kokeneensa jotain normista poikkeavaa.

Muuttamiseen kannustavassa keskustelukulttuurissa vaikutti kolme tekijää, mikäli ei oteta huomioon henkilökohtaisia seikkoja, kuten suvun sijoittumista tietylle alueelle. Ensimmäinen niistä on huonoksi koetut työllisyysmahdollisuudet, joihin vaikutti kaupungin koon ja valmistuneiden korkeasti koulutettujen määrän mielikuvat. Toinen vaikuttava tekijä oli arvelut siitä, että opiskelukaverit muuttavat pois töiden perässä, eli laajat poismuuttopuheet, sekä niiden mukana tuleva muuttamisen kulttuuri. Kolmas vaikuttaja tekijä liittyi Rovaniemen alueelliseen identiteettiin: Etelä- ja Keski-Suomesta muuttaneet pitivät Rovaniemellä asumista mielenkiintoisena ja usein positiivisena kokemuksena, mutta jääminen nähtiin silti väliaikaisena vaihtoehtona, ja pitkällä tähtäimellä ei-toivottavana tilana. Itsestään selvä opiskeluiden jälkeinen muuttosuunta on aineiston muualta Suomesta muuttaneille Etelä-Suomi tai oma synnyinseutu. Tästä poikkeaminen vaati perustelun, kun muuttopuheen normi rikkoontui. Muuttaminen oli heille tie menestykseen, ja mikäli joku ei halunnut muuttaa, hän selitti muuttamattomuus päätöstään ilman erillistä kysymistä sillä kulttuurisesti rakennetusti normin rikkomisesta seuraa selitysvelvollisuus.

Keskuksiin ja erityisesti maaseudulta suuriin kaupunkeihin suuntautuva muuttoliikenne on maailmalla hyvin yleistä, joten kyseessä ei ole pelkästään Rovaniemeä tai Lappia koskeva ilmiö. Rovaniemen kohdalla ongelmaksi muodostuu kuitenkin Rovaniemen määrittäminen maaseuduksi ja periferiaksi Lappi-mainonnan kautta. Lappi-mainonnan kautta määrittäminen ei kuitenkaan ole ainoa syy alueellisen vertailun takia muuttamiselle, vaan se vahvistaa puhuttua muuttamisen kulttuuria. Esimerkiksi moni aineistojen nuorista ja erityisesti syntyperäisistä rovaniemeläisistä halusi muuttaa Ouluun jatko- opiskelemaan. Silti myös Oulun lääni menettää netto-muutossa Etelä-

Suomelle nuoria, varsinkin jos he ovat korkeasti koulutettuja (Pulliainen & Siuruainen 2000, 11). Vaikka nuorten Etelä-Suomeen kohdistuva muuttoilmiö ei rajoitu Rovaniemeen ja Lappiin, turisteja varten tuotettu identiteettikuva vaikuttaisi tehostavan ilmiötä alueelle.

Poismuuttopuheista huolimatta Rovaniemi koettiin molemmissa aineistoissa pääsääntöisesti hyväksi asuinympäristöksi, jonka ystävällisyyttä, palveluita, rauhallisuutta ja luontoa arvostettiin. Rovaniemi määriteltiin välillä opiskelijakaupungiksi, ja sen opiskelumahdollisuuksia arvostettiin. Vaikka haastatteluaineistosta sai kuvan, että jääminen koettiin menestymisen kannalta huonoksi vaihtoehdoksi, kaikki aineiston opiskelijat eivät olleet samaa mieltä tämän tulkinnan kanssa. Osassa tarinoita ja haastatteluja tiedostettiin poismuuttoon kannustava puhekuluttuuri, ja sitä kritisoi- tiin. Tässä mielessä aineistosta löytynyt kuva Rovaniemestä ei ole yhtenäinen, vaan jakaantunut. Rovaniemen perifeerisyys ja maaseutumaisuus ovat nuorten puheissa keskustelun kohteena, ja niin on myös sen lappilaisuus. Kun Rovaniemelle muodostuu puheissa opiskelijakaupungin status, se saa eräänlaisen väliaikaisen menestymiskehyksen. Menestymiskehyksessä Rovaniemelle opiske- lemaan jääminen on menestymisen kannalta yleisesti hyväksyttävä toimintamalli, joka ei tarvitse erillistä selitystä. Opiskelujen jälkeen menestymiskehys ei kuitenkaan enää päde, ja jäämispäätös pitää perustella uudelleen. Hyvien opiskelumahdollisuuksien tarjoaman menestymiskehyksen kan- nalta on ikävää, että Lapin yliopistossa on jouduttu korkeakoululakiuudistuksen myötä yhdistä- mään tai lakkauttamaan opetettavia aloja. Kun opetuksen laajuutta vähennetään tai opiskelualoja yhdistetään, vaarantuu Rovaniemen vetovoimaiset ja hyväksi koetut opiskelumahdollisuudet.

Rovaniemi pystyy siis houkuttelemaan opiskelijoita, ja rovaniemeläiset nuoret voivat harkita paik- kakunnalle jäämistä opiskeluiden vuoksi. Tilannetta pitäisi kuitenkin kehittää niin, että yhä useam- pi jäisi alueelle myös opiskeluiden jälkeen, eli muuttamiseen kannustavaan puhekuluttuuriin vaiku- tettaisiin. Rovaniemi tarvitsee menestyjän identiteettiä, joka siltä tällä hetkellä nuorten opiskelui- den jälkeisestä tulevaisuuskuvasta puuttuu. Rovaniemen alueellinen identiteetti on ristiriitaisessa tilassa, sillä kokemuksellisesti se on joko pieni tai keskikokoinen kaupunki, mutta laaja turismia hakeva maaseutu- ja luonto kontekstissa mainostaminen on tehnyt siitä imagoltaan perifeerisen ja aineiston pohjalta sanottuna syrjäisemmän ja pienemmän, kuin sen tarvitsisi fyysisen kokonsa, koettujen palveluiden, ja hyvien liikkumisyhteyksien valossa olla. En kuitenkaan väitä, että Rova-

niemen lappilaisuus olisi kyseenalaista, tai lappilaisuus olisi huono asia. Enemminkin Rovaniemen lappilaisuuden määrittelemine on kiistan aiheena alueen nuorten parissa. Lappilaisuus on rikkaus jo siinä mielessä, että lappi-mainonnan vahvistama turismi tuo kaupunkiin rahaa ja työpaikkoja, minkä opiskelijat hyvin tiedostavat. Myös hyväksi koetut palvelut saattavat olla osittain turismin ansiota, sillä se tuo mukanaan suuremman kysynnän palveluille. En myöskään väitä, että lappilaisuus olisi noloa tai hävettävää, kuten osa aineiston Rovaniemeltä kotoisin olevista opiskelijoista sen kokivat.

Lapin stereotypisointi tuottaa sille kuitenkin myös vahinkoa alueena, ja Rovaniemi osittain jakaa tämän vahingon sillä se on niin vahvasti Lapin kautta mielletty alue. Tutkimuksen lopputuloksena on tieto siitä, että opiskelijat kokivat Rovaniemen pääasiallisesti hyvin viihtyisäksi alueeksi jossa on hyvä asua, mutta jossa vallitsee muuttamiseen kannustavat sosiaaliset rakenteet. Muuttamiseen kannustavat rakenteet on osittain tuotettu työttömyys- puheiden kautta ja oletuksen mukaan, jossa Etelä-Suomeen muuttaminen takaa työpaikan ja osittain tuotettu Lappiin liittyvän perifeerisen alueellisen identiteetin kautta jota turismia varten rakennettu Rovaniemi- kuva vahvistaa. Työllisyystilanteen kohentumisen lisäksi Rovaniemi – kuten muukin Lappi – tarvitsee menestyjän identiteettiä jotta nuoret jäisivät alueelle opiskeluiden jälkeen. Menestyjän identiteettiä voisi sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta tuottaa pohtimalla mikä tekee joistain kaupungista haluttavia asuinpaikan nuorille, ja asian mielessä pitäen tuottaa alueellisia mielikuvia muuten kun turismin ehdoilla. Nuoria kuuntelemalla ja heidän lähtökohdistaan alueellisia mielikuvia rakentamalla alueelle voidaan tuottaa identiteettiä muuna kuin ristiriitaisena alueena jota mainostetaan turismin ehdoilla, sillä alueet eivät ole ”luonnontilaltaan” tietynlaisia.

5.3. Miten tutkimuksen olisi voinut tehdä toisin?

Laadullisena tutkimuksena tutkimukseni ei anna tilastollista tietoa, vaan tutkimus tuo esiin kulttuurisia rakenteita ja merkityksiä. Tarkoituksenani oli tuoda esiin opiskelijoiden oma ääni muutto- ja jäämispäätöksien suhteen, sekä etsiä mielikuvien taustalta sääntöjä ja rakenteita jotka kattaisivat tutkimuksen molemmat aineistot. Tutkimuksen olisi voinut tehdä myös toisella tavalla. Jos olisin varioinut eläytymismenetelmien kehyskertomuksia useammalla taustatarinalla, olisin saattanut saada yksityiskohtaisempaa tietoa joistain aiheeseen liittyvistä asioista. Kahdessa yksinkertaisessa

taustatarinassa oli kuitenkin se etu, että opiskelijat kertoivat aiheesta omin sanoin, ilman että puuttuin tilanteeseen yksinkertaisen kehyskertomuksen välityksellä tapahtuvan muuttopohdintaan johdattelemisen lisäksi. Tutkimuksen olisi voinut toteuttaa myös määrällisin keinoin. Tällöin keräämäni tieto olisi ollut tilastollisesti tarkkaa, mutta en olisi voinut selittää ilmiön syvempiä kulttuurisia merkityksiä. Määrällisellä tutkimuksella olisin luultavasti voinut vain todeta sen, mikä on todettu ennenkin: nuoret muuttavat Rovaniemeltä usein pois opiskeluiden jälkeen. Teemoittelun ja tyypittelyn sijaan olisin voinut käyttää myös muunlaisia aineiston järjestämisen ja esilletuomisen tapoja, ja keskittyä tarkemmin joihinkin aineiston aspekteihin. Teemoittelu ja tyypittely ovat kuitenkin tehokas tapa tuoda koko aineisto esille ja pelkistää se ymmärrettävän muotoon.

Tutkimuksen olisi voinut keskittyä koskemaan vain syntyperäisiä rovaniemeläisiä, jolloin tutkimus olisi ollut keskittyneempi ja tarkempi laajan kuvauksen sijaan. Rovaniemelle muutetaan kuitenkin opiskelemaan kaikkialta Suomesta, joten tutkimuskohde olisi muuttunut Rovaniemellä opiskelevista nuorista rovaniemeläisiin nuoriin. Lopputuloksena olisi ollut mielestäni tutkimuksen arvoista tietoa, mutta koska koulutettujen nuorten muualle muuttaminen on yksi Lapin akuuteimmista ongelmista, halusin keskittyä siihen. En usko sillä olevan suurta merkitystä kaupungin kehityksen kannalta, onko Rovaniemelle opiskeluiden jälkeen asumaan jäänyt syntyperäinen paikkakuntalainen vai ei. Tutkimus myös eli ja kehittyi sen kuluessa, ja tutkimuskysymykset muuttuivat kehityksen mukaisesti. Tutkimusta aloittaessani olin keskittynyt enemmän Rovaniemen koettuihin fyysisiin ominaisuuksiin, mutta kiinnostukseni kohde muuttui kohti koettua alueellista identiteettiä. Syy muutokseen lähti opiskelijoiden muutto- ja jäämispäätöksiä perusteluiden samankaltaisuuksista. Eläytymismenetelmällä saa usein aikaan stereotyyppisiä vastauksia, jotka aineiston suhteen ja kaantuivat lähinnä sen suhteen, määriteltiinkö Rovaniemi perifeeriseksi vai ei, ja miten kertojat puhuivat toimijuudesta, eli vapaudesta ja pakosta suhteessa ympäröiviin rakenteisiin.

5.4. Jatkotutkimusmahdollisuudet

Aluksi pohdin, että tutkimusta voisi jatkaa määrällisen tutkimuksen keinoin, jolloin voitaisiin tutkia nuorten alueellisia arvorakenteita. Nuoria voisi esimerkiksi pyytää asettamaan kaupunkeja arvojärjestykseen tilastokyselyn keinoin, ja näistä järjestyksistä voisi tehdä tilastollisia päätelmiä nuorten asuinkuntien alueellisen arvojärjestyksen suhteen. Muihin asuinpaikkakuntien tyytyväisyystutki-

muksiin suhteuteltutettuna aiheesta voisi tehdä tilastollisia päätelmiä siitä, miten tyytyväisyys korreloi asuinpaikan alueellisen arvioittamisen ja vertailun kanssa, jos korreloi. Tutkimus vastaisi kysymykseen nuorten asettamasta alueellisesta arvojärjestyksestä Suomessa, ja siitä miten kyseinen arvojärjestys on tekemisessä alueiden koetun tyytyväisyyden kanssa. Tällöin saisimme lisätietoa sekä alueellisesta eriarvoisuudesta että sen liittymisestä tosiasialliseen nuorten kokemaan tyytyväisyyteen koskien heidän asuinalueitaan. Kyseinen tieto on arvokasta, sillä mikäli alueellinen eriarvoisuus on enimmäkseen maineeseen ja kulttuuriin liittyvä seikka, sitä voi korjata maineeseen ja kulttuuriin liittyvien toimenpiteiden kautta. Tarkemman pohdinnan jälkeen en kuitenkaan valitsisi määrällisen tutkimuksen tietä, sillä alueellista eriarvoisuutta korostavat tutkimukset ovat itsessään osa ongelmaa: ne tarkoituksettomasti vahvistavat alueellisen eriarvoisuuden stereotyyppioita (Jukarainen & Tuhkunen 2004, 96).

Mahdollisuuksia jatkotutkimukselle on myös laadullisten menetelmien avulla, esimerkiksi laajemat haastattelut ja niiden analysointi narratiivisen eli kerronnallisen tutkimuksen keinoin. Lisäksi aineistoa voisi kerätä joko eläytymismenetelmällä, tai kertomusmuotoisia essee-vastauksia pyytämällä. Haastelut voi tehdä vertailevan tutkimusotteen keinoin, jolloin on tärkeää haastatella nuoria menestyviksi miellettyillä alueilla, perifeerisiksi koetuilla aluilla, sekä Rovaniemen kaltaisilla ristiriitaisen määrittelyn alueilla. Eri alueilla kerättyjä haastatteluja vertailemalla voisi saada tietoa alueellisesta eriarvoisuudesta ja niistä kulttuurin tekijöistä, jotka eriarvoisuutta tuottavat. Tilastolliseen tutkimukseen yhdistettynä laadullinen tutkimus voisi antaa vahvan kuvan ilmiöstä, ja tuoda esiin keinoja siihen vaikuttamiseen. Jatkotutkimus voisi myös osaltaan tuoda esiin Lapin periferiaksi rakentumisen sosiaalisesti muodostuneita ja poliittisten päätöksien vahvistamia rakenteita. Alueelliset merkitykset eivät ole ”luonnontiloja”, vaan alueellisen identiteetin sosiaalisen rakentumisen kautta tuotettuja. Tämä on myös syy sille, miksi aihe on tutkimisen arvoinen. Lapin ei tarvitse tarkoittaa periferiaa, eikä Lappiin jäämisen tarvitse tarkoittaa epäonnistumista, mikäli emme tuota niille sellaisia merkityksiä. Alueellisen kehityksen kannalta on tärkeää vaikuttaa paitsi tosiasiallisiin ilmiöihin, kuten huonoon työllisyystilanteeseen, myös mielikuviin joita näistä ilmiöstä seuraa. Työttömyystilanteen kohentuminen todennäköisesti vaikuttaisi positiivisesti alueellisen identiteettiin. Se ei kuitenkaan ole itsessään riittävä ratkaisu siihen ongelmaan, että nuoret kokevat etelään muuttamisen kulttuuriseksi pakoksi, mitä heiltä menestyspuheiden kautta odotetaan.

Lähdeluettelo:

- Aaltonen, Anssi & Karinen, Taneli (2007) Nuoret osaajat Lappiin. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Alasuutari, Pertti (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Alston, Margaret & Kent, Jenny (2001), Generation X- pendable; Young, Rural, and Looking for Work. An Examination of Young People's Perceptions of Employment Opportunities in Rural Areas. Wagga Wagga: Centre for Rural Social Research, Charles Sturt University.
- Berger, Peter L. & Luckmann Thomas (1994) Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Tiedon sosiologinen tutkielma. Toinen painos. Alkuteos the Social Construction of Reality, 1966. Suomentanut ja toimittanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaedamus.
- Buckingham, David (2003) Media Education. Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity Press.
- Chang, Shu-Chun (2011) Rural to urban migration: Evidence of i-lan county residents. Social Behavior and Personality, 39:2011, 1141–1152.
- Coffey, Amanda & Atkinson, Paul (1996) Making Sense of Qualitative Data: Complementary Research Strategies. Thousand Oaks (CA): SAGE.
- Davies, Amanda (2008) Declining Youth In-migration in Rural Western Australia: the Role of Perceptions of Rural Employment and Lifestyle Opportunities. Geographical Research 46:2, 162- 171.
- Giddens, Anthony (1984) Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia. Toiminnan, rakenteen ja ristiriidan käsitteet yhteiskunta- analyysissä. Alkuteos Central Problems In Social Theory Action, Structure and Contradiction on Social Analysis. 1979. Suomentanut Pasi Andersson ja Ilkka Heiskanen . Helsinki: Otava.
- Gill, Jones (1999) 'The Same People in the Same Places'? Socio- Spatial Identities and Migration in Youth. Sosiology 33: 1, 1–22.
- Eckersley, Richard (1996) Dreams and expectations: Young Australians' views of the future. Youth Studies Australia. 15: 3, 11–17.
- Enbuske, Matti (2003) Lapin asuttamisen historia. Teoksessa Ilmo Massa & Hanna Snellman (toim.) Lappi. Maa, kansat, kulttuurit. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Eskola, Jari (1997) Eläytymismenetelmäopas. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart (1999) Identiteetti. Suomentaneet ja toimittaneet Mikko Lehtonen & Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.

- Hall, Stuart (2003) Kulttuuri, paikka, identiteetti. Suomentanut Juha Koivisto. Teoksessa Mikko Lehto & Olli Löytty (toim.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino, 85–130.
- Haveri, Arto & Suikkanen, Asko (2003) Onko Lapilla alueena tulevaisuutta? Teoksessa Aini Linjakumpu & Leena Suopajärvi (toim.) Sellainen seutu ja sellainen maa. Erot, vastarinta ja uuden politiikan vaatimus Lapissa. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Yhteiskuntatutkimuksen laitos, 171–194.
- Heikkilä, Matti (2002). Eettisiä ongelmia yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Teoksesta Karjalainen, Sakari, Launis, Veikko, Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.). Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus.
- Heiskala, Risto (1990) Sosiologinen kulttuuritutkimus. Teoksessa Klaus Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 9–29.
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsijärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) Tutki ja kirjoita. Helsinki: tammi.
- Honkasilta, J., Vehkakoski, T. & Vehmas, S. (2014). Power struggle, submission and partnership: agency constructions of mothers of children with ADHD diagnosis in their narrated school involvement. Scandinavian journal of educational research. Advance publication. doi: 10.1080/00313831.2014.965794. (Viitattu 21.1.2015).
- Houni, Pia & Suurpää, Leena (1998) Kamppailua nuoruudesta. Teoksessa Pia Houni & Leena Suurpää (toim.) Kuvassa nuoret. Tampere: Tampere University Press, 9–24 .
- Jurvansuu, Hanna (2000) Jäädä, muuttaa, palata?: Kittilän ja Tervolan nuorten muuttoaiheet ja niihin vaikuttavat tekijät, Rovaniemi: Lapin yliopisto.
http://www.lappi.fi/lapinliitto/c/document_library/get_file?folderId=349619&name=DLFE-8360.pdf (viitattu 1.4.2013)
- Jukarainen, Pirjo & Tuhkunen, Anne (2004) Imagosta identiteettiin. Raja- ja syrjäseutujen nuorten muuttoliikkeen lähtökohtia. Teoksessa Petri Paju (toim.) Samaan aikaan toisaalla...Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinoloituskirja IV. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuoriso asiain neuvottelukunta & STAKES, 94–105.
- Jyrkämä, Jyrki (2008) Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehykseksi. Gerontologia, 4, 190–213.
- Karvonen, Erkki (1999) Elämää mielikuvayhteiskunnassa: imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa, Helsinki: Gaudeamus.
- Kivistö, Kalevi (1997) Kuinka käy keskisuomalaisuuden? Teoksessa Kalle Virtapohja (toim) puheenvuoroja identiteetistä. Johdatus yhteisöllisyyden ymmärtämiseen. Jyväskylä: Ateena Kustannus.

Koistinen, Katri & Tuorila, Helena (2008) Millainen olisi hyvä elinympäristö? – Asukkaiden näkemyksiä elinympäristöstä ja palveluista eri elämänvaiheissa. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

Massey, Doreen (2003) Paikan käsitteellistäminen. Suomentanut Riitta Virkkunen. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino, 51–83.

Miettunen, Sanna (2001) ” Väki lähtee pois- vain poromiehet jäävät sammuttamaan valot”. Lapin maakuntalehdissä alkuvuonna 2000 käyty muuttotappiokeskustelu lappilaisten alueellisen identiteetin ilmentäjänä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Moisio, Sami (2013) Valtio, alue, poitiikka: Suomen tilasuhteiden sääntely toisesta maailmansodasta nykypäivään. Tampere: Vastapaino.

Moring, Inka (2000) Heimojen maa? Paikallistamisen politiikka ja identiteetti alueellisissa lehdissä. Teoksessa Helena Tapper (toim.) Me median maisemissa. Reflektioita identiteettiin ja mediaan. Helsinki: Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia, 80–106.

Naskali, Päivi (2003) Sukupuolen, kansallisuuden ja tutkijuuden risukoissa. Lappilaista sukupuolikulttuuria jäljittämässä. Teoksessa Päivi Naskali, Mervi Autti, Seija Keskitalo- Foley, Anne Korhonen ja Mervi Kutuniva (toim.) Tuulia. Feministisiä näkökulmia lappilaiseen sukupuolikulttuuriin. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 13- 37.

Ollilla, Anne (2004) Luonto Lapissa, menestys muruina maailmalla – Alueet lappilaisten nuorten tulevaisuuskuviissa. Teoksessa Petri Paju (toim.) Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot – vuosirja. IV. Helsinki: nuoristutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta & STAKES, 84–93.

Ollilla, Anne (2008) Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Paasi, Anssi (2003) "Region and place: regional identity in question". Progress on Human Geography: 28, 475–485.

Pietarinen, Juhani (2002) , Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Sakari Karjalainen, Veikko Launis, Risto Pelkonen ja Juhani Pietarinen (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus, 58–69.

Pulliainen, Erkki & Siuruainen, Eino (2000) Mitä tehdä Pohjois-Suomella? Oulu: Oulun yliopistopaino.

Puuronen, Vesa (2006) Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.

Ridanpää, Juha (2005) Kuvitteellinen pohjoinen. Maantiede, kirjallisuus ja postkoloniaalinen kritiikki. Oulu: Nordia Geographical Publications.

Roivanen, Irene (1999) Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1999:2.

Roos, Jeja- Pekka (1998) Elämäntavasta elämäkertaan. Helsinki: Tutkijaliitto.

- Rubin, Anita (2002) *Tulevaisuudenkuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa*. Teoksessa Matti Kamppinen, Osmo Kuusi ja Sari Söderlund (toim.) *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja Sovellukset*. Helsinki: SKS, 791–819.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiitula, Liisa (2005) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Saarinen, Jarkko (1999) *Matkailu, paikallisuus ja alueen identiteetti. Näkökulmia Lapin matkailun etnisiin maisemiin*. Teoksessa Marja Tuominen, Seija Tuulentie, Veli-Pekka Lehtola ja Mervi Autti (toim.) *Pohjoisen identiteetit ja mentaliteetit. Outamaalta tunturiin*. Inari: Kustannus-Puntsi, 81–92.
- Shields, Rob (1991) *Places on the Margin. Alternative geographies of modernity*, London: Routledge.
- Soininen, Anne (2002) "To a Town with a Better Future". *Young People and Their Future Orientations in the Barents Region*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Suopajärvi, Leena (1999) *Lappi etelän peilissä: Lapin ja lappilaisuuden rakentuminen Vuotos- ja Ounasjoki- kamppailussa*. Teoksessa Marja Tuominen, Seija Tuulentie, Veli-Pekka Lehtola, Mervi Autti (toim.) *Pohjoiset identiteetit ja mentaliteetit: Osa 2, Tunturista tupaan*. Inari: Kustannus-Puntsi 15–21.
- Suutari, Minna (2002) *Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Tikkanen, Matti (2003) *Lapin maa ja maisemat*. Teoksessa Ilmo Massa & Hanna Snellman (toim.) *Lappi. Maa, kansat, kulttuurit*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Trew, Johanne Devlin (2007) *Negotiating identity and belonging: Migration narratives of Protestants from Northern Ireland*. *Immigrants & Minorities*, 25, 22–58.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuominen, Marja (2003) *Lapin sodan tuhot ja jälleenrakennus*. Teoksessa Ilmo Massa & Hanna Snellman (toim.) *Lappi. Maa, kansat, kulttuurit*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tynjälä, Päivi (1991) *Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta*. *Kasvatus* 22(5-6), 388.
- Uusitalo, Hannu (1991) *Tiede, tutkimus ja tutkielma: johdatatus tutkielman maailmaan*. WSOY.
- Valkonen, Jarno (2003) *Lapin luontopolitiikka*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Valkonen, Jarno (2004) *Luontokäsitysten politiikka Lapissa*. *Sosiologia* 3:2004, 225–239.
- Woodward, Kathryn (1997) *Concepts of Identity and Difference*. In Kathryn Woodward (toim.) *Identity and Difference. Culture, Media and Identities*. London: SAGE, 8–61.

Verkojulkaisut ja internet lähteet:

Anita Saaranaen- Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006.KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirasto http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_5.html (Viitattu 12.08.2014.)

Rovaniemen ammattikorkeakoulu: Rovaniemen koulutuskuntayhtymä, koulutuskuntayhtymän opiskelijamäärä oppilaitoksessa vuosina 2010-2013. <http://www.redu.fi/loader.aspx?id=d23ee3ce-aaa2-4f23-b6b9-423cf93b1154> (viitattu 12.8.2014).

Tilastokeskus: Kuntien avainluvut/Rovaniemi. <http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/698.html> (Viitattu 3.7.2014).

Tilastokeskus: Maakuntien pinta-ala, väestö ja bruttokansantuote 2013. https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html (Viitattu 4.5.2014).

Tilastokeskus: Yliopistotilastot 2013. http://www.stat.fi/til/yop/2013/01/yop_2013_01_2014-04-25_fi.pdf (Viitattu 3.7.2014).

Liitteet

Liite1:Eläytymismenetelmälomake

Ikä:

Synnyinpaikkakunta:

Millä paikkakunnalla haluaisit mieluiten asua:

Mitä mielikuvia sinulle tulee sanasta Rovaniemi? Kuvaile Rovaniemeä muutamalla sanalla tai lauseella (Rovaniemen kuvailutehtävä):

Kirjoitustehtävä:

”Kuvitellaan, että opiskelujesi jälkeen päätät jäädä asumaan Rovaniemelle. Eläydy tähän tilanteeseen, ja kerro niistä syistä jotka vaikuttivat tähän päätökseen” (Kehyskertomus, jäämistarina)

”Kuvitellaan, että opiskelujesi jälkeen päätät muuttaa pois Rovaniemeltä. Eläydy tähän tilanteeseen, ja kerro niistä syistä jotka vaikuttivat tähän päätökseen.” (Kehyskertomus, muuttotarina)

Puolet kirjoitustehtävän eläytymismenetelmä kehyskertomuksista koski jäämistä ja puolet muuttamista. Yksittäinen opiskelija vastasi vain toiseen kehyskertomuksista. Kehyskertomusta ei saanut valita vaan ne arvottiin.

Liite3: Opiskelijoiden muuttosuunnat asuinpaikkakunnan suhteen: Millä asuinpaikkakunnalla mieluiten asuisit?

Rovaniemeltä kotoisin olevat:

10 haluaa asua Rovaniemelle

3 Haluaa muuttaa Etelä- Suomeen, mutta palata joskus takaisin Rovaniemelle.

10 Haluaa asua joko Rovaniemellä, Oulussa, tai Etelä- Suomessa

25 haluaa muuttaa Keski- Suomeen, Etelä- Suomeen tai ulkomaille.

4 Ei osaa sanoa tai paikkakunnalla ei ole väliä

Aineiston 52:sta Rovaniemellä syntyneistä 10 ilmoitti haluavansa jäädä Rovaniemelle, 3 ilmoitti harkitsevansa paluumuuttoa ensin muutettuaan Etelä- Suomeen, ja 10 halusi joko muuttaa Ouluun tai Etelä- Suomeen, tai jäädä Rovaniemelle. Puhtaasti muuttohalukkaita oli 25, ja heistä jokainen halusi asua Etelä- Suomen isoissa kaupungeissa.

Oulusta tai sen eteläpuolelta kotoisin olevat:

2 haluaa asua Rovaniemellä

1 haluaa asua Rovaniemellä tai Eteläsuomessa

10 haluaa muuttaa asumaan (Etelä- Suomeen)

5 haluaa muuttaa asumaan Kotipaikkakunnalleen Ouluun tai sen sijaan Etelä- Suomeen

1 Paikkakunnalla ei ole väliä

Aineiston 19 Oulusta tai etelämpää muuttaneista vain 2 halusi asua Rovaniemelle. Heistä 15 halusi muuttaa, ja muutto suuntana oli aina Etelä- Suomi tai Oulu, ja Oulukin vain siinä tapauksessa että henkilö oli sieltä kotoisin.

Oulun pohjoispuolelta mutta ei Rovaniemeltä kotoisin olevat:

4 Haluaa asua Rovaniemellä

1 haluaa asua Rovaniemellä tai muualla lapissa

2 haluaa muuttaa Rovaniemeltä pois (kotipaikkakunnalle, Lappiin)

4 Haluaa asua Rovaniemellä tai jossain muualla (Etelä- Suomessa tai Oulussa)

8 Haluaa muuttaa (etelään)

2 Ei tiedä

Aineiston 21 Oulun pohjoispuolelta mutta ei Rovaniemeltä kotoisin olevista 4 ilmoitti mieluisimmaksi asuinpaikkakunnaksi Rovaniemen, 1 Rovaniemen tai muun Lapin, 4 Rovaniemen, Oulun tai Etelä- Suomen. Heistä 8 halusi muuttaa Etelä-Suomeen.

Päätelmät: Tilastollisia päätelmiä ei aineistosta voi tehdä, mutta aineisto vahvistaa käsitystä siitä, että asuinpaikkakunnan sijainnilla on merkitystä sen suhteen, miten mieluisat asuinpaikkakunnat määritellään. Mieluisimmat tulevaisuuden asuinpaikkakunnat olivat poikkeuksetta: joko Rovaniemi, missä opiskelija asui aineistonkeruuhetkellä, Etelä- ja Keski- Suomi, tai opiskelijan synnyinpaikkakunta. Rovaniemeläiset olivat muita taipuvaisempia ilmoittamaan Rovaniemen mieluisimmaksi asuinpaikkakunnaksi. Oulusta tai sen etelä puolelta kotoisin olevat opiskelijat halusivat muita innokkaammin asua Etelä-Suomessa. Oulun pohjoispuolelta, lähinnä muualta Lapista kun Rovaniemeltä kotoisin olevat ilmoittivat mieluisimmat asuinpaikkakunnat jakaantuneimmin, sillä osa heistä piti Rovaniemeä toivottavana tulevaisuuden asuinalueenaan, osa taas alkuperäistä kotipaikkakuntaansa Lapissa, ja osa taas Etelä- Suomenkaupunkeja. Asuinpaikkoja yhdistävä tekijä aineiston eri osissa on se, että kaikista aineistosta löytyi Etelä-Suomen kaupunkeja mieluisimpina asuinpaikkoina pitämiä opiskelijoita. Ainoastaan muualta Lapista kotoisin olevista osa piti – Rovaniemeä lukuun ottamatta – Lapin paikkakuntia toivotuimpina asuinalueina. Määrällisesti halutuimmaksi asuinpaikkakunnaksi koko aineiston suhteen nousivat Oulu, Tampere, Helsinki, Turku, Jyväskylä ja Rovaniemi. Rovaniemi oli listalla vain syntyperäisten rovaniemeläisten vuoksi, sille he ilmoittivat sen yhdeksi halutuimmista asuinpaikkakunnista, kuten muualta muuttaneetkin tekivät synnyinpaikkakuntiansa suhteen.

Liite4: Teemahaastattelurunko ja haastatellut opiskelijat

Teema:	Sisältö:
Taustatiedot	Nimi? Ikä? Miltä alueelta olet kotoisin?
Muuttaminen ja jääminen	Oletko kuullut muuttopuheita opiskelijoiden parissa? Minkä luulet vaikuvattavan tilanteeseen? Entä jäämispuheita? Aiotko jäädä vai muuttaa? Mitkä asiat päätökseesi vaikuttaa?
Asuinympäristö:	Mitä mieltä olet Rovaniemen asuin ympäristöstä? Mikä täällä on hyvin? Entä huonosti? Onko Rovaniemellä hyvä asua?
Menestyminen:	Mitä mieltä olet Rovaniemen työllisyystilanteesta? Entä palveluista? Entä opiskelumahdollisuuksista? Mitä mieltä olet Rovaniemen menestymismahdollisuuksista? Entä verrattuna muihin alueisiin? (Yleensä vertaus Helsinkiin tuli kysymättä kysymystä).
Viihtyminen:	Oletko viihtynyt Rovaniemellä? Mikä täällä on viihtymisen kannalta hyvin? Entä huonosti? Mitä mieltä olet Rovaniemen ilmapiiristä?
Rovaniemen vertailu:	Jos vertailee Rovaniemeä kotipaikkakuntaasi, niin mitä tulee mieleen? Entä Etelä- Suomeen? Onko Rovaniemi sinusta Lappia?
Mielikuvat Rovaniemestä:	Millaisia mielikuvia sinulle tulee mieleen Rovaniemestä? Entä Lapista? Mitkä asiat näihin mielikuviiin vaikuttavat? Millaisia odotuksia sinulla oli Rovaniemestä alueelle muuttaessasi?
Rovaniemestä tuotetut stereotyyppit (Rovaniemen kuvailu tehtävän pohjalta):	Oletko katsonut Reindeer Spottingin? Jos oli, niin mitä mielikuvia se herätti? Onko Loordi tuttu? Mitä sinulle tulee mieleen Rovaniemestä? (Vastaus oli aina porot ja/tai joulupukki tai turismi). Miten turismi sinusta vaikuttaa Rovaniemeen?

(Anne,16v, muuttohalukas, Lukio, kotoisin Rovaniemen seudulta)

Annika, 24v, muuttohalukas, yliopisto, kotoisin Raahesta

Aki, 23v, Jäämishalukas, ammattikoulu, kotoisin Rovaniemen seudulta

Eki, 22v, muuttohalukas, yliopisto, kotoisin Kouvola

Anssi, 18v, muuttohalukas, Lukio, kotoisin Rovaniemeltä

Henri, 25v, muuttohalukas, Yliopisto, kotoisin Helsingin seudulta

Jaana, 23v, muuttohalukas, kotoisin Keskipohjanmaalta

Mikko, 17v, Jäämishalukas joka oli varma että pakko muuttaa, lukio, kotoisin Rovaniemeltä

Netta, 22, muuttohalukas, yliopisto, Kotosiin Kemin seudulta

Sami, 20v, muuttohalukas, Yliopisto, kotoisin Jyväskylän seudulta

Tanja, 16v, muuttohalukas, Lukio, kotoisin pohjoislapista (pienestä kylästä jota en mainitse, sillä hänet voitaisiin tunnistaa)

Tommi, 24v, Jäämishalukas, Yliopisto, kotoisin Kemijärven seudulta

Kari, 23, jäämishalukas, yliopisto, kotoisin Ranualta

Jarmo, 24v, jäämishalukas, yliopisto, kotoisin Kemijärven seudulta

Pekka, 24v, muutoshalukas, yliopisto, kotoisin Jyväskylän seudulta